

הישיבה המאתיים וחמישים ו-וש של הכנסת השמינית

יום שני, כ"ד שבט תשל"ו (26 ינואר 1976)
ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

א. הספד למנחם לבון ז"ל

היו"ר י. ישעיהו: הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.
חברי הכנסת, אתמול ליווינו למנוחת עולמים את מנחם לבון שהלך לעולמו אחרי מחלה ממושכת. הוא היה חבר הכנסת הראשונה, השנייה, השלישית והרביעית, שר החקלאות, שר בלי תיק, שר הבטחון, המזכיר הכללי של הסדרות העובדים, אחד ממנהיגי הבולטים של תנועת העבודה בישראל.
בשבוע הבא, במלאת שבעה לפטירתו, תקיים הכנסת ישיבה מיוחדת להעלאת זכרו ולציון דמותו.
(חברי הכנסת מכבדים את זכר המנוח בקימה)

ב. הודעת הממשלה על מינוי ממלא מקום לראש הממשלה בימי היעדרו מן הארץ

היו"ר י. ישעיהו: רשות הדיבור לשר המשפטים, להודעה.
שר המשפטים ח. י. צדוק: אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני להודיע בשם הממשלה לכנסת, לפי סעיף 40(א)(1) לחוק-יסוד:

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר י. ישעיהו: נשמע עתה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
מזכיר הכנסת נ. לורך: ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כיום הונחו על שולחן הכנסת לקריאה שנייה ושלישית: (1) חוק שירות עבודה בשעת חירום (תיקון מס' 2), תשל"ו-1976; (2) חוק הגנת השכר (תיקון מס' 11), תשל"ו-1976 — שחזרו מוועדת העבודה.

ד. חוק התקציב (מס' 2) לשנת הכספים 1975, תשל"ו-1976 * (קריאה ראשונה)

היו"ר י. ישעיהו: שר האוצר י. רבינוביץ: אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מוגשת בזה לאי שור הכנסת הצעת תקציב נוסף לשנת 1975 בסכום של 9 מיליארד ו-295 מיליון לירות בצד ההוצאות ו-5

האזרחי נובעת בעיקר מכך שהיצוא לא גדל בהתאם לתזוית, בשל גורמים שבעיקרם אינם נמצאים בשליטתנו.

גרעון אזרחי גדול יותר פירושו ספיגה גדולה יותר של אמצעים נזילים מהמשק באמצעות מערכת מאזן והנשלום. התפתחות זו היא שלילית ומצערות כשל-עצמה, אך היא קיווה את ההשפעה המוניטארית המרחיבה, הנובעת מהגדלת הגרעון התקציבי ב-4.3 מיליארד ל"י. מכאן שעל אף הגידול בגרעון לא סבל המשק ב-1975 מגידול מהיר מדי של אמצעי התשלום והביקוש הכספי, והלחצים האינפלציוניים רוסנו בשנה זו במידה ניכרת.

אמצעי התשלום גדלו במשך שנת 1975 בשיעור של 21% בלבד, ובממוצע שנתי ב-31% בלבד, לעומת גידול בשיעור של 36% בתוצר, במחירים שוטפים, וגידול של 39% בסך מקורות המשק, במחירים שוטפים. פער זה בין שיעור הגידול של אמצעי התשלום לבין שיעור הגידול בפעילות המשקית הנורמאלית מביא את אחד הכוחות המרכזיים העיקריים שפועל לו במשק הישראלי ב-1975. ריסון הביקוש גרם להאטה ניכרת של קצב עליית המחירים במשק, ולפיכך מדד המחירים לצרכן עלה בשנת 1975 בשיעור של 23.5%. לעומת 56.5% בשנה הקודמת ו-26.5% בשנת 1973. 13% מתוך עליית המחירים בשנת 1975 נבעו ממדיניות הממשלה ומעליית מחירי היבוא, ורק כ-10%, כלומר פחות מ-1% לחודש, הם תוצאה של גורמים אינפלציוניים מקומיים.

הריסון המוניטארי תרם תרומה חשובה להשגת יעדי הביניים שהצבנו לעצמנו: האטה זמנית בקצב הפעילות הכלכלית בכללותה. אימצנו יעד זה כיעד ביניים כדי לחסוך ביבוא וכדי לשחרר כוח-אדם מן השוק המקומי והפנייתו לייצור לשם יצוא.

ההאטה בפעילות הכלכלית מצאה את ביטוייה בהקפאה זמנית של גידול התוצר ואולי אף ירידה קלה בו. הקפאת התוצר היא תוצאה של ירידה בשיעור של 5%—4% בצריכה לנפש, ירידה בשיעור של 10% בקירוב בהשקעות, ירידה בשיעור של 3% בצריכה הבטחוני-נית המקומית, וגידול בשיעור של 3% לנפש ב-ריכה הציבורית האזרחית. לדאבונו חל ביצוא גידול איטי, בשיעור של 3.5% בלבד, במונחים ריאליים, וזאת בגלל השפל הכללי בשוק העולמי. במקביל לצימצום הביקוש המקומי חלה האטה משמעותית ביבוא. היבוא האזרחי פחת ב-4%. ראוי לציין במוחד את הירידה ביבוא של נכסי צריכה ב-30%.

הגרעון השוטף, למעט יבוא בטחון ותשלומי ריבית, כלומר אותו גרעון המושפע מצעדי המדיניות הכלכלית, פחת בשנת 1975 ב-250 מיליון דולר, והתכנת לשנה הבאה שואפת לצמצם את הגרעון המנוכה ב-400 מיליון דולר נוספים. מכאן שהמדיניות שנקטנו השנה והיעדים שהצגנו לעצמנו הושגו, אם כי לא במלואם. בשני תחומים טרם השיגה המדיניות את מטרתה, או שהשיגה אותה במידה חלקית בלבד: בתחום היצוא ובתחום התעסוקה.

היצוא של סחורות ושירותים, למעט יצוא שירותי הון, גדל בשנת 1975 בשיעור של 7% בלבד, הינו גידול של 3.5% בקירוב במונחים ריאליים, לעומת

מיליארד ו-55 מיליון לירות בצד ההכנסות. התקציב שאושר בתחילת שנת 1975 הסתכם בצד ההוצאות ב-56 מיליארד ו-205 מיליון לירות ובצד ההכנסות ב-54 מיליארד ו-645 מיליון לירות. הגרעון המתוכנן היה בסכום של 1 מיליארד ו-560 מיליון לירות. עם תוספת התקציב הנוסף יגיע התקציב השנה ל-65 מיליארד ו-500 מיליון לירות בצד ההוצאות ו-59 מיליארד ו-700 מיליון לירות בצד ההכנסות. מכאן שהגרעון בתקציב כולו יגיע ל-5 מיליארד ו-800 מיליון לירות. הגרעון ימומן על-ידי קבלת אשראי מבנק ישראל.

חברי הכנסת, כאשר הגשנו את התקציב המקורי הוא שיקף את מיטב הערכתנו לגבי הצרכים בשנה השוטפת וקיווינו שאמנם נוכל לעמוד במסגרתו. אולם ההתפתחויות הבלתי-צפויות במשך שנת 1975 מחייבות אותנו להגיש גם השנה תקציב נוסף.

בישראל, יותר מאשר בכל מדינה אחרת, חלים מדי שנה אירועים פוליטיים, בטחוניים, וכלכליים שקשה לחזות אותם מראש ולאמוד במדויק את משמעותם התקציבית. ניהול מסודר ואחראי של משק המדינה וכלכלתה מחייב אותנו להתאים את התקציב לדהתפתחויות במשק באופן שיוכל לספק את הצרכים הדחופים בתחומי הבטחון, המשק והתחרה.

אני יכול להבטיח שהתקציב הבא שיונח על שולחן הכנסת בעוד חודש ימים בקירוב יבטא את הערכותינו האמיתיות בענין הגשתו, ואנו נעשה כל מאמץ כדי שלא לחרוג ממנו. לא הצלחנו לעמוד בתקציב השוטף, כי בשנה השוטפת נקטנו שורה של צעדים בתחום המדיניות הכלכלית, צעדים הכרחיים וחשובים, ואלו חייבו הגשת תקציב נוסף. לולא נקטנו צעדים אלו היה המשק נתון היום במצב חמור פי כמה, ובראש ובראשונה בכל הקשור במטבע-חוץ. מדובר בצעדים שנועדו לשפר את מאזן התשלומים, כגון הנהגת מערכת הפיחותים הוחלים והגדלת התמיכה ביצוא, וכן הרפורמה במס הכנסה ומדיניות הסובסידיות. רובו של התקציב הנוסף נובע משינויים אלו.

אשר לשאר ההוצאות — הן נובעות מהתפתחויות פוליטיות-צבאיות ומהוצאה נוספת של המשרדים כתרצה מהתייקרויות או מצרכים נוספים שלדעת המשרדים השונים היוני היה לממנם, ומהתחייבויות קבועות של הממשלה שאין לה שליטה עליהן, כגון במסגרת החוק לעידוד השקעות הון.

לפני שאציג את פרטי התקציב עצמו רואה אני חובה לסקור לפניכם בקצרה את הבעיות וההתפתחויות הכלכליות שחלו ב-1975. כמובן, דיון מפורט יותר בהתפתחויות שחלו בשנת 1975 ייערך כאשר אגיש את תקציב 1976.

בתחילת השנה, עם הגשת התקציב, אמדו כלכלני האוצר ובנק ישראל את הגרעון התקציבי המותר, כלומר ממדי הגרעון שאין בהם סכנה להגברת הלהצים האינפלציוניים, ב-1.5 מיליארד ל"י. אומדן זה היה מבוסס על הנחה שהגרעון במאזן התשלומים יגיע השנה ל-3.35 מיליארד דולר, והגרעון האזרחי, כלומר הגרעון למעט היבוא הממשלתי, יגיע ל-1.85 מיליארד דולר. לדאבונו, למעשה עלה הגרעון השנה על החזוי: הגרעון השוטף יסתכם ב-3.9 מיליארד דולר והגרעון האזרחי ב-2.1 מיליארד דולר. הסיבה לגידול בגרעון

אשר לרפורמה במס הכנסה, שהופעלה בשנת 1975 — רפורמה זו היתה חיונית כדי לשפר את מוסר תש" לום המסים בארץ. לא אאריך את הדיבור על כך, רק אציין כי אני רואה בביצועה המלא חשיבות מוסרית וכלכלית עליונה, וכי אנו עושים כל מאמץ כדי שהסדרים החדשים ושיעורי המס שנקבעו יקרבו אותנו מהר ככל האפשר לגביית מס אמת. אנו נמצאים עתה בתהליך הביצוע, ולא אומר כי הדברים קלים ופשוטים, אך אני משוכנע כי הצעד שעשינו יניב פירות תוך תקופה לא ארוכה.

הרפורמה חייבה הוצאה נוספת של 788 מיליון ל"ר, כהעברה לייבוש לאומי. כזכור הוחלט בעקבות הרפורמה על תשלום קיצבאות ילדים לאוכלוסיה כולה, וביטול הניכויים בגין ילדים, וכתוצאה מכך נוספו 235,000 ילדים למקבלי הקיצבאות. כן חל גידול בקיצבאות עצמן והוגדלו קיצבאות זקנה ושאירים.

במסגרת עידוד היצוא החליטה הממשלה להגדיל את החזר המסים ליצוא תעשייתי ב"4 אגורות לדולר מדי חודש, בהודשים אפריל-יוני, ואת החזר המסים ליצוא יהלומים מ"75 אגורות לדולר נטו ל-1.05 ל"ר רות לדולר. החלטה זו הגדילה את הממוצע לדולר פדיון ל-1.78 לירות לעומת 1.63 לירות לדולר פדיון שהובאו בחשבון בתקציב 1975. חלה גם הגדלה בתמריצי היצוא לבתי-מלון מ"35 אגורות לדולר ל-55 אגורות לדולר. כן חל גידול של היצוא החקלאי מעבר לגידול החזוי שחייב תוספת הוצאה. סך ההוצאה הנוספת בסעיף זה מגיע ל-256 מיליון לירות.

החלטה אחרת בתחום המדיניות המחייבת הוצאה נוספת היא המדיניות, שהיתה משותפת לנו ולהסתדרות, לשמור על רמת המזיירים של מוצרים ושירותים חיוניים, וזו מחייבת תוספת של 800 מיליון לירות לתקציב הסובסידיות. לולא ההסכנה שכוח זה היתה חלה עליית מחירים ניכרת של מוצרים בסיסיים הן משום עליית מחירים בשוק העולמי והן בגלל מדיניות הפיחותים; כן היתה חלה עלייה ניכרת בתעריפי התחבורה היציבורית, וזאת החלטנו למנוע.

פעולה נוספת שנקטנו היא העלאת שיעורי מס קנייה ומסים עקיפים אחרים בספטמבר 1975, וכתוצאה מכך חלה ירידה, שהיא ברוכה כשלעצמה, ביבוא ובפעילות, ובמקום הכנסה צפויה בסך 900 מיליון ל"ר רות חלה ירידה נוספת בהכנסות בסך 1.2 מיליארד לירות.

סעיף תשלום חובות גדל ב"1,150 מיליון לירות כתוצאה משינויים גדולים מהצפוי במדד יוקר המחיה וסעיפי ההצמדות. מאותה סיבה יש להקציב לרשויות המקומיות 165 מיליון לירות כתוצאה מגידול חובותיהם, ו"110 מיליון לירות יש להוסיף לתקציב הש"טחים המוזקקים כדי להחליף הכנסות מגנפט שפסקו עם העברת שדות הנפט בסיני למצרים.

אם נסכם סעיף זה — המהווה כשליש של התקציב הנוסף — יוברר לנו כי נותרו רק כ"3 מיליארד לירות לפעילות משרדי הממשלה, מהם קרוב למחצית לבטחון, וכ"1.56 מיליארד לירות לשאר משרדי הממשלה.

אשר לבטחון — הכרח היה להוסיף סכום מסוים למימון הפריסה החדשה בסיני בעקבות הסכם הביניים.

תחזית גידול ריאלי בשיעור של 7%. זהו אמנם הישג יחסי על רקע של ירידה משמעותית בסחר הבינלאומי בשנה היוצאת, אולם רחוק מרחק רב מהיעד הרב-שנתי שהצבנו לעצמנו: גידול ריאלי בשיעור של 12% בקירוב. נעשה הכל כדי להתקרב ליעד זה בשינויים הבאות על-ידי יצירת תנאים שיבטיחו לענפי היצוא את העובדים שהם זקוקים להם ורווחיות מספקת.

ההאטה בפעילותם של ענפי המשק לא לוותה בשיחזור כוח-אדם שאפשר היה להפנות אותו לתעשיות היוצאת הצמאות לעובדים. בתחום התעסוקה נמ"ש בשנת 1975 ועד היום הזה המצב של תעסוקת-יתר ושל מחסור בעובדים מקצועיים ובלתי-מקצועיים כאחד. כפי שכבר הסברתי מעל במה זו, התפתחות זו היא בעיקר תוצאה של צימצום העלייה ושל ירידה בהשתתפות בכוח-העבודה, עקב הגברת הגיוס לצה"ל ועלייה בשיעורי המיידה. כן פיגרו מפעלים בפיטורי עובדים בעקבות צימצום הפעילות על רקע תקופה ממושכת של מחסור בעובדים. בדרך זו גברה האבטלה הסמויה בחלק מהמפעלים. ברור שתהליך של קיום אבטלה סמויה בענפי הייצור לא יוכל להימשך תקופה בלתי-מוגבלת, שכן במצב של ביקוש חלש אין המפעלים יכולים להטיל את המחר התעסוקה הסמויה על הצרן. על כן אנו מצפים להגברת הניידות של עובדים בשנה זו ולהמשך התהליכים של שינוי מבנה התעסוקה והייצור.

ראוי לציין שמאחורי הנתונים על אי-שינוי משמעותי בתפוקה, בתעסוקה וביצוא בשנת 1975, מסתתר תחילתו של תהליך שמגמתו שינוי משמעותי במבנה המשק. בעוד שהייצור, התעסוקה והיצוא בענפים המייצרים מוצרי צריכה רגילים פחתו במידה ניכרת, גדלו במידה משמעותית הייצור, התעסוקה והיצוא בענפים שאפשר לכנותם "ענפי העתיד". כוונתנו לענפי המתכת, המכונות והאלקטרוניקה.

אעמוד עתה על פרטי התקציב הנוסף. כאמור, רוב רובו של התקציב מבטא את השינויים החיוניים שהננו הגנו השנה במדיניות הכלכלית, וחלקו הקטן, כ"3 מיליארד לירות, מכיל תוספות לבטחון ולמשרדי הממשלה — תוספות שאפרטן לאחר מכן, תוספות שבחלקן צצו תוך כדי שנה זו ולא ניתן היה לתקצבן בראשית השנה.

השינויים במדיניות הכלכלית נובעים משתי רפורמות בסיסיות שכונסנו השנה — מדיניות הפיחות הנוכחית והפיחות בשיעור של 10% בספטמבר 1975 שבאו כדי להגביר את כושר התחרות של היצוא וריסון היבוא, והרפורמה במס הכנסה, וכן פעולות נוספות בתחום עידוד היצוא ומדיניות הסובסידיות.

מדיניות הפיחותים — שהיה חיוני להנהיגה — מתבטאת בתקציב ברישום חשבונאי גרידא, ב"2,5 מיליארד לירות בצד ההוצאות וב"3.7 מיליארד לירות בצד ההכנסות. אין לכך כל משמעות מבחינת הפעילות המשקית, אך הכרח היא זאת לאישור הכנסתם על כן יש לרשום כהוצאה נוספת 1.7 מיליארד לירות בתקציב הבטחון, 370 מיליון בתשלום חובות, 400 מיליון בחשבון המסחרי, ו"55 מיליון במשרדי הממשלה. מכאן שכשליש התקציב הוא חשבונאי גרידא.

הקרובות. בינתיים אני מבקש להעביר את הצעת התקציב הנוסף שהנחתי היום על שולחן הכנסת לוועדת הכספים.

היו"ר י. ישעיהו :

חברי הכנסת, נקיים דיון בהצעת חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1975. ועדת הכנסת הקציבה ארבע שעות לדיון הזה. אני מודיע מראש שנסיים את הדיון הזה היום. אני מקווה ששר האוצר ישתדל להשיב היום, אם יוכל. אבל את הדיון נסיים היום.

רשות הדיבור לחבר הכנסת שמחה ארליך, ואח"כ ריו לחבר הכנסת אברהם מלמד.

שמחה ארליך (הליכוד) :

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אילו הייתי שר האוצר הייתי מתבייש לבוא לכנסת ולהביא לפני היום תקציב נוסף זה, והייתי מעדיף להתפטר, וזאת לאחר כל ההכרזות החגיגיות, הבומבסטיות והפאת"טיות, כי "אנו על הסף". שר האוצר ואתו כל הממ"שלה מגלים אטימות משועת לרחשי המרידות, הד"אגה, החרדה והתיסכול בקרב העם והפגנת אי-האמון כלפי הממשלה הזאת.

ההזרמה האדירה של הכספים לשוק הנובעת מתקציב נוסף זה עושה את הלירה חסרת ערך, והנייר הבלתי-מודפס יעלה על ערך הלירה המודפסת. כנראה יהיה צורך במכונה אלקטרונית מיוחדת ובשעות נוספות כדי להדביק את הדפסת הכספים הדרושים לשר האוצר. לכך קורא שר האוצר "אשראי מבנק ישראל". זהו השם המוטווה להדפסת הכסף.

תקציב נוסף זה, ולמרבית הצער, התקציב השנתי החדש, הבא, מעידים כי שר האוצר והממשלה כולה אתו אינם חשים את דופק החיים של העם ואת רחשי לבו שלו ושל המשק כאחד. אתם מחליטים החלטות, קובעים קווים, מאשרים תקציבים, שלא על-פי התנאים האובייקטיביים והצרכים אלא על-פי קריטריונים של תשלום מס-שפתיים, פעם להסתדרות, פעם לשותפי המערך, ופעם לכם עצמכם, כדי להימלט מהמציאות המרה והאפורה. אתם מפגינים קהות-חושים והיפוך גמור של דוגמה מצד הנהגת העם כיצד על העם להתנהג.

אדוני שר האוצר, הרשה לי מלה אחת. אתה לא רק חכם, אתה גם תלמיד-חכם, וחבל שנשלת על עצמך את התפקיד הזה שאיננו תפור על-פי מילותיך. רבים התפקידים הציבוריים שמתאימים לך ושהיית יכול למלא בכשרון רב, וראוי שתסיק את המסקנות מתוצאות המצב בהנהגה, המשקית והכלכלית במדינה.

דוד קורן (המערך) :
איוו התקפה אישית.

שמחה ארליך (הליכוד) :

אלה אינם דברי התקפה. אלה דברי ידיד וחבר המעריך מאוד את מר רבינוביץ. אין לפסול עקרונית תקציב נוסף. יש מקרה יוצא-דופן; לפעמים יש צורך בתקציב נוסף, ביחוד במדינה שנמצאת במצבנו. אבל אצלנו הפך תקציב נוסף למסורת. זו השנה השישית שאתם באים בתקציב

שאר ההוצאות בסעיף זה הן גרירת התייקרויות וגרעון.

ומכאן לפעולות שאר משרדי הממשלה. תוספת ההוצאה, בסך של קרוב למיליארד לירות, נובעת בעיקרה מהעברת כספים לסעיפים שונים בשירותי הר"ו וחה, ומיעוטה נובע הן מהוצאות שאינן קשורות בהיקף פעילות המשרדים, כגון הלוואות ומענקים בגין החוק לעידוד השקעות הון, והן מתוספת פעולות. עתה אפרט במקצת את סעיפי הפעולות; פרטים מלאים נמצאים בחומר שבידכם.

התוספת בשירותי חברה מיועדת בעיקרה להחזר מס מעסיקים למוסדות ללא כוונת רווח; מילווה לחיילים משוחררים הלומדים במוסדות חינוך, ולתיקון באומדן שכר המורים; ההשתתפויות בבנייה ובהחזקה של מוסדות שונים, כהקבלה לכספי תרומות בהתאם להתחייבויות; להבטחת תקציב המשך בניית בתי-חולים; לחיסול משכנות עוני, לכיסוי התייקרות תרופות ועוד.

התוספות בשירותי כלכלה מיועדות בעיקרן לפעולות לקידום היצוא בתחומים השונים; לפיתוח משקי והכשרת קרקע, פיתוח מקורות מים, להגברה מוצאת של חיפושי נפט, להתאמת אומדן המענקים לפי החוק לעידוד השקעות הון, להיקף ההשקעות בתעשייה בפועל ב-1975; להשקעות בנמל-התעופה בני-גוריון; למענק לבניית אגרות מכולה; להרחבת ההשקעות ברשת הטלפונים הארצית; לפיתוח כבישי גישה לישושים חדשים; לתשלומים בעד יבוא חירום של משאיות; לפעולות מל"ח ועוד.

התוספות הנדרשות בממשל ובמינהל מיועדות לחיזוק בטחון הפנים והפעילות לשעת חירום; לכיסוי התייקרויות בתשלומי הגימלאות והפיצויים; להחזר היטל הבטחון בקניית ציוד השקעה מחוץ-לארץ, במסגרת המדיניות לעידוד השקעות מחוץ-לארץ; להרחבת חבה ולהעמקה של מערך הגבייה; להכנת תשתית להפיק עלת מס ערך מוסף; להגברת ההסברה בחוץ-לארץ.

עד כאן אשר לפרטי התקציב. כבר הסברתי קודם לכן כי חל ריסון בלחצים האינפלציוניים בשנת 1975 ולכן אין אנו צופים כל התפתחות שלילית נוספת כתוצאה מגידול הגרעון וההזרמה בתקציב הנוסף. קצב הפעילות הכלכלית לא ישתנה כתוצאה מהתקציב בכיוון של האצה. להיפך — אנו צופים המשך הקפאון או אף ירידה בפעילות, וחוששני כי לולא התקציב הנוסף היה המשק נתון כבר עכשיו בסימני אבטלה גוברת.

לסיכום: אני רואה את הגשת התקציב הנוסף הנוכחי כהכרחי וכרע במיעוט. אני מקווה כי כתוצאה מדרך בניית התקציב לשנה הבאה לא נזדקק לתקציב נוסף, אם לא יצוצו בעיות וצרכים בלתי-צפויים במידים גדולים.

בעיות המשק הישראלי הן קשות ומסובכות, ופתרוןן מחייב מדיניות כלכלית עקבית במשך תקופה ממושכת. ב-1975 צעד המשק הישראלי צעד חשוב בכיוון הנכון, ואנו מקווים שבשנת 1976 נעשה צעד משמעותי נוסף קדימה. במסגרת נאום התקציב ארחיב בניתוח ההתפתחויות בשנה היוצאת והתחזיות לשנים

שר האוצר אומר: "נממן באשראי מבנק ישראל", הוא מסווה את הדברים בביטויים יפים, ולסכום של 3.3 מיליארד לירות הוצאות משרדיות נוספות הוא קורא "חריג". אם אתה תובע הידוק החגורה מן העם — היכן המחשלה? עברתם על תקציב המשרדים. על מה הוצאתם את 3.3 מיליארד הלירות?

בשעה ששר האוצר הביא את התקציב התחייב שהמימון הגרעוני לא יעלה על 1.5 מיליארד לירות. אני מודה על האמת: גם אני גיליתי קצת תמימות. עיינתי בדברי על התקציב מיום 24 בפברואר 1975, ולמרבית תמימותי אני חותית 4 מיליארד לירות מימון גרעוני. אז אמרו חברי הקואליציה שאני מדבר דברי דמאגוגיה.

(קריאה: לא כולם).

חברים אחדים, לא אמרתי "כולם".

מסתבר שהייתי תמים ולא הערכתי ולא שיערתי, והנה עתה מגיע הגרעון ל-7 מיליארד לירות.

יגאל הורביץ (הליכוד):
אלה דמי כיס.

שמחה ארליך (הליכוד):

כאשר אנחנו קוראים מה שאומר המנהל הכללי של בנק ישראל נוכחים אנו שהמצב הולך ומחריף עוד יותר. ארבעה מיליארד לירות הוציא, ועכשיו, בחודש שיים אלה, עוד 3 מיליארד לירות. מה שאמרתי, שלי לירה לא יהיה ערך שיעלה על הנייר הבלתימודפס, רבותי, לא הפרותי בכך.

כמה הערות בעניין הרפורמה, ששר האוצר מביא כל כך לדבר עליה. אנחנו מחייבים את הרפורמה, היא יכולה להיות טובה בתנאי שהיא תבוצע כמו שצריך. זה תלוי בביצוע. אבל למען האמת, ועדת בן-שחר חזתה 1.5 מיליארד לירות גרעון עקב הנגחת שיעורי מס הכנסה נמוכים יותר, ומותר להורות שגם ועדה חשובה כוועדת בן-שחר טעתה. התחזית הזאת לא נת-אמתה, לא היה גרעון ולא היה הפסד בגביית מס הכנסה בסך של 1.5 מיליארד לירות אף-על-פי שהיתה השבתה או שביתה בין עובדי מס הכנסה. אמנם במשך חודש אחד היתה ירידה משמעותית בגביית מס הכנסה בגלל השביתה הזאת, זה היה בחודש אוקטובר, כשהגבייה הגיעה ל-900 מיליון לירות במקום סכום של מיליארד ו-322 מיליון לירות בחודש ספטמבר, ומיליארד ו-250 מיליון לירות בחודש נובמבר. כלומר בחודש אחד היתה ירידה בגביית המס שוועדת בן-שחר לא הביאה בחשבון, בגלל השביתה, ובכל זאת גביית המס לא רק שלא היתה קטנה מן האומדן אלא אף גדלה, כלומר הנבואה של ועדת בן-שחר לא נתאמ-תה, ואני שמח על כך. אם כך, מדוע צריך לשלם קרוב ל-800 מיליון לירות לביטוח לאומי בשביל הילדים בתקציב הנוסף? הרי איזונתם את הכל, גבייתם יותר לסף מאשר חזיתם. מדוע צריך תקציב נוסף של קרוב ל-800 מיליון לירות לביטוח לאומי? אני מצדיק את התשלומים לביטוח לאומי, זה אחד הדברים הנובעים מן הרפורמה, אבל אין צורך בשביל זה בתקציב נוסף. יש כסף אלא שלא הייתם צריכים לבזבז את הכסף להוצאות משרדיות בסכום של 3.3 מיליארד לירות.

נוסף. את התקציב השנתי הרגיל אתם מביאים תמיד באיחור, וכך גם השנה: במקום ראשית ינואר — סוף פברואר, ראשית מארס, ומבטיחים חגיגות: זהו התקציב. ולאחר מכן אתם עושים דברים בניגוד להחלטות הכנסת. ולא רק בניגוד להחלטות הכנסת — בעצם אתם מפירים חוק. היה צריך למעשה לקרוא את ראש הממשלה, את הממשלה, את שר האוצר לדין על הפרת חוק. אתם מוציאים כספים באמצע השנה, בעוד שאתם יודעים שאין לכם כיסוי להם ואין לכם אישור הכנסת. ואתם מחכים לסוף השנה. היכן כיבוד החוק על-ידי הממשלה? מה יאמרו אזרחי המדינה אם הממשלה משמשת דוגמה כל-כך תמורה להפרת החוק? ואתם באים היום בעצם לבקש תשריר לדברים שעי-שיתם לפני חצי-שנה. ידעתם זאת מראש. למה לא באתם לפני חצי-שנה לבקש אישור הכנסת? חוק התקציב מגביל אתכם במפורש. עברתם על ההגבלה הזאת, הפרתם את חוק הכנסת.

זאת לא רק עבירה על החוק, זה גם זילזול בכ-נסת. לא אדבר על הפיחות באמינות ההבטחות של שר האוצר והממשלה. בשעה שאתם מגישים תקציב-בים אתם מתחייבים ואומרים כי "זהו-זה". ואני כבר יכול להסתכן בנבואה של 84 או 86 מיליארד לירות שאתה עומד להביא בחודש הבא בית ייהפכו בסוף השנה ל-100, 110 מיליארד. אין גבול. גרוע מזה: אתם במפורש... לא אומר מלה בלתי-פארלאמנטא-רית; אתם יודעים מראש שלא תוכלו לעמוד בתק-ציבים שאתם מביאים לכנסת. שני שלישים מן התקציב הנוסף הזה כבר הוצאו לפני חודשים רבים.

דבר נוסף: לא ייתכן להביא תקציב נוסף בסיום שנת התקציב. אנחנו עומדים חודשיים לפני סיום שנת התקציב. ואתם גורמים גם לבלבול, לאי-כבוד, גם למדינה, גם לכנסת, גם לממשלה, לעצמכם. אתם מבי-אים תקציב ל-1976 לפני שאתם מסיימים תקציב 1975. וחברו הממשלה הם הראשונים המפגינים ומצהירים שהם יכרסמו בתקציב המדינה. מה יגידו אזרחי המ-דינה אם אתם משמשים דוגמה כל-כך נהדרת?

אני בא לשאול כמה שאלות בעניין התקציב הזה. כיצד, אדוני שר האוצר, לא חזית פיחותים בשנת התקציב הזאת? אתה בנית תקציב, תחזית להתייק-רויות בשיעור של 30%—35%. טעית בעניין זה, ואני מציין לטובה שטעית; ההתייקרויות היו פחות מזה. איך זה לא חזית ולא הבאת בחשבון פיחותים? איך אפשר לסמוך על מבנה תקציבי כזה?

וזה מביא אותי לשאלה נוספת: כיצד זה נפלה טעות כל-כך גסה שנוספו מיליארד ו-150 מיליון ליר-רות פרעון מיליות, ובכך, רבותי, 900 מיליון לירות קרן? אתה לא ידעת את זה מראש? זה נתגלה, או שלא ידעתם, או שנתגלתה טעות? מיליארד ו-150 מיל-יון לירות תשלום חובות נוספים.

מאיר פעיל (מוקד):
זה היה ב"קפיפול".

שמחה ארליך (הליכוד):

אבל ה"קניפול" הזה לא הובא לכנסת. יש כנראה הרבה "קניפולען". אבל הבית צריך לדון עליהם, צריך לראות אותם, צריך לדעת עליהם.

נובמבר הגיעה גביית המס ל־8.5 מיליארד לירות במקום 6 מיליארד לירות באותה תקופה בשנת 1974. זה הישג גדול מאוד. לא ציפיתם לזה ולא פיללתם לזה. אימתם שהרפורמה תקטין את ההכנסות. בהנ"ה חיותיו לוועדת בן-שחר הכניס שר האוצר פיסקה שבה נאמר "בהתחשב בצרכי תקציב המדינה", אבל האומדן עמד גם אחרי הקטנת היבוא, ויש לברך על כך, ויש גידול בהכנסות ממסים עקיפים והיטל יבוא בשיעור של 29% והסכום הכולל הגיע ל־10 מיליארד לירות במקום 7.5 מיליארד בנותם חודשים בשנה הקודמת. נמצא שהנהגת הרפורמה היתה חיובית גם בגביית מסים עקיפים, ואת הירידה בגבייה ניתן לייחס לשביתה שהיתה באגף מס ההכנסה ולא לעניין אחר. אמנם נכון שאומדן המסים העקיפים היה מוגזם מאוד, ובכל זאת יש גידול משמעותי. לאור זה אני רואה בתקציב הזה, בתקציב הקרוב שיבוא, הגברת האינפלציה, הד"פסת כסף אשר הופכת אותו לחסר ערך, וכן הכבדה על מאזן התשלומים.

ומלה ביחס להרכב החובות של יתרות מטבע-חוזי. אנו מגיעים בכך לנקודה מסוכנת מאוד. ב־1974 יכולת עוד לדלות 760 מיליון דולר מהיתרות. השנה, אדוני שר האוצר, לקחת כספים בהלוואות קצרות מועד, בהלוואות קשות ומכבידות, כדי לשמור על היתרה. מה יהיה בעוד שנה? וההלוואות האלה מכבידות מאוד.

ובכן, אנו כבר לא עומדים על הסף, אנו כבר מעבר לסף, עברנו את הסף. על כן אני מציע לבית להחזיר את הצעת התקציב הזאת לממשלה.

היו"ר י. ישעיהו :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברהם מלמד, ואחריו לחבר-הכנסת אהרן אפרת.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ב־20 בינואר 1975, כאשר דנו בתקציב נוסף, עשיתי דבר שהוא לא מקובל בכנסת וקיבלתי על כך הערה מיושב-ראש הבית, שבמקרה ישב בראש הישיבה ההיא, כפי שהוא יושב בראש הישיבה הנוכחית.

חיים לגדא (הליכוד) :

יש לך סיכוי לקבל הערה גם היום.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :

ייתכן. אני רוצה להראות באיזו מידה צדקתי, אבל, לצערי, זה לא הועיל לי : אמרתי אז שלא אתייחס להצעת התקציב הנוסף, כי הוא בכחינת חלב שפוף, שרובו בין כך ובין כך הוצא ואינו מקום להשפיע עליו, ואתייחס לתקציב שעומדים להביא ושכבר שמענו עליו. אז אמר לי, בצדק, היושב-ראש, שזה לא בסדר. הוא אמר לי : "אתה אמנם עושה את זה ביושר-לב ומגלה את כוונותיך, אבל זה דבר שלא יעשה".

מאיר פעיל (מוקד) :

אולי תדבר על התקציב של 1978 ואז תהיה בחזקת

נביא ?

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :

אם זה יילך כך, אני באמת יכול להתוות לך את

אותו דבר ביחס לסובסידיות. לא היה צריך להגיד את הסובסידיות ב־800 מיליון לירות, כי הפיתוחים הוחלים יש להם כמה משמעותיות, קודם כל שמירת היצוא, שמירת הערך חסר הערך הריאלי של הלירה, אבל אם לא מעלים מחירים של מצרכי יסוד עלי פי 2% של הפיחות, מה הטעם בזה? מוסיפים סובסידיה על סובסידיה והמוגלה הולכת ומצטברת. פעם צריך לרפא את המחלה הזאת, ואם בתקציב הבא תישמר רמת הסובסידיות ישתכרו להגיע בראשית השנה — ואינני יודע מה יהיה באמצע השנה או בסופה — לפחות ל־4—4.5 מיליארד לירות. וכיוון שאני כבר מדבר על הרפורמה אומר מלה בעניין גביית המס. אינני צריך לחזור ולציין שכל אורח חייב לשלם מס אמת ועל השלטונות לנקוט כל האמצעים והצעדים העומדים לרשותם, ואני קובע שעל-פי חוקי מס הכנסה עומדים כל האמצעים לרשות עובדי השומה, ולעובדי מס ההכנסה נתונה האפשרות לנקוט כל האמצעים כדי לגבות מס אמת. אבל הצרה מתחילה בדבר אחר — מי יבצע? האם יש כוח-אדם שיבצע? אומרים : הגייסו כוח-אדם. אבל אני יודע שאיננו. זו הסיבה, או ליתר דיוק, אחת הסיבות אם לא הסיבה העיקרית, ועוד אגיד מלה על הסיבה העיקרית. מכל מקום, אין צורך לנקוט את האמצעים של פירסומים בעתונים ובהפחדת הציבור על טופס ועל רמת חיים, ועל חזירה לענייני הפרט, כי כל האמצעים הדרושים קיימים גם כיום בחוק. הועם יצא על הפרסומים ועל הפחדת הציבור בגלל חוסר מעש לגבות מס. מס הכנסה יש לגבות בשקט וביסודיות ובעקביות ולא בפירסומים ובהפחדת הציבור.

השיטה של העלמת מס, או יותר נכון, התופעה של העלמת מס נובעת מהשיטה הנפסדת שהנהיג המשטר הזה, השלטון הזה, ויש לרפא את המחלה הזאת בצעדים הולמים ולא בצעדים של הלם. צעדי הלם לא יועילו. הנה ראינו עכשיו מה מתרחש בשוק ההון. מה השיגה התכנית הזאת? — הבורסה משותקת עכשיו. בנק ישראל מוציא אמיסיות בסכום של 100 מיליון לירות והן אינן נמכרות. לא רק זאת, בנק ישראל ספג 200 מיליון לירות ממכירת צמודים, מבריחה מצמודים. אני בא ושואל שאלה אחרת : אם כל המיליארדים השחורים הצטברו בצמודים, מדוע לא ברחו? יש לי סברה אחרת : אתם גרמתם לבריחה, להברחת המיליארדים לחוץ-לארץ או לדולרים השחורים וכל הצעדים הבומבאסטיים שאתם נוקטים בהם, הצעדים הפוזים והשטחיים, הם בומבאנג גורמים לתוצאה הפוכה. אתם רוצים לגבות בשנה הבאה סכום של 8.5 מיליארד לירות באמיסיות למימון תקציב המדינה, וזאת אף-על-פי שהשנה לא התאמת האומדן בסך 5 מיליארד ו־200 מיליון לירות. הרי יש אטימות או חוסר הבנה משוע ועל-התוצאה כיום היא ששוק ההון, אשר נשלט כיום על-ידי הממשלה ב־80%, יהיה בשלטונה המלא ב־100%, אבל שוק הון חפשי לא יהיה, אמיסיות לא תהיינה, הסכונות לא יהיו. מסתבר שמרבית הצמודים נרכשים דווקא על-ידי השכבות העממיות, בסכומים של 5,000, 10,000 או 20,000 לירות ולא במיליארדים השחורים.

אני רוצה לסיים את דברי בכמה נתונים. גביית מס ההכנסה מחודש אפריל עד חודש נובמבר גדלה ב־43% על אף הרפורמה. במשך החודשים אפריל—

שבו אתה נמצא היום, מצב שלא נוכל לעמוד בו לאורך ימים.

בנק ישראל, שהוא לא כלי־כך באופוזיציה לאוצר, כפי שפעם היה, אומר שהזרמה זו פירושה העברת מט"ב בחוץ בדרך לגאלית ביותר לחוץ-לארץ. בנק יש-ראל אומר שכל מיליארד שמוזרם, כל מיליארד גר-עוני, גורם הפסד של מאה מיליון דולר ביתרות מט"ב בחוץ. ואם אתה הזהרת מעל במה מסויימת, בפורום מסויים — ואני מסכים לאזהרה זו — שיתרות המט"ב בע הקיימות יספיקו בקושי ליבוא במשך חודשיים-וחצי — שלושה חודשים, משמעות הדבר היא שאם גלך בדרך זו וגדיל את הגרעון ונורים כספים נוספים, יתדלדלו הרזרבות כליל. ואם חששת לנקוט אמצעים יותר דראסטיים, כדי שלא תהיה אבטלה — ואמנם אבטלה, ברוך השם, איננה, עדיין יש תעסוקת-יתר גדולה מאוד — אז תהיה אבטלה סטיכית שלא נוכל לעמוד בה, כי לא יהיו גורמי ייצור, לא יהיו חמרי גלם, כי לא יהיה במה לייבאם.

הערכה זו איננה הערכה של אופוזיציונרים. זו הערכה של כלכלני בנק ישראל וכלכלנים אובייקטיביים אחרים.

קיים אצלי חשש נוסף, והוא שחלק מהקיצוצים שעשינו במשך השנה, וחלק מהקיצוצים שנבעו מה-ויכוח שלך עם שרים ומשרדיהם יבטלו וייתנו לכך ביטוי בתקציב הנוסף. מהתקציב של השנה הנוכחית קיצוץ סכומים, אך סכומים אלה מופיעים בהצעת התקציב הנוסף. כן, אדוני שר האוצר, לא יכולת לעמוד בוויכוח עם השרים. וכיוון שלא יכולת להוסיף את הסכומים שביקשו בהצעת התקציב שאתה עומד לה-גישה, הכנסת סכומים אלה בהצעת התקציב הנוסף של-פנינו. איננו יכולים להשתחרר מהרגשה זו. לכן, אדוני הושר-ראש, אני חייב לקשור את הדיון בהצעת התקציב הנוסף בהצעת התקציב שתובא לפנינו, אם ירצה השם, בחודש הבא. לא אציע, כפי שמציעה האופוזיציה, להחזיר את הצעת התקציב הנוסף לממשלה. ברובו הגדול הוא כבר איננו בדינו, והצעה כזאת היא הצעת סרק. אבל הייתי רוצה, אדוני שר האוצר, שנשמע מפיו הבטחה מפורשת ש-85 מיליארד הלירות שאתה עומד להציע בהצעת התקציב הבא תקוז מהן את הגרעון הגדול המופיע בהצעת התקציב הנוסף. אתה צריך לבוא לשרי הממשלה ולומר להם שאין בכוחך להעביר תקציב זה, כי לא תהיה לך תמיכה פאראלא-מנטארית, והיא לא תהיה אם תביא הצעת תקציב של 85 מיליארד לירות בנוסף על הגרעון. ואני מזהיר על כך מראש, שיידעו זאת. כי או תימצא הדרך למנוע את הקאטאסטרופה שעלולה לבוא עקב מדיניות זו שלך ועקב הצעת תקציב זו.

אינני עוסק פה בהפגנות. לא אצביע איפוא נגד הצעת התקציב הנוסף. אצביע בעדו באין ברירה. כל אני מבקש שמה שפגמנו בהצעת התקציב הנוסף, תתקן, אדוני שר האוצר, בהצעת התקציב שתובא בעוד חודש. אני ארוה בשני התקציבים מקשה אחת. סמיכות הפרשיות וסמיכות המננים הן כאלה שהאחד צריך לכסות את השני. במשך שלנו אין פנקסנות כפולה. אנתנו יודעים מה צפוי לנו. אנתנו יודעים מה צפוי לנו בתחום סיוע-החוץ. אמרנו בדיון על

קוויו של תקציב 1978. לא צריך להיות נביא גדול. או אמרתי לבית שלא נוכל לעמוד בתקציב הזה — והתקציב ההוא לא היה גרעוני כמו תקציב זה, המוגש היום — אבל אולי נוכל להשפיע על התקציב שעומדים להגיש.

חיים לנדאו (הליכוד):

אם תצביע עכשיו נגד, תשפיע על התקציב הבא.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

זו הצעה טובה. נשקול אותה. יש הרבה חברים בבית הזה בקואליציה, בכלל זה במפלגת השלטון, שגם הם שוללים הצעות כאלה.

חיים לנדאו (הליכוד):

אם כן, נראה פעם.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

או תיארתי מהו האסון שחס וחלילה יכול לקרות אם באמת תתאמתנה אותן ההשערות שאו היו בגדר השערות ויגישו תקציב כפי שהגישו. אני זוכר שהיה ויכוח על גודל הגרעון, ובקריאת-ביניים אמרתי לחברי, חברי-הכנסת ארליך, שיהיה גרעון לפחות בן 6 מיליארד לירות, והיה אז ויכוח. כולנו יכולנו להעריך את הדברים האלה. זה לא היה בשמיים. זה היה פשוט מאוד.

הנה אנו רואים היום בתקציב הנוסף את התוצאות של התקציב ההוא. כל יעד לחדר שמופיע פה, כל יעד חשוב, רצוי, כמו עידוד היצוא, ביצוע הרפורמה והמחיר שאנו משלמים תמורתה, מחיר שהיה כדאי, הכל טוב ויפה. אבל צריך היה להיות ברור שכמעט כל היעדים האלה הם לא בשליטתנו, לרבות תוצאות הפיחות שצריכות לבוא לידי ביטוי פה. וכל זה צריך היה להעריך כבר אז. שכן אם כזה המצב, ההוצאות צריכות להתקוז במקום אחר. אם יעדים אלה אינם בשליטתנו ואם הוצאות אלה הן הכרחיות, הרי צריך להציע מקור אלטרנאטיבי.

שיטה זו, מדיניות זו שאנו נוהגים לפיה, גורסת שבשנתיים-שלוש השנים הבאות אין להצמיח את המ-טק. צריך להשאיר את המשק כמעט בקפאון, כדי של-אחר מכן נוכל להצמיחו בגודל הרצוי. ואנו קיבלנו את המדיניות. יש גם אלטרנאטיבות לדרך זו, אבל הן מצריכות כיוון אחר. יש אפשרות להצמיח את המשק ב-7%—8%, ואז היה צורך לנקוט פעולות אחרות בנוגע למאזן התשלומים שמשמעותן היא פיי-חותים גדולים מאוד. וכן היה צורך לפעול אחרת בכל השטחים. ובכן, יש דרך אלטרנאטיבית. היא קיימת, אבל לא הלכנו בה. נקטנו את המדיניות הכלכלית של הממשלה — מדיניות של האטה.

אדוני שר האוצר, מה שאתה מציע היום הוא האנטי-תיזה למדיניותך. ההזרמה הגדולה תביא אותנו למטרות הפוכות בחלט, וזה קורה בשעה שעדיין לא השגנו את היעדים שהמדיניות הציבה. אפשר להגיד, שאולי מנענו במדיניות זו התדרדרות, אבל ודאי שלא התקדמנו. ואם לא נתקדם, לא זו בלבד שאינני רואה את האור בקצה המנהרה, אלא שאפילו אינני רואה איך בשנתיים הבאות ואפילו בחמש השנים הק-רובות נוכל להצמיח את המשק. תימצא באותו מצב

לא ניתן להבין את התופעה המפתיעה שבעת האשט התקציב לשנת 1976 פורסמו פעמים אחדות ואומדנים לתקציב הנוסף שלא חרגו מ-4.5—5.5 מיליארד לירות. הפירוסם האחרון שגרם לתדהמה היה על 7 מיליארד לירות שיביאו אתן הגדלת גרעון ב-3 מיליארד לירות, אך הופתענו מאוד כאשר זה הגיע עד 9.3 מיליארד לירות עם 4.25 מיליארד לירות גרעון. זה כבר עבר את גבול התדהמה ומעלה מחשבה שלקראת סוף השנה האורחית איבד משרד האוצר את השליטה על המחשבים או על המשרדים. ברבע האחרון של השנה איבדו כנראה משרדי הממשלה את השליטה על משרדיהם, אם לא נרצה לחשוב שהם התיירו לעצמם ביוזעו לפעול ללא מסגרת תקציבית. קשה ממש להבין את חוסר הקומוניקציה בין משרדי הממשלה לבין עצמם וכן בין הממשלה לציבור ולבית המחוקקים, הכנסת, שזכתה להפתעה זו.

רבותי, מבחנו של התקציב הוא בביצועו. אולם תקציב 1975 לא היה ריאלי והיו בו חריגות מפתיעות. ואני משתומם: איך נקבע בממשלה סולם עדיפויות במציאות של חריגות בסדר גודל כזה? פשוט, קשה להבין זאת. הרושם הוא שלא נעשו דברים רציניים כדי לקיים את ההתחייבות של המשרדים השונים למשטר חסכון רציני יותר בעבודתם. הרושם הוא שגם החמיצו זמן רב מדי למען הגברת ההכנסות ממסים בשנה שבה עדיין נמשכה תעסוקה מלאה וגם הרוויות לא נפסקה. יש לזכור שהשכר הוקפא ב-1974/75 והרווחיות נמשכה. אני שואל: האומנם לא ניתן היה להשיג יותר אמצעים? האם אי-אפשר היה לצמצם את הגרעון על-ידי ספיגת אמצעים נוספים ממסים? האם התקציב הנוסף היה מוכרח להיות כל-כך גדול? היתה התחייבות לריסון, והריסון לא הורגש. היו התייבויות לעשות לגיוס אמצעים על-ידי הידוק מערכת המסים על ההון, אך הדבר לא נעשה. למותר לומר שעד לרבע האחרון של השנה האורחית היתה התאפקות מכל נסיון לעלות על מקורות הון שבהחלט יכיר לים היו לסייע לממשלה בהיותה אנוסה להגדיל את הוצאותיה, שתשיג גם את האמצעים הדרושים מבלי להגדיל את הגרעון במידה גדולה כל-כך. אני מעלה אפשרות שטוב היה אילו היה שר האוצר מעז ומביא כבר באוקטובר תקציב נוסף, מספר 2, תוך נכונות להביא גם תקציב נוסף שלישי. הלקח היה חשוב גם לתקופת-ביניים, גם לממשלה, גם לכנסת וגם לציבור.

רבותי, כל דיון על תקציב נוסף המתקיים בזמן שהתקציב החדש של השנה הבאה כבר נמצא בטיפול ציבורי הופך בהכרח לדיון על המגמות של התקציב החדש — ועל זה יש הכרח לומר כמה דברים כבר עתה. עלינו לדעת כבר היום שהמאבק הנואש של שר האוצר ועקשנותו שזכתה לשבח, לקבוע תקציב-גג של 84.5 מיליארד לירות, אין להם על מה לסמוך. הגג הקשוח של התקציב נמצא בסימן-שאלה רציני. את הבשורה הזאת מבושר לנו ברורות התקציב הנוסף. אני מרשה לעצמי לומר שמתעורר אצלי ספק רב אם עלי להשלים עתה עם תקציב בלתי-ריאלי על יסוד הנואה עצמית. אני מתכוון להונאה עצמית שלי. אני שומע כבר עתה לחישות במשרדים השונים שיגמרו את התקציב הזה בתשעה או עשרה חודשים — אם בדרך של תשלומים ישירים ואם בדרך של התחייבויות

התקציב הקודם שהדיון שנתקיים בקונגרס האמריקאי הוא בבחינת כחובת על הקיר. זו הפעם האחרונה שיינתן לנו סיוע בסדרי גודל שניתן הפעם. המשק האמריקאי לא ישתתף עוד השתתפות פעילה כזאת בתקציב שלנו. אנחנו יודעים, יש כבר הצהרות-כוונות לגבי העתיד. גם אם המדיניות תשתנה, ולא יהיה הקיצוץ הצפוי בסיוע, גם אז הסיוע לא יהיה באותו גודל שהיה בעבר. מה צפוי לנו איפוא בעתיד? אם היום — וזה כבר מאוחר למדי — נשרים אינם מבינים זאת, הממשלה הזאת איננה מבינה זאת, צר לי מאוד. אם אינם מבינים דבר אלמנטארי זה, אני מטיל ספק אם הם יכולים להבין דברים רציניים יותר שאנו מפסידיים בידיהם.

אדוני שר האוצר, אני מקווה שאוהרה זו שהשעתה פה תעבירנה הלאה ותתקן את הדברים; ואז נוכל להצביע בעד הצעת התקציב הנוסף.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אפרת, ואחריו לחברי-הכנסת ברד.

אהרן אפרת (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, בטוחני כי אם אומר הצעת תקציב נוסף זה אפשר לאשר רק תוך היסוסים כבדים והרגשת מועקה ימצאו שותפים לי גם שר האוצר וגם חברי כנסת רבים בבית הזה. בשים לב לנסיובי הפארלאמנטארי הקצר יהיה זה תמוה אם אומר שנראה לי שאין תקדים לזה, לפחות מארבע גקודות-ראות: האחת — סדר-הגודל של התקציב הנוסף המוצע; השנייה — הפרופורציה בין התקציב הנוסף המוצע ובין התקציב המקורי; השלישית — ההרכב הנפומי של התקציב הנוסף המוצע; הרביעית — גודל הגרעון בתקציב הנוסף המוצע. במידה שעינית בתקציבים נוספים שהוגשו בשנים קודמות נוכחתי לדעת כי הם היו מבוססים על גרעון קטן, או שהיו מאוזנים, והשאירו את הגרעון המקורי כפי שהיה. הפעם התקציב הנוסף המוצע מגדיל את הגרעון שבתקציב המקורי פי ארבעה.

בין הסיבות שגרמו לדברים התמוהים שהזכרתי יש כלי ספק דברים שיתקבלו גם על דעתי ואראה אותם כנופלים עלינו מכוח הזמן, התקופה והתהליך-כים שאין אנו שולטים בהם. אם אחזור ואומר שאינני רואה פתרון לבעיות הכלכלה שלנו בהפסקת הפיתוח וביצירת אבטלה, הרי שאהיה נאלץ להודות כי בחלקו לפחות מנע התקציב הנוסף כבר היום יצירת מוקדי אבטלה, שבוודאי לא היו תורמים לא ליציבות של המשק ולא לאמינותה של הממשלה.

תמורות מסויימות בתקציב היו מחוייבות המציאות. את מי שמתעלם מכך, מתעלם מהמציאות שלנו, תמורות אלו היו מחוייבות המציאות בעקבות הפעילות האוטנטסיבית של הממשלה בשנת התקציב האחרונה, פעילות שהתבטאה במערכת מורכבת של אמצעים בתחום המסים, המדיניות המוניטארית, מאזן התשלום-מים ועידוד היצוא. יש להודות שבשמונה-עשר החודשים האחרונים נעשו דברים בלתי-מבוטלים ונמרצים בתחום הכלכלה. אולם צריך לומר שהתקציב הנוסף מעמיד חלק גדול מן הדברים שנעשו בסימן-שאלה.

זאת, אבל ברצוני לומר לשר האוצר שהדיבור על-כך אינו טוב, בלתי-מחנך, לא מועיל ומרפה ידיים.

ברצוני להביא משפט מדברי הפרופסור פטנקין שחייב ללוותנו בחרדה גדולה. הוא אומר שהבעיה העיקרית שלנו היא: "הפסקנו לצמוח, הפסקנו לגדול. הבעיה הזאת, שהיתה צריכה לעמוד במרכז ההתעניינות והמחשבה, כאילו נדחקה לקרן-זווית ולא הועידו לה את משקלה הראוי".

ב-1965 היה הגידול של התוצר הלאומי אפס והוא בישר לנו אז את המיתון. ב-1975 שוב היה אפס ואנו חרדים לבאות. הרי כל אחד יודע שכוח עמידתו של המשק במשימות הבטחוניות המתבטאות בכלכלה וב-התעצמות תלוי בצמיחתו של המשק, ודווקא בצמיחתו הבלתי-פוסקת. כן אין להשלים עם פגיעה ביקר שבאוצרות הייצור שלנו, בכוח-האדם. כוונתי כאן לשי-רותי החברה.

מזור מאוד לשמוע, למשל, ששרים אשר לפני עשר שנים, ב-1965, בעיצומו של המשבר, הבטיחו מכונת לכל פועל — אותם שרים מדברים עתה על קיצוץ בקיצבאות הביטוח הלאומי, עצירת חינוך חינם בכיתה י' ונסיון לפגוע גם בחינוך חינם בכיתה ט', כן מדברים על ביטול תשלומי הביטוח הלאומי לשני הילדים הראשונים במשפחה ואפילו מדברים על נסיון להוריד מקיצבאות הזיקנה. למעשה, ברצוני להזכיר לבית הזה שלשני הילדים הראשונים משלמים מהכס-פים של המעביד וזה חלק מהסכמי העבודה.

בוודאי מזור לשמוע שאם אני מציע, למשל, להע-לות את תקרת מס ההכנסה מעל ל-60% אלאה המש-תכרים יותר מ-10,000 לירות חודש, אומרים לי שא-סור לפגוע בהישיג הרפורמה, אבל אני מרגיש כי האוזן של קברניטי הכלכלה שלנו כרויה ואינה מגי-בה בצורה כזאת על הצעות לבטל זיכויים לילדים ולקשישים שגם הם חלק של הרפורמה.

נגעתי בכמה לקחים לגבי התקציב הבא. אני רוצה להעיר עוד שתי-שלוש הערות קצרות לתקציב הנוסף.

הנה, למשל, בתקופה זו אנחנו מדברים הרבה על הסבה מקצועית ועל הצורך לחנך אנשים לפרודוק-טיביוציאה. כשאנחנו פותחים בעמוד 40 של התקציב הנוסף רואים אנחנו תופעה כזאת: תקציב משרד הדתות, שכל חלקי דעת הקהל סערו על שהוא הוכפל בתקציב המקורי וקיבל אז תוספת של 98%, מוסיפים לו עכשיו עוד 17 מיליון לתקציב הפיתוח ו-6 מיליון לתקציב השוטף. באותו עמוד ממש מוסיפים להכשרה מקצועית 3.8 מיליון לירות. כשזה עומד זה מול זה, הרי זה ממש מנקר עיניים. האומנם אין אפשרות לדרוש מהממשלה שתגלה קצת יותר רגישות לתגו-בות של דעת הקהל ותשתמש בשכל הישר?

סעיף הרזרבות בסך של 306 מיליון בסוף שנת התקציב נראה לי גדול, ואני חושב שוועדת הכספים תצטרך לטפל בעניין בין הקריאה הראשונה לבין הק-ריאה השנייה והשלישית.

כן נראה לי מוגזם סעיף הרזרבות להון חוזר בס-כום של 400 מיליון לירות. אני אומר בצירוף שוועדת הכספים עדיין יכולה לקחת על עצמה למצמצם במקצת את הניפות הגדול של התקציב הנוסף הזה.

ו"שולמן ישלם" או במקרה שלנו היום — "מר שירן ישלם".

כבוד השר, עוד לא סיימנו את הברור על תקציב 1976 ואני לא יכול להבטיח שאתן לו יד.

מאיר פעיל (מוקד):
אתה תתן לו יד, עוד איך תתן. מכירים אתכם. אתה גם תתן לו שתי רגליים, לא רק יד. אבל אחר-כך תכתוב עלי מאמרים ב"על המשמר".

אפרת (המערך):
חברה-הכנסת פעיל, מדוע אתה צריך להפריע לי?

כאשר אני רואה מה קרה בתקציב 1975 ובהרכבו של התקציב הנוסף, איש לא יכול לשכנע אותי כי הוא בוצע על יסוד תכנון, ידיעה מראש, הכוונה, הדרכה ותיאום בין-משרדי. יצא עתה ספר של אבא לרנר בהוצאת "עם עובד" בשם: "אילוף הסוררת". זהו שם מעניין מאוד ובקראו כך לספרו הוא מתכוון לכלכלה שלנו, לא לאילוף הציבור. אנו איננו מאלפים את הכלכלה הסוררת שלנו, ויתרנו על השוט הזה. התקציב הנוסף הוא עד לכך שאין כוונתו לעשות זאת. הסכום של 9.5 מיליארד לירות צמח כמו על שמרים והתגבב מסכומים ספוראדיים במשרדי הממשלה השונים. שר האוצר מודיע שכשני שלישים מזה מעוגנים בהתפתחויות כלכליות אובייקטיביות ועל שלישי אין בכלל תשובה מוצדקת.

המסקנה שלי פשוטה: בכמה מגזרים אינני סומך על הסטיכיה של תקציב נוסף. בסטיכיה זו של תקציב נוסף נראים לי יותר המרפקים מאשר הצרכים הבי-סיסיים, נראים לי יותר הלחצים והכשרון להעמיד לפני עובדות מוגמרות מאשר התיכנון וההכוונה. לכן לפחות בשירותי החברה — חינוך, בריאות, שירותי-הר-שויות המקומיות, הסעד והשיכון — אינני מוכן להש-לים עם הגוירות שבתקציב הבא. התקציב הנוסף מלמ-דני שכבר עתה יש להבטיח תוספת של 2.5 מיליארד לירות לפחות שיתחלקו בין תקציבי החינוך, הבריאות, ה-מיכות במצרכים חיוניים — הסובסידיות המתקפות כל-כך — והשירותים העירוניים ופטרונות מיוחדים בת-חום השיכון. הרי זה ממש מכאיב לשמוע עתה את הוויכוח בין קופת-חולים לבין משרד הבריאות מי ייבנה על חשבון אחר — איזה בית-חולים ייבנה על חשבון בית-חולים אחר — אם בית-החולים של משרד הבריאות בתל-גיבורים ייבנה על חשבון בית-חולים "הכרמל" בוויפה או אם בית-חולים מסויים בירושלים ייבנה על חשבון בית-חולים אחר בגליל או בנגב. זה שנים רבות לא היינו עדים לוויכוחים מסוג זה במערכת המשולבת של שירותי הבריאות בארצנו.

כבוד השר, אינני גורס בשום פנים סיממה של "פאוזה" בפיתוח ובהשקעות. כל נגזור על עצמנו דברים שהציונות לא רצתה מעולם להכיר בהם. מי שזוכר את הוויכוח על "פאוזה" בהתיישבות, בנטיעות, בגידול החקלאות, הפרסונות, הרפת, בעצירות ובל-מות — מאז ימי סאקר בהסתדרות הציונית ועד למי-תון האחרון של שנות השישים, אינו יכול היום להש-לים עם חידוש ה"פאוזה" בהשקעות ובפיתוח. אינני מאשים שום איש ואינני אומר שמישהו אמנם הציע

שרי-האוצר י. רבינוביץ :

חברת-הכנסת בדר, השותף הוא תקציב הבטחון, ואתה צריך לדעת זאת טוב יותר מאשר חברים אחרים.

יוחנן בדר (הליכוד) :

אנחנו ידענו שלא רצית תקציב של 65.5 מיליארד. גם את זה הדליפו. אבל זה לא מועיל, יש אחריות קולקטיבית, ויש תקציב שהוא 90% של התוצר הלאומי הגלמי, ואם נעשה חשבון סופי — הוא יהיה יותר גדול מההכנסה הלאומית. זהו נס, אבל נס מסוג הנסים השליילים מאוד.

כל השנה עסקנו בקימוצים. באותה חוברת קראתי סיכום שנעשו קימוצים בסכום של 165 מיליון לירות. אחרי שנעשו קימוצים ב-165 מיליון לירות באה תר-ספת של 9.2 מיליארד לירות.

מה הרקע לתקציב הזה ומה התוצאה למשק הזה? בשנת 1975 ירדה הצריכה הפרטית לנפש ב-5%; ההשקעה בישראל ירדה ביותר מ-10%; הצריכה הציבורית עלתה ב-7%, ומיד אגיד שזה לא עניין של בטחון, כי הצריכה הציבורית האזרחית עלתה כמעט ב-6%. היתה תעמולה גדולה והפתעה גדולה שיהיו קימוצים במנגנון הציבורי. לא דובים ולא יער. מחקו תקנים — והוסיפו עובדים זמניים, ארעיים, יומיים וכו'. ושוב אומרת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שדווקא מספרם של עובדי ציבור גדל השנה ב-2.5%. בענפי המשק יש הפחתה קטנה של מספר עובדים והפחתה גדולה יותר במספר שעות העבודה, זאת כאשר עומס התקציב הציבורי גדול כל-כך.

נענין בהצעת התקציב. אדבר רק על נקודה אחת. מהו החשבון? — סכום של 9 מיליארד ו-295 מיליון לירות הוא סכום התוספת, מתוך זה 2 מיליארד ו-525 מיליון הם הפרשי הצמדה. בזה יכולים אנו לראות עניין פנסוני, כיון שזהו כיסוי הכנסות הממשלה מהפרשי הצמדה. נותרו 6 מיליארד ו-770 מיליון לירות. מתוך ספת זו הוקצב לתקציב הבטחון 1 מיליארד ו-370 מיל-יון לירות. פירוש הדבר — התוספת לתקציב הבטחון מתוך כל התוספות הריאליות האלה היא 20%. זהו הביטוי הברור ביותר שתקציב הבטחון באמת קופח בתקציב זה. בומנו, באולם זה, שתקנו לגבי תקציב הבטחון. לגבי תקציב זה לא אשתוק. הסודיות הזאת צומצמה. אינני יכול לערוך חשבון מדוייק באיזו מידה צומצמה סודיות זו על-ידי הודעות שרים — היו הודעות של שרים ברבים ובעתונות, הודעות של שרים מוסמכים לכך והודעות של שרים שאינם מוסמכים לכך, והיו גם הדלפות. כל זה כתוב על פני התקציב. אבל כאשר מעלים את התקציב כולו ובתוך העלאת התקציב מקציבים לתקציב הבטחון רק 20% — ברור שחלקו של תקציב הבטחון בתקציב כולו מצטמצם.

אני רואה זאת בדאגה רבה. כל השירותים חשובים — השיכון חשוב, הבריאות חשובה. קליטת עלייה — ירדתי ומורי היקר, שר הקליטה — היום לא כלייך חשובה; חשובה השלעצמה, אבל לא כלייך חשובה מבחינת ההיקף. אני מאחל לשר רוזן שיבואו ימים טובים יותר.

לגבי המסים — כמה פעמים שמענו שבאמצעות הרפורמה יקריב האוצר קרנן גדול: יותר על 1.5

מתנהלת הסברה מאוד לא נעימה על תקציב הסוב-סידיות. יש משום הטעיה בשימוש בנימוקים סוציאליים שאינם עומדים במבחן המציאות. 40% מכלל התקציב של משפחה מעוטת יכולת תופסים מצרכי המזון לצער רי, אין מגלים רגישות לעניין זה, מתעלמים ממשקל מצרכי היסוד במשפחה מעוטת הכנסה, והדיבור עכ"שיו על צימצום סובסידיות הוא דיבור חסר אחריות מבחינה סוציאלית.

רבתי, בכל דיון עלינו להבטיח לעצמנו דבר אחד לפחות: דווקא משום שעלינו לומר לציבור בימים אלה אמת קשה מאוד, כי צפויות לנו כמה שנים של מתח וקשיים כלכליים, צריך גם האוצר להציג לפני הציבור דבר מאוזן: א) גישה יסודית ובריאה לשי-רותי חברה ולשירות האדם; ב) תכנית שתוכיח שאנחנו מסוגלים לחלץ את עצמנו מן המיצר.

היו"ר י. ישעיהו :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת בדר, ואחריו לחברת-הכנסת לורינץ.

יוחנן בדר (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, זה בוודאי דבר לא סדיר שמתחילים לדון בתקציב נוסף ב-26 בינואר, כשברור שזה יימשך עד סוף מארס, וזה בעצם לא יהיה תקציב נוסף, אלא מעין חשבון סופי, אחרי השנה. כמו-כן, זה לא כראוי. כתוב משהו בתקנון. הנוהג המפא"י הוא שבמשך שנים מפירים את החוק, ואחר-כך משנים את החוק בהתאם להפרה. אולי יהיה צורך לשנות את התקנון, שלא יהיה כתוב בו שבשבוע הראשון של חודש ינואר יהיה כבר דיון על תקציב המדינה. לשנה הבאה.

אני מבין שהיו סיבות אובייקטיביות לכך. מר רבינוביץ ניהל בממשלה מלחמת התשה נגד רוב גדול של חבריו. הוא רצה לרוץ, הם רצו להרחיב, והם ניצחו, ועוד אני ניצחו. לזאת נוצח, גם התקציב הבטיחון נוצח, ועם ישראל נוצח, ויש לפנינו תקציב שאם שר לקרוא לו אסון לאומי. אדבר רק על התקציב הזה, למרות הפיתוי הטבעי לדבר עכשיו כבר על השנה הבאה. אבל אולי תהיה הזדמנות לכך אחר-כך.

היו"ר י. ישעיהו :

בוודאי תהיה.

יוחנן בדר (הליכוד) :

טוב שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה פירסמה חשבונות מוקדמים של התקציב הלאומי ואנחנו יודעים מה מצבנו היום. ראשית, המקורות שלנו השנה יהיו 126 מיליארד לירות; התוצר הלאומי הגלמי בתוך זה הוא 72 מיליארד. הפרש הזה הוא בעיה לחוד, על כך לא אדבר. אגיד רק שהתקציב בסך 65.5 מיליארד הוא 52% מן המקורות ו-90% מהתוצר הלאומי הגלמי. מי באיזה מטבח מכשפות היו יכולים לבשל נס יותר מזור? אבל כנראה זאת המציאות שלנו. אני מניח שאילו היה שר האוצר יכול לבשל את הדייסה הזאת בעצמו, בלי שותפים, היה המצב הרבה יותר טוב. אבל זה לא כך מקובל שהאדם מכריע בעצמו.

את הענף שהוא יושב עליו. זה הכל למען האידיאל-גויה. כי האידיאולוגיה דורשת שלא תהיה ספקולאציה. צ"ה. צאו ראו: רוצים בישראל, בממשלה, שתהיה בורסה, ושבוורסה לא תהיה ספקולאציה. בורסה בלי ספקולאציה — זהו נס עוד יותר גדול מכל שאר הנסים שאני מדבר עליהם.

הדבר החמור ביותר בתקציב זה הוא כמובן המי-מון הגרעוני שבתקציב. אני רוצה להגיד: למעשה, לפי המקובל בעולם, כל התקציבים שלנו היו גרעוניים. כיוון שאם מממנים תקציב על-ידי עשיית חוב — זהו תקציב גרעוני. אילו הייתי בחודש מסויים לוקח לי הלוואה כדי להוציא יותר כסף באותו חודש — באותו חודש הייתי בגרעון, אבל לגרעון מסוג זה כבר התרגלנו, כמו לקדחת ישנה, כמו רבמאטיסם שני-אשר הוא נמשך כמה שנים — חיים אתו בשמחה. אבל יש לנו גרעון חדש, זה הגרעון שקוראים לו בני העם "הדפסת כסף", הוצאת כסף מבנק של הוצאת כסף, מבנק אמסיה. זה לא היה.

היו שנים שהממשלה עשתה את זה, לקחה מקד-מות. אחר-כך, בגמר השנה, במידה של ביישנות הגיי-שה חוק להפוך את המקדמה למקדמה למספר שנים. אבל זאת היתה שנה ראשונה שבאופן רשמי ביותר הוכנס לתקציב מראש גרעון מסוג זה, מימון הוצאות הממשלה על-ידי כסף-נייר — מיליארד ו-560 מיליון לירות. והכריזו, או כולם הסכימו, שמיליארד-וחצי מו-תר; יותר — זאת אינפלוציה חמורה. כך שמענו מש-הו, לא? כך שמענו גם מפי נגיד בנק ישראל; כולם הסכימו. עכשיו מציעים להוסיף לזה 4 מיליארד ו-240 מיליון לירות. זה יהיה כבר איפוא 5.8 מיליארד לירות כסף נוסף, כסף-נייר, מימון אינפלוציוני מהסוג הג-רוע ביותר.

זה לא הכל. ראשית, ברור שזה יהיה 7 מיליארד. למה? כיוון שהממשלה רשמה רווחי פחות — 3.4 מיליארד. ותוספת ההוצאות בגלל הפחות — 1.2 מיליארד פחות. יש איפוא לממשלה בתקציב זה 5.8 מיליארד לירות מהפרשי פחות. מה זאת אומרת? איך היא תוכל להשתמש בהפרשי הפחות בפועל? כיוון שמתבע-החוק נמצא בישראל — היא תקבל מבנק ישראל הפרשי פחות 2.2 מיליארד; מבחינה כלכלית זאת בדיוק הזרמת כסף כמו אותם 5.8 מיליארד — 7 מיליארד, הזרמת כסף בשנה אחת.

חברי הכנסת, אני שומע שבתקציב הבא זה יהיה מחצית מ-7 מיליארדים בערך, שיקחו מחדש מבנק ישראל. כאן היה רק מיליארד-וחצי. מה יהיה בשנה הבאה?

אני עובר לבעיה של אשראי לציבור. אחרי שדי-ברנו על אשראי שיש לממשלה מבנק ישראל בצורה זו, כסף חז, ישר למשק — מה לציבור?

בסוף דצמבר 1973 היה בישראל אשראי מה שקור-אים חפשי, בנקאי — 4.4 מיליארד לירות; ואשראי מוכוון היה 4.6 מיליארד לירות — כמעט אותו סכום. בסוף השנה הוואת הגענו לכך שאשראי מוכוון הוא פי שניים גדול יותר מן האשראי החפשי. פירוש הדבר הגברה איומה של התערבות ביוורקראטיה בשוק האש-ראי.

מיליארד לירות מסי הכנסה. היינו צריכים להודות על כך. רבים הודו על כך, אפילו מר משל הסכים לפרומה במסים — הפרש גדול במס הכנסה. יש לנו מסורת של סוציאליסטים שלא אוהבים מס הכנסה ולא מסים עקיפים, אבל בישראל זה קצת שונה. שמחנו שמורידים הכנסות האוצר ממס הכנסה בסך 1.5 מיל-יארד לירות. התוצאה היא: ראשית, היום כבר יודע שהכנסות האוצר ממס הכנסה יעלו במיליארד לירות. לא סך 1.5 מיליארד לירות פחות אלא סך מיליארד לירות יותר. לעומת זאת ירדו ההכנסות ממסים עקי-פים במיליארד לירות, אף שבי-28 לספטמבר העלו שיעור המסים העקיפים ב-20%—10% הפרשי שער ו-10% מס קנייה כללי. בכל זאת ירידה בסך מיליארד לירות. לולא אותה תוספת היתה הירידה בערך ב-2 מיליארד לירות.

עלינו לקחת חזרה את דברי התודה שלנו על הר-פורמה. מובן מאליו שכאשר יפחת המחזור — פחות קונים, פחות ייצור — המסים העקיפים מוכרחים לרדת. אבל העניין הוא בכך שאיננו מרגישים הקלה במס. לשם ייפוי פנים רגילים בישראל, כאשר מדברים על מיסוי, לדבר רק על המסים הממשלתיים הנמצאים בתקציב. אבל לא כך עורכים חשבון בעולם. תשלומים לביטוח הלי-אומי הם תשלומי חובה; מסים מוניציפאליים הם מסים כמו כל המסים. אם נעשה חשבון נראה שהמיסוי הכו-לל בשנה זו הוא 40 מיליארד לירות, הינו 55% מן התוצר הלאומי הגלמי ואולי 70%—75% מן ההכנסה הלאומית, כאשר ייערך חשבון של ההכנסה הלאומית שעדיין לא נערך. מי באמת חושב שעם מצב זה אפשר להשלים?

אדוני היושב-ראש, כאשר מדברים על מסים צריך לדבר גם על אמסיות, כיוון שהאמסיות של ניירות-ערך הן תוספת מיסוי לתקציב. ולא רק זה, רכישת איגרות-חוב על-ידי קופות גמל וקרנות פנסיה היא בעצם כמעט מילווה חובה. אין לאזרחים ברירה — זו חובה משפטית. מה המצב השנה? — רשום היה בתק-ציב, ובזה אין שינוי, שהאמסיות יתנו השנה 50 מיל-יארד ו-200 מיליון לירות. באותה שנה חייב האוצר לשלם בפדיון אמסיות וחשבונות בנקים שגם הם בנויים על אמסיות — 7 מיליארד לירות. פירוש הד-בר — עוד לא הגענו לסוף מארס — שהאוצר ישלם בעד אמסיות שהוציא 2 מיליארד לירות יותר מאשר יגבה, לעומת 5 מיליארד לירות.

נשתנו לגמרי גם הרכבי האמסיות. האמסיות-מרוצן היו ב-1974 30% של הסכום. ועכשיו הן רק 25%. למה זה כך? בכל מדינה בעולם מנהלים תע-מולה: תקנו יותר איגרות-חוב. במדינת ישראל כל הממסד מנהל תעמולה: אל תקנו איגרות-חוב. פעם אומרים שמפלה חשובה, קואליציונית, אפילו מערכת, דורשת להטיל מס על הפרשי הצמדה. פעם שנייה — האוצר מעלה את המס מ-25% ל-35% על הריבית. שוב אומרים: אמסיות צמודות עכשיו רק ב-90%, אבל אנחנו מזהירים אתכם. תקנו מהר, כי עוד מעט זה יהיה צמוד רק ב-70%. ושוב אומרים: נטיל מס על מכירת איגרות-חוב בבורסה. לשם מה? כדי שימ-כרו אותן לא בבורסה?

בצורה זו האוצר מוריד יפה-יפה, במשור אחר,

עד 31 בדצמבר וזה לא אופייני. גם במשק וגם בקביעת תוספת היוקר משתמשים במידה שבה עלה היוקר במשך שנה מסוימת לעומת ממוצע משנה קודמת. ואם כך הרי בשנת 1975 עלו המחירים לצרכן ב-48%. גם השכר עלה, קצת פחות, ולכן הצריכה לנפש ירדה ב-5%.

מה התוצאה? אפשר לעשות כל מיני "קונצ'ים" במטבע מקומי במשק, אבל האינפלציה שלנו שונה לגמרי מהאינפלציה בחוץ-לארץ, היא קטנה יותר בשיעור ניכר והיא לא בנויה על גרעון-חוץ. אדוני היושב ראש, אילו החלטנו לא לייבא יותר מאשר אנו מייצאים, הרי המחירים בארץ היו עולים לא ב-48% בממוצע אלא ביותר מאשר ב-100%. גרעון-החוץ שלנו, בשל יבוא המרים וסחורות מחוץ-לארץ, מבטיח מידה של איוון בין היצע וביקוש.

אבל מה המציאות מבחינת יכולתנו? אני קורא כל מיני פירוטמים על גרעון-חוץ שלנו בשנת 1975. יש באוצר בחורים יועצים שחובתם לתת לאוצר מספרים אופטימיים, אבל אנחנו קיבלנו מספרים בדוקים וסוף פיים על תשעה חודשים של השנה, מינואר עד סוף ספטמבר. בתשעה חודשים אלה היה גרעון-החוץ של ישראל, בסחורות ושירותים, 3 מיליארד ו-36 מיליון דולר. לפי אותה פרופורציה בלוש השנים החודשים הנו-תרים עד סוף השנה יהיה עוד מיליארד דולר. מכל מקום, נגיע השנה לגרעון של 4 מיליארד דולר או משהו דומה לזה. חובות-חוץ שלנו יעלו ליותר מ-8 מיל-יארד דולר.

זה המצב. מה הסיבה למצב הזה? הסיבה למצב היא לא דבר אובייקטיבי. רצינו להיות מדינת סעד, רוע כל הקשור במדינת סעד; רצינו להיות מדינת רוו-חה. אבל מה אנחנו למעשה? אנחנו ארץ מתפתחת הנמצאת במצב חירום בטחוני, ורוצה להיות כמו מדינת סעד, כמו מדינת רווחה, כמו ארצות-הברית. אנחנו משתדלים לעשות את זה, עושים חובות-חוץ, וזה הולך. כמה זמן עוד אפשר כך ללכת? זאת הבעיה של היכולת — מה היכולת שלנו? נוסף ליכולת, נפתח את היכולת, נחיה לפי היכולת שלנו. זו התשובה לכל השאלות אשר לפנינו.

ובינתיים, אדוני היושב ראש, יש לנו תקציב זה, שהוא תקציב מסוג גרוע ביותר, תקציב המשלים עם ירידת הצריכה הפרטית, ובאותו זמן עולה ועולה עם ציב המדינה והצריכה הציבורית הבדוקה, יורדות ההשקעות, באותו זמן המשלה מוציאה יותר על שיי-רותים אדמיניסטרטיביים ועל מנגנון, יורד מספר העובדים במשק ועולה מספר העובדים הציבוריים. זה המצב, אדוני היושב-ראש, זה התקציב שהוא ביטוי לאסון, שהוא עצמו אסון, והוא לא ראוי לשום תמי-כה.

יוד קורן (המערך) :
למה "איומה" ?

יוחנן בדר (הליכוד) :

האשראי החפשי עלה במשך השנתיים הללו ב-50%; המחירים עלו באותו זמן ב-90%. פירוש הדבר: מבחינה ריאלית האשראי הבנקאי למשק, ללא כל אי-שורים של מנכ"לים, קטן עכשיו ב-25% ממה שהיה לפני שנתיים.

מה יוצא מזה? אשראי בבנק עולה 24%—26%, ואת הריבית מורידים מראש. אם נעשה חשבון נכון — זה 30%. לא רק זה. כיוון שזה לא מספיק, זה פחות משהיה בממדים ריאליים — שוב יש לנו מה שקוראים "שוך חפשי": בנק נותן ערבות, הולכים לחברת ביטוח או למוסד כספי, ולוקחים הלוואה. זה עולה כך: 33% ריבית, בערך, זה כבר בחסד, ומורידים מראש; 3%—4% עולה הערבות של הבנק; ויש בולים וכו' — בסך הכל כמעט 40%.

אשראי למשק ב-40%, באותו זמן שזורים כסף מבנק ישראל לממשלה, באותו זמן ש-13 מיליארדים יורמו בצורה של אשראי מוכוון — הרי זה מוכרח להעלות מחירים. זה מעלה את ההוצאות בייצור באופן איום, לא באופן קונסטרוקטיבי, לא למען האיכות, לא מפני שחמרי גלם בחוץ-לארץ נעשו יקרים יותר, אלא רק בגלל מדיניות האשראי של הממשלה.

לגבי אמצעי התשלום יש דבר מוזר ביותר, בזמן האחרון נעשיתי תלמיד מרחוק של פרופסור מילטון פרידמן, תלמיד מספרים. בין היתר הוא לימד אותנו שכמות אמצעי התשלום בציבור אינה תלויה בממשלה ובאוצר, אינה תלויה בבנקים, היא תלויה בציבור עצמו, כמה כסף הוא רוצה להזרים, אני מחזיק כסף במשך חודש, ובוהירות עוד שבוע או שניים. אם יש לי יותר כסף, אני נפטר ממנו. אם אני חסכוני, אני קונה איגרות-חוב ממשלתיות, אם אני לא חסכוני אני מוציא את הכסף ונפטר ממנו. אם הכל נהגים כך, הרי כמות הכסף לא עולה אלא מהירות המחזור עולה, כי משתמשים בכסף יותר מהר. כשהיתה האינפלציה הגדולה בגרמניה שילמו שכר עבודה ארבע פעמים ביום, אדם היה רץ מיד לקנות משהו, כי אם לא קנה בצהריים — בערב המחיר היה יותר יקר. אצלנו עדיין לא כך. אבל מהירות המחזור עלתה מ-20 פעם בשנה ל-30 פעם ואולי קצת יותר. כמות הכסף כמעט לא עולה, אבל זה סימן שאנשים כבר לא רוצים להח-זיק כסף. זו אזהרה חמורה מאוד שצריך להסיק ממנה מסקנות.

כשיש הורמה כזאת של כסף עולים המחירים. המ-חירים עלו ב-1973 ב-26%, ב-1974 עלו ב-56%, וב-1975 עלו ב-23.5%. אבל החשבון הוא מ-1 בינואר

ה. הספד להרב איסר יהודה אונטרמן ז"ל

שנים רבות. כולנו הכרנו את הליכותיו, את דרכי הנועם שבהן פעל. התרשמו, התבשמו מחכמתו, מידי-עותיו הרחבות והעמוקות של רב גדול זה שעד זקנה ושיבה היה צלול במחשבתו ובדבריו ומעמיק כבימי בחורותיו — אישיות שהקרינה מסביבה יחס של כבוד

היו"ר י. ישעיהו :

חברי הכנסת, זה עתה הגיעני ידיעה מרה בדבר הסתלקותו של זקן רבני ישראל, רבי איסר יהודה אונטרמן. אישיות רבת השראה. הוא כיהן כרב ראשי של תל-אביב וכרב ראשי של מדינת ישראל במשך

— הספד להרב איסר יהודה אונטרמן ז"ל (ישעיהו); חוק התקציב (מס' 2) לשנת הכספים 1975 (ישעיהו, לורינץ) —

לרבנים, לדת. הוא העניק יחס של כבוד לאחרים. זו היתה דמות שתחסר לנו. תהי נפשו צרורה בצרור זהים של גדולי האומה וחכמיה.

7. חוק התקציב (מס' 2) לשנת הכספים 1975, תשל"ו—1976 (המשך הדיון)

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורינץ, ואחריו לחבר-הכנסת גולן.

ישלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יורשה נא לי לתת קצת דרור לדמיון. נתאר לעצמנו מה היה קורה אילו היו בזמן הגשת התקציב כמה משרדי הממשלה מסרבים לקבל את הצעתו של שר האוצר והיו עומדים על שלהם, כפי שעמדו תחילה. שר אחד היה מגיש תוספת של 5%, השני 10%, והשלישי — 15%, לדי-בריים מסויימים עד 30%. נדמה לי שלא צריך הרבה דמיון כדי להגיע למסקנה ששר האוצר לא היה מסכים בשום אופן להעלאות שכאלה, ואילו היו שרי המשרדים השונים עומדים על שלהם, הרי שוויה היה העניין מגיע למשבר ממשלתי.

והנה, עשרה חודשים אחרי הגשת התקציב מבי-אים לנו תקציב נוסף. והמדובר לא על תוספות של כמה עשרות מיליוני לירות, כפי שהשרים דרשו ולא קיבלו אותם בזמנם, אלא המדובר בתוספת של 9 מיליארד ו-250 מיליון לירות. המדובר לא בתוספת של אחוז אחד או שניים או שלושה, אלא ב-16% בממוצע. זאת אומרת: כל השרים שביקשו מעט לא רק שקיבלו מה שהם ביקשו, אלא קיבלו את הקרן עם תוספת ריבית ועוד ועוד, ושום דבר לא קרה. למה? הם התאזרו בסבלנות, ויתרו באפריל 1975 ומ-קבלים פי כמה יותר ממה שרצו בינואר 1976. זה כלל הבהדל, והראיה — מי מאתנו אינו זוכר, בוועדת הכספים היו חברים שרצו להוסיף חצי מיליארד לירות לתקציב הבטחון וזכו לרוב להצעתם, וכמעט גרמו למשבר ממשלתי. הממשלה ביקשה רביזיה וביטלו אותם 500 מיליון לירות לבטחון. והנה היום במקום אותם 500 מיליון לירות — ועיני לא צרה בהם — מוסיפים לא 500 מיליון לירות אלא 3 מיליארד ואין פוצה פה ומצפף.

בזמן הגשת התקציב הכריז שר האוצר מעל כל הבמות, לפי עצתם של כלכלנים, ובצדק, שאם הגר-עון בתקציב יהיה יותר מאשר מיליארד-וחצי עלול המשק להתמוטט. לא ייתכן תקציב גרעוני מעל מיל-יארד-וחצי לירות — כך אמר אז שר האוצר. והנה היום מביאים לנו תקציב שבו הגרעון המוחלט, לפי ספר התקציב, הוא 5 מיליארד ו-800 מיליון לירות במקום מיליארד-וחצי. לפי הערכתו של מנכ"ל בנק ישראל ההזרמה לא תהיה 5.8 מיליארד, אלא ההזרמה תהיה 7 מיליארד לירות. נדמה לי שנוכל להגיד: הממ-שלה באמת מתמוטטת. מי שאמר שזה בלתי-אפשרי באפריל 1975, מסכים לשיעור פי ארבעה ויותר מזה שב-ינואר 1976. כי בינתיים מבחינה פסיכולוגית שברו את שר

האוצר והרגילו אותו לכך שאמנם המשק מתמוטט, אבל אנחנו צריכים והתקציב חייב לגדול.

תקציב נוסף איננו דבר חדש בהיסטוריה של הכ-נסת. בעשר השנים האחרונות היו בסך הכל שתי שנים שלא היה בהן תקציב נוסף. אבל יש הבהדל יסודי: כל פעם היה כיוונו לתקציב הנוסף. הפעם התקציב הנוסף פירושו אחד ויחיד: אינפלציה נוספת, עם כל מה שכרוך בכך. הבה נעשה את החשבון שכל ילד בבית-הספר יכול לעשות, לא צריך להיות מתימ-טיקאי ולא כלכלן לשם כך. בתקציב 1975 הובטח שהי-גרעון יהיה מיליארד-וחצי והנה הגיע לסכום הגדול פי ארבעה מזה, לשישה מיליארד, ולפיכך אם אומרים שהגרעון בתקציב בשנה הבאה יהיה 3 מיליארד, יכו-לים אנחנו מראש להכפיל אותו פי ארבעה ולהגיע ל-12 מיליארד לירות. אם אני מקבל את דעתם של אלה שאומרים שהגרעון מלכתחילה כאשר יוגש לא יהיה 3 מיליארד כי אם 4 או 4.5 מיליארד, גם אז חייבים להכפיל אותו פי ארבעה. פירוש הדבר שאנחנו עומדים בשנה הקרובה בגרעון של 12—16 מיליארד לירות. ואנו נשאל: לאן נגיע?

ראש הממשלה יצא היום בשליחות חשובה לאר-צות-הברית ואנו מאחלים לו הצלחה. אבל אנחנו חיי-בים לשאול את עצמנו איזה כוח עמידה יהיה לראש הממשלה כאשר הוא יודע שאם רק ירמזו לו שישגרו קצת את הברזים ויתנו 500 מיליון דולר פחות, הרי אי-אפשר יהיה לכלכל את התקציב שהממשלה מציעה. כלום מישהו יכול להעלות על דעתו שיש כוח עמידה במצב כזה, שיש לנו עוד איוז עוצמות בתור מדינה?

ולגופו של התקציב — השאלה הראשונה והיסו-רית היא: מה ההצדקה לתקציב הנוסף הזה? האם לא הניחו מראש שההתייקרות תהיה 25% במשך הש-נה, ולמעשה, ברוך השם, ההתייקרות היתה רק 23.5%, וזאת אומרת שהיה חסכון של 1.5% ופירוש הדבר, מבחינה כלכלית, שהתקציב יכול להיות פחות ולמעשה צריכים היו להביא תיקון לתקציב ולחסוך בו 1.5%, אבל במקום זה מביאים לנו תקציב המהווה תוספת ישל 16%.

אדוני היושב-ראש, כיצד ייתכן שבשום משרד אין אפילו חסכון של לירה אחת כדי שלפחות אפשר היה לציין שמשרד פלוני או משרד אלמוני לא הוציא את כל הכסף אלא חסך משהו? תופעה כזו, כאשר מדו-בר בתקציבים, היא בגדר בל יראה ובל ימצא. כמו חמץ לפני פסח שחייבים לבער אותו עד הפירור האח-רון, כך חובה, כביכול, בסוף השנה לבער עד הסוף, עד הפרוטה האחרונה, את כל התקציב, שאם לא כן עוברים על איסור מדאורייתא.

חודשיים עד סוף שנת התקציב, וכפי שאמרתיו אולי אפילו פחות מזה, כשישה שבועות. אלא מה? הוצאתם את הכסף מראש וזה בניגוד לחוק התקציב.

הזכרתי את עניין הבטחון. במקום חצי מיליארד לירות שאתה, אדוני שר האוצר, נאבקת לא להוציא, הסכמת עכשיו לתוספת בסכום של יותר מ-3 מיליארד לירות, וחלק מסכום זה, מיליארד ו-600 מיליון לירות, לכיסוי התייקרויות.

ומדובר לא רק במשרד הבטחון שאליו יש רגש מיוחד וסנטימנט מיוחד, אלא גם בתקציב הרגיל מדי-בר על תוספת של 663 מיליון לירות ובתקציב הפי-תוח 764 מיליון לירות. אדוני שר האוצר, זו תוספת של 25% על התקציב המקורי בפיתוח. אילו היו דורשים ממך בחודש אפריל תוספת של 25% למה שהצעת ואתה היית אומר שזה סוף-פסקו, אני יודע שהיה נגרם משבר ממשלתי. מניין אני יודע? כי אתה לא יתרת על 2% ובסוף קיבלו את דעתך, אבל פתאום, אחרי שעברו עשרה חודשים, אתה מסכים לתוספת של 25% ולתוספת של 30% ובממוצע לתוספת של 16%, והתי-רוץ לכך הוא שהמשרדים חרגו ממה שנקבע להם. אני יודע שאתה מתלונן על כך, אבל, אדוני שר האוצר, הגיע הזמן להנהיג סדר במינהל. לא ייתכן שנסתפק באמירה שנקבע מה שנקבע והמשרדים חורגים ואחרי-כך משמיעים אנחה כבדה מעל במת הכ-נסת, הכסף הוצא ואנחנו צריכים לאשר, ואם לא אי-שרנו בהתחלה הרי בדיעבד אין לנו ברירה ואנחנו חייבים לאשר.

אני מסיים בהערה שבלעדיה אי-אפשר: בעניין השחיתות והמעלות המתפרסמות כל יום בכלי התק-שורת ובעתונות, למרות העובדה שאני נמנה על אלה שאינם רוצים בהגזמות, אני דוחה באופן אינס-טינקטיבי את ההגזמות בעניין זה. אני לא אקבל, ואקווה שהציבור לא יקבל, את ההגזמה שכסדום היינו, חס ושלום. אני מאמין שאנו עם סגולה ועם נבחר, ויכולים להיות כזה. אינני מאמין שכל העם מושחת. אבל גם אותם המקרים הבודדים שעליהם אנו קור-אים יום יום מכאיבים מאוד וגורמים להתרגזות מוצ-דקת בציבור. אם לא נשכיל לעקור את התופעות האלה משרשן תיכף ומיד, הרי, חס ושלום, מי יודע לאן נגיע.

היו"ר י. ישעיהו :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יצחק גולן, ואחרי-כך לחבר-הכנסת יחזקאל פלומין.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, התקציב הנוסף הזה בסך 9.3 מיליארד לירות איננו יכול לעורר הת-להבות יתרה. אני אומר זאת בלשון המעטה. אני מודה שרק בקושי אוכל להרים יד בעדו. כי תקציב זה מעורר ספקות רבים לא כל-כך בשל היותו נוסף, כפי שרבים מהחברים פה התבטאו, אלא משום שחכנו עומד בני-גוד לתכנית הכלכלית של הממשלה.

חברי הכנסת, סיעת תמכה במדיניות הכלכלית של הממשלה לאורך כל הקו ובמהלכים השונים שלה, בא-שר הם היו בכיוון הנכון. אולם משמעותו של תקציב נוסף זה היא נסיגה רצינית ממדיניות זו, ויש בו כדי

טוענים שהיתה רפורמה במסים. כלום לא ידענו בזמן הדיון על התקציב לשנת 1975 שיתהיה רפורמה במסים בשנה זו?

ובאשר לאמינות המספרים, מבחן לניהול תקין — שתי דוגמאות בלבד: תשלום חובות — מיליארד ו-520 מיליון לירות יותר מאשר היה מתוכנן, כפי שנראה מתוך עמוד 6 בספר התקציב. נראה, הכינו את הצעת התקציב הנוסף במהירות ויש סתירות בספר התקציב. לדוגמה, בעמוד 4 מדובר בסכום של מיל-יארד ו-150 מיליון לירות תוספת לכיסוי חובות. כמוכן, הסכום היותר גדול, של מיליארד ו-520 מיל-יון לירות, הוא הסכום הנכון. את ההסבר לכך נתן שר האוצר: שינוי המדד. רבותי חברי הכנסת, האם לא היה ידוע, עוד בתחילת השנה, שיהיה שינוי במ-דד? ושוב נשאלת השאלה: האם לא ידעו מה החו-בות שצריך יהיה לשלם? מתברר שיש עדו חזב של מיליארד ו-520 לירות, והרשויות המקומיות גם הן חיי-בות לשלם יותר — 160 מיליון לירות יותר. ניהול תקין פירושו היסודי הוא לדעת את סכום החובות, במיוחד כאשר מדובר בסכומים של מיליארדים.

אדוני היושב-ראש, ניהול תקין פירושו "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות", אבל אם אנחנו רואים ששבתים בששת ימי החול, בזמן שצריך לע-בוד, ועובדים בשבת, הרי גם מבחינה כלכלית — ואין אני מדבר עכשיו על הבחינה הדתית והאמונה — בוודאי יש משהו פגום בניהול.

ידוע שבנמל אשדוד נותנים חופשה בימי החול ועובדים בשבת שתמורתה מקבלים 300%—400% יותר מאשר בימי החול. היום שמעתי מחברי, חבר-הכנסת גרוס — כדאי ששר האוצר ישמע זאת — שבחברת "אל על" גם הנהלת חשבונות נעשית בשבת ומוסיפים על כך 170%, בעוד שבמי החול מקבלים אותם עוב-דים חופש. גם ב"אגד" — נושא אקטואלי היום — עובדים בשבת. מקדימים כמה שעות לפני צאת השבת ועל כך משלמים תוספת שבת, פרט לחילול שבת, אבל שובתים בימי החול, גם זה פגם במינהל תקין.

מביאים לנו הצעה בדבר סכום של 9 מיליארד ו-300 מיליון לירות, הצעה המובאת בסוף חודש ינואר, כא-שר עד סוף שנת התקציב נותרו בסך הכל חודשיים או אפילו פחות מזה, כי עד שהכנסת תאשר את ההצעה בקריאה שנייה ושלישית לא יישארו יותר משישה שבועות או רק חודש. אני שואל את שר האוצר, עם כל הכבוד, למה חייבים לעשות פעולת חדשות עכשיו, בסוף שנת התקציב? למה, למשל, בסעיף פיתוח רשו-יות מקומיות צריך לתת עכשיו סכום של 40 מיליון לירות למחשבים. יש גם תוספת לארעיים, מוסיפים ומוסיפים מיליוני לירות. נדמה לי, אדוני שר האוצר, שהבטחת מעל במה זו שבשנה הנוכחית לא תהיה תו-ספת של עובדי ממשלה והבטחת שיקצצו ב-2,200 עוב-דים, 1,500 מהתקן ו-700 עובדים ארעיים, אבל במי-קום זה קיבלתם תוספת של 10%, אולי 5%, מכל מקום בין 5% ל-10%, ובספר התקציב החדש יש תוספת של מיליוני לירות להעסקתם של עובדים ארעיים גר-ספים. אם תקיימו את החוק לא תוכלו להוציא את הכסף. המיליונים האלה מיועדים להעסקתם של עוב-דים ארעיים במשך ארבעה חודשים בעוד שלפנינו רק

ציב בסכום 3.3 מיליארד לירות הן עבירה ברורה על חוק התקציב. אנו מבקשים היום, למעשה, לאשר חלק ניכר של התקציב הנוסף שכבר הוצא מומן. לאמור: אישור רטרואקטיבי. אני טוען שיש במעשים אלה משום פגיעה בחוק התקציב במשמעות של הפיקוח הפארלאמנטארי עליו.

שר האוצר טוען בהסבריו כי ב־1975 נוצרו צרכים נוספים המחייבים תקציב נוסף, צרכים שאי אפשר היה לחזותם מראש. אבל עיון מעמיק בסעיפי ההוצאה מראה שאין להסבר זה יסוד מוצק.

ארי אנקוריון (המערך):

מדוע אתה אומר שתקציב נוסף הוא בניגוד לחוק? הרי חוק־יסוד: משק המדינה מתיר הגשת תקציב נוסף.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

לא אמרתי שהגשת תקציב נוסף היא בניגוד לחוק. אמרתי שהחריגות מן התקציב שאושר עליידי הכנסת, הן בניגוד לחוק. וחוק־יסוד: משק המדינה אינו מתיר חריגות מהתקציב. אם מישוה מקבל תקציב של 3 מיליון לירות ומוציא 3 מיליון לירות, הרי חרג מן התקציב. השרים הוציאו כסף בלי אישור, ואנו נתבעים לתת לכך אישור רטרואקטיבי, כי ההוצאה היתה בניגוד לחוק.

ייתכן שהתוספת להוצאות המקומיות לצרכי בטחון בסך 1.3 מיליארד לירות היא מוצדקת, אם כי גם זו היתה נתונה בוויכוח נוקב למדי. אולם התוספת בסך 1.3 מיליארד לירות לתשלום חובות הנובעים משינוי יים במדד, אי־אפשר היה לחזותה מראש? והרי שר האוצר הודיע בהגישו את התקציב המקורי כי הוא מבוסס על עליית מחירים בשיעור של 30%—35%. גניח שחזה עליית מחירים של 20% ולא של 30%, הרי אז ההפרש הוא רק 5%, מדוע היה צורך בהגדלה נוספת? האם באמת אי־אפשר היה להביא בחשבון תוספת הוצאות לפרעון המילואות לרשויות המקומיות? לוח הפרעון לא היה ידוע? עליית המדד לא היתה ידועה? והרי פרעון החובות הובא בחשבון גם בתקציב המקורי.

בדרך כלל הנוהל התקין מחייב שכאשר מתעורר צורך בהוצאות בלתי־צפויות באמת יודקקו קודם כל לרזרבות; לשם כך קיימות רזרבות, גם משרדיות וגם כלליות. אלא שלצערנו הנוהל הוא שבמקרים רבים מושכים מהרזרבות סכומים לכיסוי הוצאות נוספות שאינן חיוניות ביותר ושמתרתן שנויה במחלוקת. ול־עומת זאת להוצאות למטרות חיוניות בלתי־צפויות באמת, שקל יותר להצדיקן, מודקקים לתקציב נוסף במ־קום לתקצבן בתקציב המקורי. שיטה בלתי־תקינה זו מעודדת ביובו וחוסר יעילות בהקצאת המשאבים.

יש בכך משום אישור לתענתם של אלה שהקיצו־צים הם אחיזת עיניים; שלמעשה החוירו לעצמם המשרדים עליידי התקציב הנוסף לפחות חלק מהסכומים שקוצצו להם בתקציב לשנת 1975 או בתקציב הצפוי לשנת 1976. מה שחמור הוא שלגידול זה בהוצאות אין כיסוי והוא ממומן כולו עליידי גרעון. נראה לי שהנוקש על הוצאות גרעוניות אלו הוא כה גדול שספק אם הלאץ של הצרכים יש בו כדי להצדיק אישורן.

לעורר דאגה רבה לגבי השלכותיו על ההתפתחויות העתידות במדינה.

אין מצדי התנגדות עקרונית לתקציבים נוספים אם הם מוגשים עקב אירועים שאין לחזותם מראש, ובמדינה דינאמית כמו שלנו, שבה הנסיבות והתנאים משתנים בקצב מהיר, הם כנראה בלתי־נמנעים. אבל יש לי ספק רב אם היה הכרח במציאות הכלכלית הנוכחית להגדיל את התקציב ב־16% ולגרום לגרעון של 5.8 מיליארד לירות — גידול ב־4.2 מיליארד לירות — ולהרומה של 7 מיליארד לירות.

שר האוצר מסביר את התקציב הנוסף הזה בשני נימוקים: (א) בצעדי המדיניות הכלכלית, כמו פיתוחים והתייקרויות שנבעו מהם, וכן הרפורמה במיסוי; (ב) בצרכים חדשים המחייבים הוצאות נוספות. יש טו־ענים, אדוני שר האוצר, כי תיקצוב תקין מביא בחשבון גם פיתוחים צפויים במשך השנה, בעיקר במדינה שבה יש שיטה של פיתוחים וזחלים. אבל אם האוצר לא עשה זאת, הרי אין מנוס מתקציב נוסף. אבל אין בפיתוחים משום עילה לגרעון, כי גם בתקציב המקורי יש תקבולים במטבע־חוץ. וכשם שהפיתוחים מגדילים את ההוצאות בלירות כן הוא מגדיל את ההכנסה המתקבלת במטבע־חוץ. מובן שהשינוי כשלעצמו אמנם מאוזן, הוא חייב תיקצוב, ואמנם משני צדי המאזן מופיעים קרוב ל־2.5 מיליארד לירות. גם ה־רפורמה במיסוי חייבה תיקצוב, אבל היא לא גרמה לג־רעון, כי בחשבון הכולל של הרפורמה נוצרו עו־דפים.

בתקציב נוסף זה יש כמה נקודות חמורות. הרא־שונה — יש בתקציב זה שתי חריגות: האחת מהמ־דיניות הכלכלית והשנייה מחוק התקציב. הזרימה המאסיבית של 7 מיליארד לירות למשק עליידי הגדלת הוצאות ועליידי הגדלת הגרעון יש בה, לדעתי, משום שרעור כל מהלכי המדיניות הכלכלית והיא עומדת בסתירה מוחלטת לקו הכולל והנכון שהמשלה נקטה. מדוע? כי זרימה כזו תחריף, ללא ספק, את המגמות האינפלציוניות. היא תפגע באמצעים הנוספים לשי־פור מאזן התשלומים, שאגב, גרעונו הולך וגדל, וכ־בר ב־1975 גיע ל־4 מיליארד דולר, לא כפי שהיה צפוי — 3.6 מיליארד דולר. חזינו 4 מיליארד דולר לסוף 1976 והנה כבר בסוף 1975 הגענו לשיא הזה.

לא יועילו האמצעים שהמשלה מפעילה אם היא תמשיך להזין את האינפלציה עליידי הגדלת הג־רעון בתקציביה. אם בחודשים הבאים תהיה הזרמה של 3 מיליארד לירות, תהיה לכך השפעה שלילית ביותר על התקציב החדש. כי יש, אדוני השר, אקו־מולאציה והשפעת גומלין של הגרעונות. התהליכים הכלכליים אינם מכירים בתאריכים של תקציבים. הם אינם מתחילים ב־1 באפריל ונגמרים ב־31 במאָרס. לגרעונות יש השפעה מצטברת על המשק. אם אפשר היה להגדיל את הגרעון של 1975 מ־1.5 ל־6 מיליארד לירות, מי יכול לערוב שתקציב 1976 יישאר בגרעון שנקבע לו?

אני רוצה להגיד לשר האוצר שזו הפעם הראשונה שמוגש תקציב נוסף שרובו מבוסס על גרעון. דבר כזה לא קרה בתולדות המדינה.

החומרה השנייה: החריגות בסעיפים שונים בתק־

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
— אבל הצבעתנו זו מלווה ספקות רבים וחרדה עמוקה לעתיד.

הו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת פלומין, ואחריו לחברי-הכנסת תופיק טובי.

יהוקאל פלומין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, "הדיון בתקציב הנוסף הפך זה מכבר לחלק משיגרת עבודתה של הכנסת. לכאורה אנו צריכים לשאול את עצמנו: על מה כל המהומה? מה קרה במדינת ישראל ומחוצה לה במרוצת השנה האחרונה, שלא היה ידוע או לא היה צפוי מראש כאשר הוגש התקציב הבסיסי? האומנם כל אשר מתרחש במשק לא היה צפוי וידוע גם אז, או שהוא טויה וטושטש במתכוון? האם תהליך ההידרדרות הכלכלית לא היה חזוי וצפוי כבר אז, כאשר שר האוצר הביא את התקציב? — — —"

רבותי חברי הכנסת, אלה דברים שנאמרו בדיון שהתקיים בכנסת ב-20 בינואר 1975. אני מצטער שאני מצטט את דברי אני, אבל האקטואליות של הדברים שרירה וקיימת גם היום. כמו הבורבונים, לא שכחתם ולא למדתם דבר. שום דבר לא השתנה. ואותן תופעות שהתרענו עליהן ב-1975 חוזרות גם היום. אני מכהן בכנסת כשנתיים, ובתקופה זו זהו תקציב נוסף שלישי המוגש לכנסת. אני יודע שהיו רבים לפניו, ואני מניח שיהיו רבים אחריו. דבר לא נשתנה.

ב-28 לינואר 1974 הביא שר האוצר המנוח, פנחס ספיר, תקציב נוסף עקב המלחמה. אולם בדרך אגב אמר: גם אלמלא המלחמה היינו מביאים תקציב נוסף של 2 מיליארד לירות, כאילו זה כך צריך להיות בדרך העסקים הרגילה.

ביוני 1974 החליטה הממשלה החלטה נועזת: הממי שלה תעשה הכל כדי להימנע מהגשת תקציב נוסף במשך שנת 1974, כפי לשינויים המתחייבים מהחלטות הממשלה הקשורות לתכנית הנדונה. המדיניות הכלכלית החדשה מצאה ביטוי בתקציב נוסף מ-28 באוקטובר 1974. התקציב הונח על השולחן והי דיון החל, והנה שבועיים לאחר מכן, או אף פחות מזה, ב-9 לנובמבר 1974, הוכרו שיהיה פחות, והרי אין ספק ששר האוצר כבר ידע שעה שהשמיע את דבריו על התקציב הנוסף מספר 1 לשנת 1974 שמתר-קמת והולכת תכנית לפחות, על כל המשתמע ממנה.

ואכן, כתוצאה מהפחות היה צורך באותה שנה להגיש עוד תקציב. אולם מחמת הבושה לא קראו לו: תקציב מספר 2, אלא איהדו אותו עם התקציב הנוסף מספר 1. וכך אנו עדים, רבותי, לתהליך שבו נעלמה הבושה ונכנסים לשיגרה של תקציבים נוספים.

בזה אינני מחדש מאומה לגבי דברי קודמי, אשר אולי מתייחסים לכך כבר בצורה של השלמה עם מרי-הגורל. אבל אני הייתי מגסה להתחקות אחר שורש הבעיה, מדוע מתעורר הצורך בתקציב נוסף. בשעתו, אדוני שר האוצר, כשעשית פחות, בנובמבר 1974, באת וסיפרת לנו על השואה הממששת ובהא — רק 850 מיליון דולר יש בקופה. אינני יודע איזו "אמריקה"

אם זהו תהליך הביצוע של המדיניות הכלכלית, הרי הוא מעורר מחשבות נוגות ביותר.

אדוני היושב-ראש, הואיל ודיון זה מתקיים בסמיכות זמן לדיון בתקציב לשנת הכספים הבאה — ואני מניח שהוא יוגש במחצית חודש פברואר — ביצוני להעיר שתי הערות כמקדמה לדיון בתקציב לשנת הכספים הבאה, כי אני חושש שמא בפברואר אר יהיה כבר מאוחר. הערות אלו מתייחסות לאומדן ההכנסות של התקציב.

אדוני שר האוצר, אני מייצג ומומליץ שלא לזעזע את שוק ההון. היתה הצדקה לשינוי שיעורי ההצמדה. ספק אם צריך היה דווקא עכשיו לבטל את ההנפקות למוכ"ז ולהנפיק רק איגרות-חוב על-שם. אולם אני מציע לך לבטל את ההחלטה על הטלת מס מחזור על איגרות-חוב. וזאת משני טעמים: ראשית, שינויים בתאי ההנפקה של איגרות-חוב יש לעשות בהדרגה, כדי לא לזעזע את השוק. לכן אין להטיל מספר גזירות בבת אחת; שנית, אין הצדקה למס מחזור על איגרות-חוב, ובוודאי לא על מחזיקי איגרות-חוב יותר משנה. אם אתה רוצה להטיל מס מחזור על ספקולאנטים, אני יכול לקבל זאת. עם שמחזיק איגרות-חוב חודשים מספר יוכל למס מחזור בעת מכירתו. אבל מי שמחזיק באיגרות-חוב זמן פרעונו הוא כעבור עשר שנים, וכעבור שש שנים הוא זקוק לכסף לצרכי השאת בת או בן או לצורך הפקדת מקדמה על חשבון רכישת דירה — וזוהו מוכר את האיגרות, אין הצדקה להטיל עליו מס מחזור. הוא איננו ספקולאנט. על כל פנים, אם שוק ההון יזעזע על-ידי הטלת מס מחזור, הרי לא יהיה כל סיכוי למכור השנה איגרות-חוב בסך 8.3 מיליארד לירות, שהוא אומדן ההכנסה ממכירת איגרות-חוב בתקציב החדש. יש אומרים שמכירת איגרות-חוב בהיקף זה היא מלכתחילה משימה בלתי אפשרית. ואומדן זה צופן בחובו גרעון של מיליארד לירות, קל וחומר אם יוטל מס מחזור על איגרות-חוב. אדוני שר האוצר, זו עצתי הראשונה לך.

ועצתי השנייה, אדוני שר האוצר: ב-1 באפריל 1976 להנהיג מס ערך מוסף בשיעור של 10% לפחות, ולא לשלם מס שפתיים לשום גורם. אם לא יוטל מס ערך מוסף בשיעור של 10% יתערער אומדן ההכנסות בתקציב. ייתכן שלפני שנתיים יוכלנו להרשות לעצמינו להתחיל בשיעור נמוך יותר של מס ערך מוסף. היום חשוב יותר להבטיח את אומדן ההכנסות ולא ליצור גרעונות. דבר זה חשוב למשק אפילו יותר מאשר הנוחות האדמיניסטרטיבית של אנשי המינהל. אני מקווה שאם המינהל יתארגן יוכל לעמוד במשימה זו. ומס שפתיים לכל מתנגדי מס ערך מוסף שילמנו כבר די והותר, על-ידי הדחיות הרבות שגרמו לפיגור של שנים בהנהגת המס, ללא כל צורך.

אדוני שר האוצר, חברי הכנסת, אמנם נצביע בעד התקציב הנוסף, לא נשאיר את הממשלה באמצע הדרך — —

מאיר פעיל (מוקד):

אתם יכולים להשאיר אותה באותו מקום שבו השארתם אותה בעניין "אגד".

— חוק התקציב (מס' 2) לשנת הכספים 1975 (פלומו); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת — (שינמן, יעקבסון) —

קרן כבר אינכם יודעים לערוך? מה קרה בעניין הגימלאות לאנשי צבא הקבע? 55 מיליון לירות קפץ הסכום בעוד 30 מיליון לירות — האם כל-כך הרבה אנשים פרשו מצבא הקבע? האם הגדילו את המשכורת? ועוד כהנה וכהנה.

כבר אינני מדבר על הסובסידיות שעברו ב־800 מיליון לירות את אשר תוכנן וסוכם עליו מלכתחילה. כל אלה ואחרים מצביעים על העובדה שהתקציב כפי שהוגש לנו בשעתו על מעיד על תכנית כלכלית נאותה, אינו אמין, לא ניתן לראות בו תמונה ברורה של מצב המשק ותכניות הממשלה, לאן היא חותרת, לאן היא מתכוונת להובילנו.

חבר-הכנסת גולן דיבר באומץ ראוי לשבח על העובדה שההוצאות כבר נעשו ברובן ולמעשה היתה זאת עבירה, כי כל הוצאה שהיא מעבר למסגרת התקציב היא עבירה על חוק התקציב. ברוח דבריו אלה ברצוני להציע הצעה. בצרפת קיים בית-דין למשמעת תקציבית ופינאנסית. באנגליה נמצא ה־Accounting Officer, שהוא אחראי אישית בכל אחד מהמשרדים לביצוע ההוצאות התקציביות במסגרת חוק התקציב. רבותי חברי הכנסת, אני רוצה להציע שבאומץ שיטה זו גם בישראל, דהיינו כל עובד מדינה או עובד ציבור המאשר הוצאה מעבר למסגרת המתוכננת לו כחוק יהיה צפוי לדין משמעתי ולתשלום קנס. בצרפת מגיע הקנס עד לכדי משכורת של שנה שלמה. אני חושב שפקיד אשר עד היום נוהג בקלות-דעת בכספי ציבור יחשוב פעמיים לפני שיעשה דבר כזה. אני מציע לקי נוס גם את המשרד שבו נעשתה החריגה התקציבית בכך שתקציבו הריאלי יקוצץ בכלל הסכום של החריגה. כלומר: סאנקציה אישית ומשרדית כאחת כדי ללמד לקח ושמירה על החוק.

חבר-הכנסת קרגמן אומר חמיד שיש להעניש אנשי שים המעלימים הכנסה מכיוון שהם לוקחים מכספי המדינה. באותה מידה, לדעתי, יש להעניש גם אנשים המוציאים את כספי המדינה שלא כדין. בעיני, מעלים הכנסה שלא כדין ומוציא הוצאה שלא כדין, שניהם גורמים לאבדן כספי המדינה וצריכים להיענש בחומרה ככל שניתן.

אם תתקבלנה הצעות אלה ואם יהיה לכם אומץ כדי ליישם אותן — ואני מטיל ספק רב בכך — אולי ניתן יהיה לצעוד צעד קדימה בכיוון של מניעת תרופות מבישות כמו הגשת תקציבי בניינים, אגב שיגרה, מדי שנה בשנה.

גיליתם אז, כי מי שעייף בתקציב אשר הוגש בינואר 1974 היה יכול לראות שחור על גבי לבן שיתרות מט"ב בע זר לקראת סוף השנה תידלדלנה ותגענה ל־850 מיליון דולר, וכך הווה. והנה באה הבשורה, כאילו נחתה על ראשיכם כרעם ביום בהיר, שהיה צורך לעשות פחות. מה קרה בינתיים? אולי לא נעשה מאמץ, אולי לא היה רצון, אבל בוודאי לא היו שום התפתחויות בלתי-צפויות מראש אשר חייבו את אשר עשיתם בשנת 1974.

אני מעז לבוא ולומר שחוק מסכומים המתחייבים מהפיחותים מ־6 לירות עד 7 לירות, ואינני יודע עד כמה אתה עוד מתכוון להמשיך בשנת 1975/76, שער חליפין של 7.36 או 7.48 — פרט לסכומים אלה המתקווים בעצם משני הצדדים, כי בחלק גדול אלה הן הכנסות והוצאות במטבע זר, אינני רואה שום אירוע היצוני אשר חייב הגשת תקציב נוסף. לא היו התייקרות ריבית מעבר למצופה, לא היתה מלחמה, ברוך השם, ההוצאות הנוספות עקב ההחלטה בדבר הסכם הפרדה עם מצרים תמצאנה ברובן הגדול את ביטויין הקופתי בשנה הבאה ולא בשנה זו. אם כך, מה קרה? אני מעז לומר שהתקציב הקודם היה לקוי בחסר, ובמתי-כוון. עוד לא יבשה הדיו על חתימתו וכבר היה ידוע שאין הוא עומד במבחן המציאות. שאם לא כן, איך ניתן להסביר תופעות מסוימות — אזכיר רק תופעה אחת לשם הדגמה — הזעקות לשמיים?

יש שתי אפשרויות: או שזה נעשה מתוך רשעות לנות — ואני מכיר את אנשי אגף התקציבים ואינני חושב שהיתה כאן רשלנות מצדם — או שהיה כאן עניין של מדיניות הצגת הדברים באור פחות כהה מאשר במציאות. כדי "להאכיל" אותנו בבשורה של גרעון, שלבים-שלבבים.

סעיף 72, עמוד 43 בתקציב, מדבר על רכישת איגרות-חוב בסכום של 43 מיליון לירות. אמנם מיליון נחשב כבר היום לסכום קטן, אבל ריבון כל העולמים — 43 מיליון אלה הם חלק מהחלטת ועדת הכספים מינואר 1975 על קניית איגרות-חוב ב־180 מיליון לירות, תכנית רב-שנתית. בינואר 1975 ידעתם שאתם הולכים לקראת סכום כזה בקשר עם איגרות-חוב. מדוע אי-אפשר היה לתקציב בשעתו את המיליונים הנוספים לשנת 1975/76 שנראו באופק? מדוע זה היה צריני לבוא כאן? האם לא ידעתם זאת אז, בינואר 1975? ידעתם. או ששכחתם או שהשמטתם, שאם לא כן איך אפשר להסביר פרעון כל כך מזורז של איגרות מילווה פיתוח שתוקצב ב־840 מיליון לירות ובקשת אישור תקציב נוסף של 280 מיליון לירות? גם הישובי החזר

ז. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

חו על שולחן הכנסת: מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בעניין "הפגיעה בזכויות האזרח על-ידי מסי"רת מידע לציבור במהלך החקירה המשטרית" — הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת שמואל תמיר.

היו"ר ש. שינמן: נשמע תהה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון: ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונח

ה. חוק התקציב (מס' 2) לשנת הכספים 1975, תשל"ו—1976 (המשך הדיון)

היו"ר ס. שינון :

חברי הכנסת, נמשיך בדיון. רשות הדיבור לחברי הכנסת תופיק טובי, ואחרינו לחברי הכנסת בעוז מואב.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, התקציב הנוסף בסך 9.2 מיליארד לירות המוגש עתה לכנסת הוא כתב-אישום חמור כלפי הממשלה. ראשית, תקציב נוסף זה הוא למעשה עובדה מוגמרת. ברובו הוא הוצאה שכבר נעשתה, בניגוד לחוק התקציב, ובכך עושה הממשלה את הכנסת וסמכותה לחוכא ואטלולא. כאן אנו עומדים לפני פגיעה חמורה בסמכות הכנסת. אילו היו סיעות הקואליציה מכבדות את החוקים ואת הכנסת היו צרי-כות להחזיר את הצעת התקציב לממשלה.

שנית, זהו תקציב נוסף שבחלקו — וחוגי האוצר בעצמם מעריכים שזה בין 1 ל-1.5 מיליארד לירות — נועד להוצאה בשנת הכספים הבאה, דבר שיביא כבר להגדלת התקציב החדש מעבר ל-84.2 מיליארד לירות, כמתוכנן.

שלישית, התקציב הנוסף המוצע הוא תקציב גר-עוני שאין כמוהו. הוא בגודל של 9.2 מיליארד לירות, אך יש בו גרעון שלמעלה מ-4.2 מיליארד לירות, למעלה מ-45% מהתקציב. זה אומר הגדלת הגרעון של התקציב הנוכחי הכולל עד ל-5.8 מיליארד לירות, ויש אומרים שזה יגיע אף ל-7 מיליארד לירות. השר אומר בצנינות שנקח את זה כאשראי מבנק ישראל. אך הממשעות המרה היא הדפסה, הדפסה נוספת של כסף, שפירושה אינפלציה דוהרת, הורדה נוספת של ערך הכסף, פיתוחים נוספים, התייקריות, הורדת רמת החיים. וכל זה כדי להבטיח את המימון העיקרי שהי-תקציב בא לכסותו, והוא למימון ההוצאות הצבאיות והקשור בהן ובניהול מדיניות המלחמה.

רביעית, זהו תקציב שההוצאות הצבאיות שבו — הן של משרד הבטחון ישירות, הן הוצאות של משר-דים אחרים הקשורות בהוצאות צבאיות, בהחזקת השי-טחים הכבושים ובהתנחלויות, והן של המשטרה, יחד עם מה ששוריינו לתשלום חובות וריבית והוצאות מיו-חדות ורזרבות, שגם הן למעשה קשורות או נובעות מהצרכים הצבאיים — הוצאות אלו שבו מגיעות ל-5.7 מיליארד לירות, כ-62% מכלל התקציב.

במשך כל השנה הטיפה הממשלה להורדת הצ-ריכה הפרטית והשיגה זאת על-ידי הורדת רמת החיים. אך היא פורצת גדר ביחס לעצמה, בלחץ מדיניות המלחמה והנצחת הכיבושים, ומגדילה בהתמדה את הוצאותיה הצבאיות, וזה מקור התקציב הנוסף.

חמישית, זהו תקציב שעוד לא היה כדוגמתו, גם כתקציב נוסף, במיעוט ההקצבה לשירותים סוציאליים. ההוצאות המיועדות למשרדי החינוך, הבריאות וה-סעד, לרבות פיתוח מוסדות לשירותים אלה, מגיעות לסך של 525 מיליון לירות בלבד, לא יותר מ-5.8% מכלל התקציב הנוסף. זהו דבר המסמן את מגמת התקציב החדש שהממשלה "מבשלת" אותו: הפחתה

דראסטית בשירותים הסוציאליים בבתי-הספר, סכנת ביטול חוק לימוד חובה לגבי כיתות מסוימות, פגיעה בשירותי הבריאות וצמצומה למעשה, והקטנת ההק-צבות לסעד. וכל זה, כמובן, כדי להבטיח את תאבונו של אל המלחמה ואל הכיבושים, הוועק לעוד ממון ולעוד דם.

שישית, כדרכו מקציב האוצר ביד רחבה לבעלי ההון והממון. ההקצבה לעידוד היצוא מגיע ל-256 מיליון לירות, בעוד שלבריאות העם מקציבים ביד קמוצה סך של 161 מיליון לירות בלבד. הוצאות הסעד בתקציב הנוסף מגיעות ל-37.6 מיליון לירות, בתקציב הפיתוח ובתקציב הרגיל, אך לעידוד השקעות הון מקציבים 60 מיליון לירות, כמעט כפליים. זהו ביטוי למדיניות האנטי-סוציאלית והאנטי-פועלית של הממ-שלה, מדיניות הדאגה השיטתית להעשרת בעלי ההון והמשקיעים הזרים.

הצעת התקציב הנוסף לשנת 1975/76 משקפת לא-מיתו של דבר את התקציב החדש לשנה הבאה הער-מת בפתח. וברור כמה שמוגש לנו עתה ומה שיוגש לנו בעוד חודש הוא תקציב שעיקרו בנוי על הבטחת מימון ההוצאות הצבאיות, הוצאות מדיניות הכוח, הכיבושים והמלחמה, שלא רק מרחיקה את ישראל מהשלום והבטחון האמיתיים, אלא אף מוסיפה להו-ליך לזעזועים כלכליים, לשיעבוד כלכלי ופוליטי נוסף לארצות-הברית ולהורדה דראסטית של השירותים ור-מת החיים.

ממלחמת יוני 1967 עד שנה זו גדלו ההוצאות הצבאיות פי עשרה. ממלחמת יום-הכיפורים עד היום גדלו ההוצאות הצבאיות במטבע-חוץ בשנה מ-700 מיליון דולר ל-2 מיליארד דולר, כמעט פי שלושה. ונשאלת השאלה: האם התקציבנו צעד אחד לשלום לבטחון, למטרה הנשגבת של חיי רווחה ושלווה? ברור שלא. אך מה שברור הוא שכלל הגדלות ההוצאות הצבאיות רחוקים אנו יותר מהשלום ומהבטחון, ורצים ריצת-אמוק אל תהום כלכלית וחברתית.

השנה הופסקה לגמרי הצמיחה הכלכלית. לפי התק-ציב הלאומי יירדו ההשקעות בתעשייה ב-20%, ובבנייה יירדו ההשקעות ב-19%. לכן מבשרים לנו אבטלה המגיעה ל-70 אלף מובטלים ב-1976, מהם למעלה מ-20 אלף פועלי בניין.

החוב החיצוני של המדינה הגיע ב-1975 לקרוב ל-8 מיליארד דולר, ומצפים ב-1976 לגידולו עד 9 מיליארד דולר. וזאת על אף עוברת המענקים הגדו-לים המתקבלים מארצות-הברית להבטחת ההגנה על האינטרסים שלה באזור.

בעקבות מדיניות מכוונת ומתוכננת של הממשלה יורדת רמת חייהם של המוני העם, והתקציב החדש שיובא מבשר ירידה נוספת. ב-1975 ירדה הצריכה הפרטית ביותר מ-5%, וזה לראשונה מאז ימי המיתון האומלל ב-1966/76. השכר הריאלי ב-1975 ירד לפי חות ב-12% לעומת רמתו ב-1973, וזה בזמן שרווחי

— חוק התקציב (מס' 2) לשנת הכספים 1975 (טובי); שאלות ותשובות (שינמן, ורדיגר, שם-טוב) —

בעמוד 19 של הצעת התקציב הנוסף מדובר על תשלום 5 מיליון לירות לעיריית אילת לכיסוי מחצית גרעונותיה. האם זה איננו אותו סכום של 6 מיליון לירות שגנב תומר היושב בבית-הסוהר? כמה עשרות מיליונים נגנבו מכספי המוני העם והגנבים חפשיים ואף יושבים בכבוד במשרותיהם.

תומר וכמוהו הם פושעים קטנים, אך אבי הפשע, הגורם לרשע, יש לראות במדיניות הממשלה, מדיניות המכתיבה את התקציבים הדרוסניים ההורסים את כלכלת הארץ והדוחפים למשברים כלכליים שיפגעו בראש וראשונה בהמוני העמלים. אין תקציבים אלה גזירה מן השמים. במדיניות אחרת, במדיניות של שלום, של נסיגה מהשטחים הכבושים, של הכרה בזכויות העם הערבי הפלשתינאי, אפשר להגיע לשלום ואפשר לשחרר משאבים ענקיים ההולכים כל שנה לטמיון ולהביא בכך רווחה ובטחון להמוני העם. המאבק לשלום הוא פשוטו כמשמעו — מאבק ללחם, לחינוך טוב ולבריאות העם והחברה.

אנו בטוחים שיבוא יום שעמלי ישראל יבינו מנסיונם העצמי שרק במדיניות של שלום והשתחררות מההוצאות הצבאיות המוצקות את לשד העם תבוצר עצמאותה הכלכלית של ישראל ותובטח רמת חיים הוגנת להמוני העם.

לכן אנו דוחים את הצעת התקציב ומציעים להחזירה לממשלה.

ט. שאלות ותשובות

המוסדות המטפלים בבניות שונות הנוגעות לו, בכלל זה ענייני מתן סעד רפואי.

הדברים אינם חדשים וידוע לי שיש לממשלת ישראל תכניות לשינויים פונקציונאליים ואף לריאורגאניזציה אשר תקטין את מספר המוסדות והורעות המטפלים במתן סעד כללי ובתוך זה סעד רפואי לאזרחים נצרכים.

4450. המשך בנייתם של בתי-חולים נוכח מצוקות המשק

חברי-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבריאות ביום ו' בכסלו תשל"ו (10 בנובמבר 1975):

עקב הקיצוצים בתקציב משרד הבריאות נמסר כי תיפסק בנייתם של עשרה בתי-חולים הנמצאים כיום בבנייה.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

האם מצב האישפוז הקשה במדינה איננו מחייב לבדוק מחדש את פרשת הקיצוצים בבניית בתי-החולים?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

בשום שלב של הדיונים התקציביים לא דובר על הפסקת בנייתם של כל עשרת בתי-החולים הנמציאים עתה בבנייה אלא על הפסקת חלק הפרוייקטים, או על קצב הבנייה והיקף ההשקעות.

ההון הלכו והריקעו שחקים, כשתשואת מניות הבנקים, למשל, הגיעה ל-32%.

התחזית ל-1976 היא עוד יותר אכזרית. לפי סקר של המכון ההסתדרותי לחקר חברתי וכלכלי שפורסם ב-14 ינואר צפויה ב-1976 ירידה בשירותים הסוציאליים ב-16%, העלאת המסים העירוניים, מים וחשמל ב-25%. לפי אומדן התקציב הלאומי יהיו ב-1976 התייקרויות ב-26%—28%. וחוגי בנק ישראל מבשרים לנו היום התייקרות בשיעור של 40%. לאן עוד נגיע במגמה זו?

כבר לקראת אפריל מוכינים התייקרויות חדשות בלחם, חלב, ביצים, שמנים, תחבורה. גם המס האחדיד להסתדרות יעלה. ומול כל זה עדים אנו להתקפה חריפה ביותר על שכר הפועלים, נגד תשלום תוספת היוקר המתוארת באופן המסולף ביותר כאויב המאמצים ליצוא, כביכול. וכל זה כשכבר פולטים עובדים מהבנייה ומענפים אחרים. אף מענפים יצריים נפלטו בתשעה חודשים של 1975 למעלה מ-2,500 עובדים.

בחסות תקציבים אנטי-לאומיים אלה, המהווים משאב לצבירת הון תועפות, משגשים בעלי ההון ומגדילים את רווחיהם, ובאותו הזמן צומחים השחיתות, הגניבות והשוחד במנגנון הממשלתי. המעניין הוא שאת כל הגניבות האלה, בסכומים של עשרות ומאות מיליוני לירות, מכסה המדינה מכספי "עמך" שסוחטים אותם בצורת מסים.

היו"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, נפסיק את הדיון לזמן-מה ובין גב"ר לגברא נשמע תשובות לשאלות. שר הבריאות ישיב על 18 שאלות ונחזור לאחר מכן להמשך הדיון.

4449. בעיית מתן סעד רפואי לאזרחים נזקקים

חברי-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבריאות ביום ו' בכסלו תשל"ו (10 בנובמבר 1975):

בטקס פתיחת הפאקולטה לרפואה בבאר-שבע גולל פרופסור פדה, שיש שהיה המנהל הכללי של משרד הבריאות, תמונה מרגשת של נזקקי סעד רפואי ומתח ביקורת על השירותים הממלכתיים והציבוריים שעליהם מוטלת החובה לטפל בנזקקים אלה והאחריות להונחתם.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

האם לאור האשמותיו הכבדות של פרופסור פדה יש מקום לרביזיה כללית ועמוקה ובדיקה יסודית של סדרי העדיפויות בשירותים הרפואיים?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להשיב: בהוצאתו באוניברסיטת באר-שבע הדגיש הפרופסור ברוך פדה, לשעבר מנכ"ל משרד הבריאות, את הבעיה הכרוכה בסבלותיו של האזרח בגלל ריבוי

שאלותי הן :

1. האם משרד הבריאות מכין תקנות למניעת זיהום אוויר מרכב בנוזין ומרכב דיזל ?
2. מתי יפורסמו תקנות אלו ?

שר-הבריאות ז. שם-טוב :

1. משרדנו השתתף באופן פעיל בעבודת הוועדה לחקר זיהום אוויר בישראל. ההמלצה לאמץ את העקרונות של השוק המשותף נתקבלה בתמיכתנו המלאה.

2. בכוונתנו לגשת לעיבוד תקנות פרטי ביצוע תוך תיאום עם משרד התחבורה. בשלב זה, אין לצערי באפשרותי לומר מתי יפורסמו תקנות אלה.

4465. נוהלי האתראה מפני פליטת מזהמים

מתחנת הכוח רדינג

הכר-הכנסת ב. מואב שאל את שר הבריאות ביום ז' בכסלו תשל"ו (11 בנובמבר 1975) :

ביום י"ט בחשוון תשל"ו (24 באוקטובר 1975) בשעות הערב היו באזור רמת-אביב, מעוז-אביב ואפ"קה תנאים של זיהום אוויר כבד שהיו בו סימנים האופייניים לפליטת מזהמים מתחנת הכוח רדינג ושגרמו להרגשת מחנק שיעול וצריבה בעיניים. בפנייה לתחנה המטאורולוגית לבדיקת זיהומים המטאורולוגיים נאמר שהתנאים המטאורולוגיים הם שגרמו לירידה של פלורמה. לשאלה מדוע לא הופעל נוהל ההתראה הקיים, נאמר על-ידי האחראי בתחנה כי למעשה קיים הנוהל "על הנייר בלבד".

שאלותי הן :

1. האם הופעל בעבר נוהל ההתראה הקיים לגבי הפעלת תחנת הכוח רדינג בדרך גפרית ?
2. האם היו בעבר תנאים מטאורולוגיים שהביאו על-פי התקנות להפעלת נוהלי התראה ?
3. האם ערוכה התחנה המטאורולוגית ותחנת הכוח רדינג בתל-אביב להפעלה של נוהל זה ?
4. האם לרשות חברת החשמל יש מלאי דלק דל גפרית להפעלה במקרים אלה ?
5. אם התשובות לשאלות 3 ו-4 הן חיוביות — מדוע לא הופעלו נוהלים אלה במקרה שתואר לעיל ובמקרים אחרים ?

שר-הבריאות ז. שם-טוב :

ביקשתי לקבל את הנתונים המתייחסים ליום 24 באוקטובר 1975 בשעות הערב, כפי שנרשמו על-ידי תחנת הניטור שלנו באזורים המצויינים בשאלתה. אמנם נמסר על הרגשת מועקה, אך מכשירי הניטור, שפעלו באופן תקין והיו מכויילים כהלכה, לא רשמו שום ממצאים המצדיקים גפירות יוצאת דופן. במיוחד יש להדגיש, שמדידות הגפירות הדו-חמצנית בכל 12 תחנות המדידה באזור תל-אביב הראו ערכים הנמוכים בהרבה מן התקן המחמיר המקובל עלינו. כידוע, מזהם זה הוא האינדיקטור העיקרי לזיהום שמקורו בארובות תחנת רדינג-ד'. אנשינו מנסים לברר את מקור המועקה באותו יום.

עתה, לאחר השלמת הדיונים ואישור הצעת התקציב על-ידי הממשלה, אני יכול לציין בסיפוק כי מצוקת האישופו וההשלכות האפשריות של הפסקת הבנייה, הובנו לאשורם וניתן להם הביטוי הראוי, ועם זאת האפשרי, במסגרת מצוקות המשק.

כוצאה מכך, ובמסגרת תכנית תלת-שנתית מוסמכת ומוסכמת עם האוצר, יתמשך בנייתם של בתי-החולים בקצב ולפי מיפרט אשר יאפשר להשלים בשנים אלו את מירב המיטות והשירותים הרפואיים, כדי לקיים את שיעור המיטות הנוכחי לאלף נפש ברמה טובה יותר ולספק את הביקוש לשירותים באזורי הארץ השונים.

4463. החלפת השיטה למדידת זיהום האוויר

הכר-הכנסת ב. מואב שאל את שר הבריאות ביום ז' בכסלו תשל"ו (11 בנובמבר 1975) :

הוועדה לחקר זיהום אוויר בישראל, בדו"ח שה"גשה ביולי 1975, ממליצה: "בקביעת חוקים ותקנות בנושא זיהום האוויר להתחשב באפשרות המעשית לא-כיפתם ובהתאם לכך גם לבטל חוקים ותקנות קיימים, כאשר אינם עומדים בקריטריון זה".

שאלתי היא :

האם נוכח המלצות אלו שוקל משרד הבריאות החלפה של שיטת הארטרידג' למדידת פליטה לשיטת רינגלמן הזולה, והמאפשרת אכיפה באופן ישיר מבלי להזדקק למיכשור יקר ?

שר-הבריאות ז. שם-טוב :

גם אנו משוכנעים כיום, ששיטת רינגלמן עדיפה על שיטת הארטרידג'.

אינני יכול לומר מתי נוכל לעבור לשיטה זו, בגלל המגבלות התקציביות החמורות שהוטלו עלינו, ושאין מאפשרות החלפת ציוד והכשרת כוח אדם, אף כאשר מדובר בסכומים קטנים יחסית.

היו"ר פ. שינמן :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת מואב.

בועז מואב (יעד — תנועה לזכויות האזרח) :

אדוני השר, שיטת רינגלמן מבוססת על הסתכלות בלי מכשירים, כך שמדובר כאן בסך הכל על הכשרת כוח אדם והתקציב הוא הרבה יותר קטן מאשר בהפעלת שיטת הארטרידג'.

שר-הבריאות ז. שם-טוב :

מה שאני יכול להוסיף הוא שגם לכוח אדם אין לנו כסף.

4464. פירסום תקנות למניעת זיהום אוויר

הכר-הכנסת ב. מואב שאל את שר הבריאות ביום ז' בכסלו תשל"ו (11 בנובמבר 1975) :

הוועדה לחקר זיהום אוויר בישראל, בדו"ח שהגישה ביולי 1975, ממליצה "לאמץ בעקרון את התקנות למניעת זיהום אוויר מרכב בנוזין ומרכב דיזל של השוק המשותף ולעבד לפי זה את פרטי הביצוע המתאימים לישראל".

זרנו במומחה בעל שם עולמי, פרופסור א. שטרן, אשר ביקר בארץ והגיש לאחרונה דין-וחשבון והצעות לפעולה. התחלנו בעיבוד תקנות לפי דין-וחשבון זה ולפי הידע שהצטבר אצלנו.

**4467. התארגנות לקראת הפעלת תחנת הכוח
בחדרה בפחם**

חבריהכנסת ב. מואב שאל את שר הבריאות ביום ז' בכסלו תשל"ו (11 בנובמבר 1975):

הוועדה לחקר זיהום האוויר בישראל, בדו"ח שה-גישה ביולי 1975 ממליצה "לדאוג בגלל כמות הפחם הגדולה שיידרשו לתחנת הכוח בחדרה להתארגנות ניהולית ומוסדית נאותה בכל הדרגים הקשורים לטיפול בפחם ובתוצרי שריפתו, וכן להכנת נוהלי התראה ובקרה המתאימים לשריפת פחם במסגרת התנאים בא-זור".

שאלותי הן:

1. האם החל משרד הבריאות בהתארגנות ניהולית ובהכנת נוהלי התראה ובקרה לשריפת פחם ותוצרי-אותיה בתחנת הכוח בחדרה ומה הן הפעולות שננקטו עד עתה?

2. מתי צפויה תחילת הפעלתה של התחנה בפחם?

שר-הבריאות ו. שם טוב:

1. מומחה משרד הבריאות למד את הנושא בחוץ-לארץ והוא מקיים קשר אמין עם חברת החשמל בכל הכרוך בהכנת נוהלי התראה ובקרה לשריפת פחם בתחנת הכוח בחדרה.

2. לפי מה שנמסר לנו על-ידי חברת החשמל צפויה הפעלתה של התחנה בפחם בתחילת שנת 1980.

**4482. פריטים על תמיכת המדינה בקופת-חולים
הכללית**

חבריהכנסת ש. תמיר שאל את שר הבריאות ביום ז' בכסלו תשל"ו (11 בנובמבר 1975):

נוכח הידיעות על מצבה הכספית החמורה של קופת-חולים של ההסתדרות הכללית אבקש את כבודו להשיב לי:

1. מה הוא הגרעון הכספי הכולל של קופת-חולים הכללית לתאריך 31 באוקטובר 1975?

2. מה הוא הסכום הכולל של תמיכת המדינה בקופת-חולים הכללית לשנה השוטפת, בסיוע כספי ישיר, בהנחות בתי-החולים הממשלתיים, ובכלל סיב-סוד ישיר ועקיף אחר?

3. כיצד מתחלק הסכום האמור?

שר-הבריאות ו. שם טוב:

1. הגרעון הכספי הכולל והמצטבר של קופת-חולים הכללית לתאריך 31 באוקטובר 1975 עמד על 550 מיליון לירות.

2. התמיכה הכוללת בקופת-החולים הכללית מסתכמת ב-424,695,000 לירות; בתי-החולים הכלליים הממשלתיים נותנים כ-860,000 ימי אישפוז בשביל מבו-

איני יכול לקבל בשום פנים ואופן, כי נוהלי ההתראה הם "על הנייר בלבד".

לשאלה 1: נוהל התראה ראשונית הופעל בעבר פעמים רבות. מאז תחילת המדידות לא נמצאו ערכים המחייבים מבחינה בריאותית לעבור לשימוש בדלק דל גפרית.

לשאלה 2: היו בעבר כמה וכמה מקרים שחייבו התראות הקשורות במצב זיהום אוויר. רוב רובן של התראות אלה הצביע על זיהום מ"מקורות נמוכים" ולא על "מקור גבוה". דהיינו, ארובת רדינג. אנו מעבדים כיום נוהל התראה חדש, בשיתוף עם השירות המטאורולוגי. בינתיים תקף הנוהל הקיים. בחודש שבו מדובר ניתנו התראות מוקדמות בתאריכים שבין 16—23 לחודש וכן בימים 29—31 לחודש. משרדנו בדק את כל ההתראות ולא היה צורך להכריז על מצבי פעולה מתקדמים.

לשאלה 3: הן תחנת הכוח רדינג והן השירות המטאורולוגי ערוכים להפעלה, אם הממצאים אמנם יצדיקו זאת.

לשאלה 4: כן.

לשאלה 5: ראה תשובתי לעיל.

**4466. אמצעים להקמת הזיהום מפחמן חד-חמצני
וקביעת תקני פליטה**

חבריהכנסת ב. מואב שאל את שר הבריאות ביום ז' בכסלו תשל"ו (11 בנובמבר 1975):

על-פי דו"ח הוועדה לחקר זיהום האוויר בישראל שפורסם ביולי 1975 "הרגו ריכוזי הפחמן החד-חמצני ורמות אינדקס ההשחרה מן המותר על-פי החוק" הן ב-1973 והן ב-1974.

שאלותי הן:

1. מה הם האמצעים והצעדים שבהם נוקט שר הבי-ריאות להקטנת הזיהום מפחמן חד-חמצני ופיח ועשן?

2. מתי מתכוון השר לפרסם את התקנות בדבר תקני פליטה מתעשה, תחנות כוח ומיתקני חימום ביתיים?

שר-הבריאות ו. שם טוב:

כל הנתונים, שנמסרו בדין-וחשבון הוועדה לחקר זיהום אוויר בישראל נמסרו על ידינו, ואנו משובצים בדיקים.

לשאלה 1: א) מקורו של הפחמן הדו-חמצני הוא בעיקר הרכב המונע בבנוי, ובמידה פחותה יותר מיתקני הסקה ביתיים וגורמים נוספים. הפחתה משמעותית בכמויות הפחמן החד-חמצני תבוא רק אם תופעל ביקורת קפדנית על כלי הרכב. נושא זה מופקד בידי משרד התחבורה, אך גם אנו מודעים לעובדה שאכיפתו דורשת משאבים כספיים גדולים ביותר; ב) מקורם של פיח ועשן — אינדקס השחרה — הוא מאלפים רבים של מיתקנים קטנים הקיימים. הבעיה היא מסובכת ביותר, ואנו נמצאים בשלב זיהוי אותם מקורות וערכם היחסי בזיהום.

לשאלה 2: במאמצינו לקביעת תקני פליטה נע-

ש"ר-הבריאות ו. שם-טוב :

החומר הפלאסטי שבו מדובר קרוי פוליוניל כלוריד, והוא מורכב מיחידות קטנות יותר — מונומרים של ויניל כלוריד. חמרים אלו דרושים לסינתזת החומר הפלאסטי. בשנים האחרונות תואר בספרות המקצועית הקשר של המונומר עם הסרטן על-ידי היי-קלטות של החומר בדרכי הנשימה. הועלתה ההשערה כי החומר עלול להשפיע במידה דומה גם על-ידי בליעה דרך הפה.

עבודות מחקר שבוצעו אחרי שנת 1973 על-ידי מינהל המזון והתרופות בארצות-הברית גילו נוכחות של ויניל כלוריד מונומר במצרכי מזון ששווקו בארץ-זו של פולי ויניל כלוריד — פלאסטיק סוג מוקשה; המונומר לא נמצא בפלאסטיק גמיש, שלו שימוש נרחב בארצות תרופות, מזון ועוד. ב-3 בספטמבר 1975 החליט המינהל הנ"ל לאסור את השימוש בבקבוקים פלאסטיים, מסוג מוקשה, כאריות למזון. תאריך הביצוע נקבע לחודש דצמבר 1975, לאחר שמיעת תגובות הציבור. בהחלטה זו נאמר כי אין צורך להוציא מה-שוק מזון הארוז באריות פלאסטיים.

משרד הבריאות בארץ החליט לאמץ את העקרון שהתקבל על-ידי מינהל המזון והתרופות בארצות-הברית האומר: "אין להרשות כל סיכון בריאותי, במיוחד כאשר קיימים אמצעים אלטרנטיביים לאריות המזון".

מומחי משרד הבריאות ממשיכים במעקב בנושא זה.

4603. התרמת דם בבית-החולים "הדסה" בירושלים

חברת-הכנסת ש. לורינץ שאל את שר הבריאות ביום כ"ו בכסלו תשל"ו (30 בנובמבר 1975):

ביום שישי, י' בכסלו תשל"ו, נמסר ב"שידורי ישראל" כי אלף אנשי המגזר מארצות-הברית המקיפים מים כעת כינוס בישראל תרמו דם בבית-החולים "הדסה" בירושלים.

בידיעה נאמר כי מאחר שביום שישי הספיקו לבצע את הדבר רק אצל כמחצית ממספר התורמים — יישמש מבצע התרמת הדם ביום השבת.

רצוני לשאול:

1. האמנם נערך מבצע התרמת הדם הנ"ל גם בשבת?

2. אם כן — מדוע נעשה הדבר דווקא בשבת, כאשר לא היתה כל שאלה של "פיקוח נפש" אילו זה נעשה לאחר השבת?

3. מה בדעת כבוד השר לעשות כדי למנוע היי-שנות מקרים דומים בעתיד?

ש"ר-הבריאות ו. שם-טוב :

בחדר התורמים בבנק הדם של "הדסה" מפסיקים לקבל תורמים בכל יום שישי בשעה 12.00 בצהריים; הדלתות ננעלות בשעה 13.00.

ביום שבת, י"א בכסלו תשל"ו, חדר התורמים היה סגור ללא יוצא מן הכלל ולא התקבלו תורמים.

טחי קופת-החולים הכללית, במחיר של 90 לירות ליום אישפוז כפי שנהוג לגבי מבוטחי הקופות כולן.

3. התמיכה בקופת-חולים מתחלקת ל-277,581,000 לירות תמיכה בשביל האישפוז העצמי של קופת-חולים ול-147,000,000 לירות תמיכה בקיום שירותיה האמבוב-לאטוריים האחרים של קופת-חולים.

4487. כתבה בעתון "הארץ" על הרופאים העולים

חברת-הכנסת ב. צ. קשת שאל את שר הבריאות ביום ז' בכסלו תשל"ו (11 בנובמבר 1975):

בעתון "הארץ" מיום ג', 4 בנובמבר 1975, הורפיעה כתבתו של יאיר קוטלר, ובה פרק הדרן ברופאים העולים, תרומתם ומעמדם בשדה הרפואה. בכתבה זו מובעת דעה שאינה, לדעתי, אלא השמעה חסרת רסן על כלל הרופאים העולים; בכתבה זו הם מוצגים כ"בלתי מתאימים" ואף כמי שגורמים "לירידת כוח רפואי מעולה" שאין לו תחליף מבין הרופאים הישראליים.

בידי מצויות ידיעות המראות תמונה שונה לחלוטין על תרומתם הרבה של הרופאים העולים בבתי-חולים בארץ. בדברים אלה של מר קוטלר יש פגיעה קשה ביותר בציבור גדול של עולים ובקליטת העלייה, ועולות להיות לה השלכות על עליית הרופאים בעתיד.

לכן, אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לי:

1. מה היא עמדת השר ומשרדו ביחס לסוגיה זו?
2. כיצד בדעת השר להגיב על דברים מזיקים אלה?

ש"ר-הבריאות ו. שם-טוב :

גם אנו קראנו את מאמריו של מר קוטלר בנושא הנדון ב"הארץ". מאמרים אלה עוסקים בהכללות ומ"שום כך אינם מדויקים.

1. הרופאים העולים אינם שונים בחתך האוכ"ל וסיה שלהם מכל אוכלוסיית רופאים אחרת. ביניהם רופאים ברמה מעולה אשר נושאים בעול, משרתים במילואים ומגיעים להישגים והצלחות בכל התחומים הרפואיים. דברי העתונאי הם אכן השמעה חסרת רסן נגד כל הרופאים העולים.

2. בשעתו, עם פירסום כתבותיו של מר קוטלר, הגיב משרדנו ברוח הדברים שאמרתי היום.

4510. החשש לסיכון בריאותי בשל השימוש באריות פלאסטיים למוצרי מזון

חברת-הכנסת א. אבטבי שאל את שר הבריאות ביום י"ג בכסלו תשל"ו (17 בנובמבר 1975):

בעתונות פורסם שמוצרים פלאסטיים עלולים לגרום תחלואה סרטנית.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

א. היש יסוד לידיעה זו?

ב. אם כן — מה בדעת משרדו לעשות כפעולה מונעת בכיוון זה?

רופאים ואחיות דורשים הפעלת "בית התלמיד" בבית-החולים "שיבא" שבו רוכזו ילדי משפחת הרופאים והאחיות.

אודה לכבודו אם יואיל להשיב לי :

1. האם נכונה הידיעה שמוסד זה נסגר ?
2. מדוע נסגר מוסד זה המקל על עבודת הצוות הרפואי ?

שר-הבריאות ו. שם-טוב :

1. בית-התלמיד בתל-השומר אכן נסגר.
2. בית התלמיד נוהל עד כה על-ידי הדיירים בשיכון העובדים אשר בבתי-החולים כאשר הסובסידיה היחידה שניתנה על-ידי בית-החולים היתה מתן ארוז-חות צהריים בחינם.

בית-התלמיד נסגר על-ידי הדיירים עצמם מפני שהוצאות החזקה היו גדולות מדי. עתה, לאחר איר-גון פנימי חדש שבוצע על-ידי הדיירים, הם יפתחוהו מחדש.

4730. הקצבות משרד הבריאות כשכול שירותים רפואיים לספורטאים בכינוסים בין-לאומיים בישראל

חבר-הכנסת ח. קורפו שאל את שר הבריאות ביום י"א בטבת תשל"ו (15 בדצמבר 1975) :

ביום 16 ביולי 1975 בשעה 18:00 שודרה ב"קול ישראל" הידיעה דלהלן : "שר-הבריאות, ויקטור שם-טוב, אמר היום כי משרדו הקציב 10,000 ל"י לאלפי הספורטאים שבאו בשעתם לכינוס הבין-לאומי של "הפועל". במקור נקבעו לשם כך 30,000 לירות, אולם הסכום צומצם עקב המצוקה הכספית של המשרד. הק-צבה דומה ניתנה גם לפני שלוש שנים ל"מכביה".

בכך הגיב שר הבריאות על דברי חבר-הכנסת ח. קורפו שהאשים את משרד הבריאות במתן הכסף להתאחדות "הפועל" בדיון בכנסת על השחיתות".

התברר לי, אדוני השר, מפי מר אבנר רביב, המזכיר הכללי של מכבי העולמי ומר מיכאל קוהוז, הגזכר של מכבי העולמי, כי "מכבי" לא קיבלה מעולם לא עשרת אלפים לירות ולא כל סכום אחר לשירותים רפואיים או אחרים לבאי המכביה.

אודה לכבודו אם יואיל להבהיר לי :

1. האם ההקצבה ל"מכבי", שמסרת עליה ב"קול ישראל", אמנם ניתנה על ידך ?
2. אם לא — האם הטעו אותך עובדי משרדך בעניין זה ?
3. אם לא — היתכן כי אמנם הוצאה על-ידי הוצאה כזו וזו לא הגיעה לתועלתה ?
4. אם כן — מה בדעת השר לעשות כדי למצוא את האשמים במעילה ולהעמידם לדין ?

שר-הבריאות ו. שם-טוב :

היצוט מדברי, שמביא חבר הכנסת הנכבד בש-אילתה, איננו מדוייק. לא אמרתי ש"במקור נקבעו

4635. טיב הכשר המשווק לצרכן באיטליוזים ובחנותי הבשר

חבר-הכנסת מ. שחל שאל את שר הבריאות ביום כ"ח בכסלו תשל"ו (2 בדצמבר 1975) :

בכתבה שהתפרסמה במוסף של שבת בעתון "ידי-עות אחרונות" מיום 7 בנובמבר 1975, תחת הכותרת "זהירות, בשר קצוץ", הובאו נתונים חמורים לגבי זיהום הבשר הטחון הנמכר לציבור וכן עובדות נוספות לגבי השחיטה "השחורה" המבוצעת בסביבות תל-אביב. כן סופר שם על המצב התברואתי החמור של הבשר המשווק לצרכן, ועל התנאים התברואתיים הלקויים באיטליוזים ובהובלת הבשר.

אודה לכבודו אם ישיב לי :

- א. האם הפרטים שהובאו בכתבה נכונים ?
- ב. האם בדעת השר להגביר את הפיקוח של שירות המזון בנושא הבשר בכלל ובעיקר בעניין הבשר הטחון ?
- ג. האם בדעת הממשלה לאמץ את מסקנות הצוות, שמונה על-ידי המועצה למחקר ופיתוח, בדבר הקמת מרכזי בשר כדי לפתור חלק נכבד מבעיות אספקת הבשר בארץ ?
- ד. האם אין מקום להגביר את הפיקוח באיטליוזים ובחנותי הבשר ?
- ה. האם אין מקום להגביר את הפיקוח על הובלת הבשר ?

שר-הבריאות ו. שם-טוב :

- א. חלק מן הפרטים שנמסרו בכתבה נכונים, חל-קם אינם נכונים, וברובם הגדול הם מעוותים.
- ב. ד. משרדנו אחראי במישרין על תוצרת מפעלים תעשייתיים המייצרים מזון, ובכלל זה בשר טחון. אנו מבצעים פיקוח זה לפי מיטב יכולתנו במסגרת המגבלות התקציביות הקשות שנגזרו עלינו, כאשר למוצרי בשר טחון ניתנת עדיפות גבוהה.
- הפיקוח באיטליוזים, ובכלל זה בשר טחון הנמכר בהם, הוא בתחום אחריותה של הרשות המקומית. אנו משוכנעים שיש להגביר את הפיקוח, אך מודעים לעובדה שגם במערכת הרשות המקומית קיים מחסור חמור בכוח-אדם.
- ג. מסקנות הצוות, הנזכרות בשאלות, לא הועברו לידיעתנו. לששנבלן — נתייחס אליהן בכובד ראש.

ה. הפיקוח על הובלת הבשר בתחום שיפוטה של רשות מקומית הוא באחריותה, כנאמר לעיל, ויש מקום להגברת הפיקוח. בתחום הבין-עירוני — הנושא הוא באחריות משרד הבריאות, והקצבנו לו שלושה פקחים בעלי רכב. צוות זה פועל כמיטב יכולתו. לצע-רנו, ושוב בגלל מגבלות תקציביות, איננו יכולים לחזקו.

4678. ידיעה בדבר סגירת "בית-התלמיד" בתל-השומר

חבר-הכנסת א. אבטבי שאל את שר הבריאות ביום ה' בטבת תשל"ו (9 בדצמבר 1975) :

2. אם כן — מה הן הסיבות למיעוט בדיקת הב"ש והעופות על-ידי הרופאים?

3. אילו אמצעים עומד משרד הבריאות לנקוט כדי להבטיח לאוכלוסיה בשר שערכו הבריאותי נבדק?

חברת-הכנסת ב. מואב שאל את שר הבריאות ביום י"ט בטבת תשל"ו (23 בדצמבר 1975):

ב"אגרת לחבר" של הסתדרות העובדים הווטרינאריים נמסר כי יותר מ-50% מהבשר הנאכל בארץ אינו עובר שום בדיקה וטרינארית, וכי יותר מ-70% מבשר העוף הנאכל אינו עובר בדיקה וטרינארית.

שאלות הן:

1. האם נתונים אלה תואמים את נתוני משרד הבריאות?

2. האם נתונים אלה מעידים על שחיטה פרטית או שהדבר נובע מהעדר פיקוח וטרינארי מתאים בבתי-המטבחיים?

3. האם פעל משרד הבריאות לשיפור המצב ואילו בצידים נקט?

שר-הבריאות ו. שפיטוב:

הנני להשיב לשתי השאלות: כל נושא הפיקוח על השחיטה ואיכותו של הבשר הנשחט הוא בתחום אחריותו הבלעדית של משרד החקלאות, וליתר דיוק — השירותים הווטרינאריים של משרד זה.

ואמנם, גם אנשי משרדנו מודעים לעובדה שהב"מות והעופות המגיעים לשחיטה אינם תמיד במצב בריאותי תקין, וכי פעילויות הפיקוח הווטרינארי אינן תמיד משביעות רצון. אבל את השאלות יש להפנות לשר החקלאות.

4955. החקירה כדבר אייפדרים והתרשלות בתפקיד נגד שני פקידים במשרד הבריאות

חברת-הכנסת ח. קורפו שאל את שר הבריאות ביום י"א בשבט תשל"ו (13 בינואר 1976):

בתשובה לשאלתה של חברת-הכנסת דב זכין, מיום 16 בדצמבר 1975, בעניין גילוי מקרי מעילה במשרד הבריאות השיב כבוד השר:

"בעתונות נתפרסמו כתבות עם כותרת: 'נתגלתה מעילה של עשרות אלפי לירות שבה מעורבת צמרת משרד הבריאות'. אין אמת בהגדרה זו. כדי להעביר את ריהוט משרד הבריאות מהמבנים הישנים של המשרד לבניין החדש אליו הועבר נחתם בזמנו חוזה עם שני קבלנים, ובו נקבעו תאריכי העברה והסכום מים שיש לשלם תמורת שירות זה. החוזה נחתם עוד בטרם הושלמה בנייתו של הבניין החדש. בשלב מאוחר יותר נודע להנהלת משרד הבריאות שכמה משפחות מתכוונות לפלוש לבניין שהיה בית מגורים והפך למש"רדים בהתאם להחלטת ועדת הידור המרכזית הממשלתית. כדי למנוע זאת ניתנה הוראה למנהל המשק להקדים את ההעברה — לא בהתאם לתאריכים שנקבעו בחוזה עם הקבלנים — ולמנוע על-ידי כך סכנת פלישה לדירות המגורים. מנהל המשק הסכים לשלם

30,000 לירות לכיסוי הוצאות על טיפול רפואי לבאי הכנס הבינלאומי של "הפועל", אולם הסכום צומצם עקב מצוקות הכספית של המשרד". מה שאמרתיו הוא, שמארגני הכנס הבינלאומי של "הפועל" ביקשו הקצבה של 30,000 לירות לפי תחזית הוצאות מפורטת, אך בגלל המצוקה התקציבית של המשרד אושרה הקצבה של 10,000 לירות בלבד.

הפיסקה "הקצבה דומה ניתנה לפני שלוש שנים גם למכביה" עשויה, לצערי, להתפרש פירוש מוטעה. כוונת דברי, אם אמנם כך התבטאתי, היתה ל"הקצבה דומה" לא מבחינת גודל הסכום אלא מבחינת מהות ההשתתפות של משרד הבריאות לכיסוי הוצאות רפורטיות של ספורטאים בכינוסים בינלאומיים שונים לרבות "המכביה". עובדה היא שבכל המכביות כיסה משרד הבריאות את הוצאות האישפון של משתתפי המכביה בסכומים הרבה יותר גבוהים מ-10,000 לירות שהוקצבו ל"הפועל". כך למשל במכביה החמישית בשנת 1957 ניתן אישפון חינם על חשבון המדינה במקרי תאונות לכל משתתפי המכביה מחוץ-לארץ. איר תו הסדר נקבע גם לגבי המכביה השישית ב-1961 והמכביה השביעית ב-1965. לגבי המכביה השמינית ב-1969 נקבע לראשונה תשלום סמלי של 15.5 לירות ליום אישפון בשביל 1,200 משתתפי הכביה מחוץ-לארץ. לגבי המכביה התשיעית ב-1973 נקבע תשלום סמלי של 20.50 לירות ליום אישפון בשביל הספורטאים מחוץ-לארץ. מחיר זה מסובסד על חשבון תקציב המדינה, ואם אושפוני במכביה התשיעית לא יותר מ-15 ספורטאים מתוך 1,500 המשתתפים מחוץ-לארץ — הרי שהמדינה כיסתה מתקציבה הוצאות אישפון של ספורטאי המכביה התשיעית על סכום שאינו נופל מן הסכום שהוקצב לספורטאי "הפועל". אוסיף ואומר שמשרדי הקציב בזמנו סכום של 55,000 לירות לאיר-גון אולימפיאדת הנכים.

לאור העובדות הנ"ל ברור לכל אדם אובייקטיבי שעל-ידי הקצבת 10,000 לירות לכנס הבינלאומי של "הפועל" פעל משרד הבריאות בהתאם לתקדימים ולא נהג איפה ואיפה לגבי אירגוני הספורט השונים. הנסיון של חברת-הכנסת קורפו להאשים את שר הבריאות בשחיתות בגלל ההקצבה הנ"ל מעיד על חוסר הגינות ציבורית אלמנטרית וריח של שחיתות ציבורית פוליטית נודף דווקא ממנו.

4771; 4785. הפיקוח הווטרינארי על הבשר

חברת-הכנסת ש. ארכי-אלמוזלינו שאלה את שר הבריאות ביום י"ט בטבת תשל"ו (23 בדצמבר 1975):

בעתון "דבר", מיום 21 בדצמבר 1975, פורסם שבאגרת לחבר של הסתדרות הרופאים הווטרינאריים נאמר כי יותר מ-50% מהבשר שנאכל בארץ אינו עובר שום בדיקה וטרינארית. בבשר העוף מדובר על יותר מ-70% מהבשר הנאכל.

נוכח העובדה שאחוז החולים מהרעלות קיבה בארץ הוא גבוה, דבר הפוגע הן בחולים והן במשק, רצוני לשאול:

1. האם הטענה של הסתדרות הרופאים הווטרינאריים נכונה?

2. מר אטלס טוען בעדותו שכלל לא השתתף בישיבה מישיבות הוועדה ולא התערב בעבודתה. עדות יות שונות מצביעות על מעורבותו בישיבות הוועדה ומעורבות מגמתית לחיסול העניין.

3. קצין הבטחון, בן־שחר, חקר בפרשת תשלום הכספים למרות צווי העיקול. את ממצאיו מסר למשנה למנכ"ל, אצל אטלס "נעלם" התיק ולא נמצא יותר.

4. יש לי יסוד סביר להניח שהתיק "הועלם" במכוון כדי לטשטש ולחפות על המקרה. הנחתי זו מקבלת חיוק בעבודה שגם לאחר שביקשתי ממר אטלס לחפשו כלל לא עשה מאמצים לאתרו. מה גם שזכמה מאנשי משרד הבריאות ציינו בפני שלדעתם התיק "הועלם" במתכוון. בתיק הנ"ל היו העתקי הצ'קים ששולמו ל"רמה" וכל מסמכי הנהלת החשבונות הקשורים לכך. חוסר מסמכים אלו חיבל בחקירה ומנע לאתר מי היו האנשים שחתמו על הצ'קים.

לדעתי יש לכך משמעות עובדתית חמורה, ויש לנקוט בצעדים מתאימים.

בן־שחר יגאל קצין הבטחון :

לא אוכל לסיים את הדו"ח מבלי להתייחס במספר מלים לקצין הבטחון. הנ"ל היה מעורב אישית בהע"ה, הוא ידע על הובלות מחוז למסגרת ההסכם ואף היה גורם פעיל בהעברתו. כן חקר בן־שחר את עניין הנושלומים העודפים וצווי העיקול. משום מה בחקירתו הראשונה לקה קצין הבטחון "בשכחה מוחלטת" לגבי העניין כפי שהתבטא. כן לא היו בידו כל מסמכים הקשורים לחקירה. כשנחלץ אל הקיר מאוחר יותר "נזכר" באי אלו פרטים שוליים.

התרשמתי שזכרונו סלקטיבי. לדעתי, יש לדאוג שבתפקיד כה אחראי קצין בטחון ישוּבְצו אנשים בעלי זכרון טוב יותר."

איך מתיישבת תשובתך לשאילתה הנ"ל עם הדברים שנאמרו בדו"ח אשר צוטט לעיל, ואשר היה לנגד עיניך בעת מתן תשובתך ?

שרי הבריאות ו. שם טוב :

הנני מתכבד להשיב לנ"ל: תשובתי לשאילתא של חברי הכנסת זכין מה' 16 בדצמבר 1975 ניתנה לאור פירסומים בעתונות ואינני רואה כל סיבה לשנות בה דבר.

בניגוד לנאמר בשאילתא של חברי הכנסת קורפו, איתנה במשרד הבריאות במקרה הנדון שום מעילה. המדובר הוא בהאשמות שהועלו נגד שני פקידים בהתרשלות בתפקיד רשמי ובאי־ציות לצווים.

בממצאי דו"ח הסיכום המשטרתי שהוגש למנכ"ל המשרד והועבר לפרקליט המדינה מדובר גם בהאשמה שהועלתה נגד שלושה פקידים אחרים במשרד הבריאות הראשי על נסיון להשתיק את הפרשה.

אני מקווה — אם כי אינני בטוח — שגם חברי הכנסת קורפו סבור ככוני, שבמשטר דמוקרטי, שאי־ננו נתון באווירה מקארטיסטית, המשטרה איננה בית־משפט ודו"ח סיכום משטרתי איננו פסק־דין של שופט.

אפילו אם הפרשה הנידונה לא נחקרה על־ידי משרדי במהירות וביעילות הדרושות בתקופת מספר

לקבלן סכום של 11,000 לירות מעבר להתחייבות החונית. הוא סבר שיש הצדקה לתשלום יתר בגלל הסיבה שהקבלנים נתבעו להקדים את ההעברה ולפצל אותה לשני שלבים. ברצוני להדגיש, שתשלום יתר זה של 11,000 לירות לא בוצע עד היום בשלמותו היות ומש־רדי, לאחר גילוי העניין, הספיק לעכב מסך כל התשלום לומים לקבלן סכום של 6,000 לירות. יוצא מכך, שתשלום היתר מסתכם ב־5,000 לירות בלבד. בקשר לכך הואשמו שני פקידים מהסגל הרגיל של המשרד: האחד — בהתרשלות בתפקיד רשמי (סעיף 141) לפי קודת החוק הפלילי, 1936, ואי ציות לצווים (סעיף 143); והשני — בהתרשלות בתפקיד רשמי (סעיף 141). שני הפקידים טוענים שפעלו בתום לב ואחד מהם ביקש להיבדק במכונת אמת במשטרה. מכאן שאין אמת בפירסומים בעתונות שהיתה במשרד הבריאות מעילה של עשרות אלפי לירות. במציאות חשודים לפי הדו"ח המשטרתי שני פקידים בהתרשלות בתפקיד והמלה "מעילה" אינה מוזכרת בדו"ח.

הפירוטומים בעתונות גרמו עוול לכמה מהעובדים הבכירים במשרד הבריאות ללא צורך, בניגוד להגיון הפשוט של הדברים ומעבר לכל פרופורציה לסיפור המעשה, כפי שתארתיו בתשובה לשאלה מספר 1. לפי מיטב הכרתי לא המשנה למנכ"ל, מר צבי אטלס, לא הסמנכ"ל לתפקידים מיוחדים, מר שרגא הבר, ולא קצין הבטחון של המשרד, מר יגאל בן־שחר, ניסו לטשטש עובדות, או לחפות על שני החשודים. עובדי דה היא, שהנהלת המשרד היא שגילתה את כל העובדות על אי־סדרים מינהליים והתרשלות הפקידים שע"הם מדובר, והיא שהעבירה למבקר הפנימי ומאוחר יותר למבקר המדינה את הממצאים. ברצוני להדגיש שיש לי אמון מלא במשנה למנכ"ל, מר צבי אטלס, בסמנכ"ל לתפקידים מיוחדים, מר שרגא הבר, ובקצין הבטחון, מר יגאל בן־שחר, ששמותיהם הוזכרו בכתבות."

בממצאי דו"ח סיכום מס' 104601 שהגיש לכבוד דו סנ"צ מ. כץ ראש מדור חקירות הונאה במטה הארצי של המשטרה מיום 2 בנובמבר 1975 בעמוד 2 נאמר: "בעקבות זאת החליט מר אטלס להקים ועדה פנימית לבירור העניין שחבריה היו מר שרגא הבר, צבי נחומוב והגברת יורה קרנות. הוועדה נתכנסה כארבע עד חמש פעמים בלבד ועבודתה נתמשכה במשך 19 חודש... היא מונתה ב־14 במארס 1973 והגישתה את מסקנותיה ב־9 בנובמבר 1974. הוועדה יזמנה אליה שני אנשים בלבד: ג'ו איתן וועקנין יצחק. אלי בניטה כלל לא זומן. התרשמתי שהוועדה עשתה את עבודתה פלסטר ותפקידה היה להשתיק את העניין יותר מאשר לבררו. גם מסקנותיה אשר בהם הסתומ מרובה על הגלוי מורות על כך. יוזם המסקנות כפי שהוגשו היה שרגא הבר, וכנראה בהנחיית צבי אטלס."

בעמוד 4 נאמר — "אטלס צבי, משנה למנכ"ל :

1. הנ"ל מינה ועדה לבדיקת עבודות על־סמך המבקר הפנימי מר פרופ, ועל סמך ממצאי החקירה של קצין הבטחון בן־שחר. ברצוני לציין שמינוי זה הוא בניגוד מוחלט להוראות התקש"ר 45.131 משום שמר פרופ מצביע בדו"ח בצורה חדי־משמעית שהתעורר חשד לזיוף והוצאת כספים במירמה.

בדרישה לקבל מידע על עבודת הוועדה בנושא הנ"ד. החקירה נסתיימה לאחר מכן והחומר הועבר למשרד. הדו"ח המשטרתי נשלח כאמור לפרקליט המדינה אשר יחליט אם יש מקום לפתיחת הליכים משפטיים בעניין זה.

החודשים שלפני מלחמת יום הכיפורים ובמספר החודשים אחרי מלחמה זו, קשה לי להאמין שהיה במקרה זה נסיון מצד הפקידים שעליהם מדובר למנוע גילוי האמת.

בתאריך 17 באוקטובר 1974 פנה מבקר המדינה

י. חוק התקציב (מס' 2) לשנת הכספים 1975, תשל"ו—1976 (המשך הדיון)

השנה? מה ערכה של מסגרת התקציב וערכו של חוק התקציב אם חלות בו פריצות בסדר גודל שכזה? (3) כיצד ייתכן שהתקציב הנוסף מוגש בסוף שנת התקציב, לאחר שחלק ניכר ממנו כבר בוצע מבלי שקיבל אישור פארלאמנטארי? (4) מה עושה הממשלה כדי למנוע במשך החודשים הקרובים את ההזרמה של המיליארדים שעדיין לא הוצאו? (5) מה קרה לרזרבות בתקציב הכולל ולרזרבות המצויות בתקציבי המש"רדים? מי מפקח על השימוש ברזרבות הללו? האם אי-אפשר לכסות את ההוצאות הבלתי-צפויות על-ידי שימוש ברזרבות? (6) האם הכספים של הסוכנות המזרמים למשק הובאו בחשבון בעת קביעת המדיניות הכלכלית? הממשלה מצמצמת, ובצדק, את תקציבי הקליטה, אך הסוכנות ממשיכה להזרים כספים למטרות אלו? (7) כיצד ניתן ליעל את העבודה במנגנון הממשלתי כאשר אין מסגרות תקציב סגורות וכאשר אין כל צימצום ריאלי בהקצבות, כאשר כל משרד תובע פיצוי מלא ואוטומאטי של כל התייקרות? לא ייתכן שרמת ההוצאות הריאלית תישאר קבועה מבלי להתחשב בהתייקריות ומבלי לשקול שנית אם יש לצמצם או לקצץ בהוצאות מסוימות כאשר חלה התייקרות.

כאשר מסתכלים על התקציב כולו מיטשטשות ומתערפלות המגמות ועמן הסימפטומים של המחלה הקרויה: תקציב נוסף.

ברצוננו לראות את העיוותים שנושטרו בתקציב ומאפיינים אותו די להתבונן בתקציב של משרד אחד. נתבונן בתקציב של משרד הדתות. הטיטה של הנצחת עיוותים בסדר הגודל של התקציב פועלת בצורה הבאה: על-ידי לחצים פוליטיים ואחרים משיגים קפיצה גדולה של 100% בקירוב בתקציב, כפי שראינו בתקציב המקורי של המשרד לשנת 1975/76 לעומת 1974/75. אחר-כך בונים את ההתייקריות על הבסיס המעוות הזה. בשלב שני פונים באמצע שנת התקציב ומבקשים הגדלת ההוצאות מן הרזרבה ומגדילים את התקציב בסך 45 מיליון. בשלב שלישי באים בתוספת של "התחייבויות קדושות", בסך של עשרות מיליוני לירות. מה גם ששר הדתות הוכיח חוסר רגישות ציבורית בפרסומים בזבזניים לראויותניים בעתונות מתקציב משרדו. השיטה של מתן לגיטימציה לעיוותים בולטת בדברי ההסבר לסעיף 22 בתקציב הנ"ס המבקש הגדלה של 800 אלף לירות: "ההגדלה המבוקשת דומה להעלאת קיצבאות יוצאי-צבא החל מיום 1 באפריל 1975".

קיצבת יוצאי-צבא אינה ניתנת לאורחים שלא שירתו בצה"ל. בא משרד הדתות ומנציח עיוות על גבי

היו"ר פ. שינום: חברי הכנסת, אנו חוזרים להמשך הדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בועז מואב, ואחריי לחבר-הכנסת עדיאל אמורי.

בועז מואב (יעד — תנועה לזכויות האזרח): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאז נכנס שר האוצר יהושע רבינוביץ לתפקידו הודיע כבר ארבע פעמים על הידוק החגורה ועל ריסון ההוצאות. אפשר היה לשער שהחגורה הולכת ומתהדקת וכי ההוצאות הולכות ומצטמצמות. לאחר הקיצוץ בתקציב ביולי 1974 הוגש תקציב נוסף בסכום גבוה הרבה יותר בסוף שנת 1974. בפעם שנייה הודיע שר האוצר על תקציב מקוצץ ומרוסן לשנת 1975/76. עכשיו שוב מש"ר לימים את התקציב עם התקציב הנוסף שלפנינו וגרעון ענקי. בפעם השלישית, ביולי 1975, הודיע שר האוצר על קיצוץ של 550 מיליון לירות בתקציב, אך כבר בספטמבר ביקש האוצר לערוך שינויים בתקציב ולהגדיל את ההוצאות ב-850 מיליון לירות. בפעם הרביעית הציע שר האוצר, בעת הנחת הצעת התקציב ל-1976 על שולחן הממשלה, הידוק חגורה וקיצוץ ריאלי של 5% בהוצאות.

אם נתבונן בדגם עבודתו של שר האוצר ומשרד האוצר יש לצפות שעם הבאת התקציב לכנסת יבטיח שר האוצר כי זהו התקציב הסופי וגבולות ההוצאה ייחזרו ויבוא לכנסת בסוף שנת 1976 או תחילת שנת 1977 ועמו תקציב נוסף.

תופעה נוספת שאנו עדים לה השנה: הצמדת התקציב הנוסף לשנה השוטפת להצעת התקציב של השנה הבאה. אנו עדים לכך שמגדילים את התקציב הנוסף למשרד הבריאות ומשרד השיכון כדי להקטין את תביעותיהם לגבי שנת התקציב הבאה. וכל זאת מתוך הנחה שקל יותר להעביר זאת בשקט במסגרת התקציב הנוסף מאשר במסגרת התקציב החדש.

אולי מוצדק להגיש תקציב נוסף כאשר חלות התפתחויות שלא היו צפויות בעת הכנת התקציב המ-קורי. אבל מה שקרה השנה הוא: (א) המחירים לא עלו מעבר למצופה; (ב) העלייה לא הדיבקה את האומדנים; (ג) צרכי השיכון לא גדלו; (ד) המצב הח-מור במאוזן התשלומים היה ידוע; (ה) הגדלת ההכ-נסות בעקבות הרפורמה כיסתה את הקטנת שיעורי המס והגדלת קיצבאות הביטוח הלאומי.

נשאלות כאן כמה שאלות: (1) כיצד נגרמו חרי-גות מתקציבי המשרדים בלמעלה מ-3 מיליארד ליר-ות, מבלי לדאוג למימון? (2) כיצד ייתכן שהגרעון בתקציב גבוה פי ארבעה מהגרעון שהוצע בתחילת

בעשרת החודשים הראשונים של התקציב עלה מדד המחירים לצרכן ב-18.5%. כלומר זה בלבד לא צריך היה לגרום אחריו תקציב נוסף.

המחירים המקומיים של מוצרי יבוא היו חזויים להעלות ב-39%. כל הפיחותים יחד לא עלו בשיעור כזה. כלומר אילו התייחסנו לכך שהתקציב הלאומי מחייב את מתכנניו — אחת משתיים: או שלא צריך את התקציב הנוסף, או שמתכנני התקציב לא הביאו בחשבון את הערכות מתכנני התקציב הלאומי. שהרי אילו עשו כן לא היה צורך בתקציב הנוסף.

התקציב הנוסף הזה מורים יחד עם קודמו 5.5 מיליארד לירות על-פי הקריטריונים של עודף הכנסות והוצאות של מטבע זר. אבל אם נבדוק את התקציב הנוסף לא בדרך שבדוקים איך נהגה הממשלה במגור אחד, נראה שהתמונה רחוקה מלהיות פסימית או ראויה לביקורת. ואני מבקש מן התברים המעטים שיושבים כאן לשים לב; בוודאי יעקבו אחרי.

הגרעון החזוי על-ידי מתכנני התקציב הלאומי היה 3.35 מיליארד לירות במאזן התשלומים. על-פי זה הניחו מתכנני התקציב שיותר גרעון של 1.5 מיליארד. הגרעון הנוכחי, כמו שאמרתי, ההזרמה — 5.5 מיליארד. הייתי אומר שבתנאים שנתהוו במאזן התשלומים גרעון של 4 מיליארד הוא בבחינת המותר. כי אם הגרעון במאזן התשלומים עלה ב-550 מיליון, נכפיל זאת בערך ב-8 לירות לדולר — אזי 4 מיליארד היו נותנים אותה תוצאה של מיליארד-וחצי. אבל אם נבדוק מבחינת יעדי המשק נראה תופעה יותר מבטיחה ויותר מעודדת.

התקציב הלאומי חזה עלייה של אמצעי התשלום ב-25%. אמצעי התשלום עלו בפועל רק ב-21%. אם ניקח את עליית אמצעי התשלום הריאלית, כלומר נבחון אם התקציב הזה גורם לפצת-זמן, נראה שהמחירים עלו יותר משעלו אמצעי התשלום, ומכאן שאיננו מעבירים עד לרגע זה פוטנציאל של השפעה אינפלציונית חמורה, העלולה להתגלות בעתיד ושיחברים מעל במה זו טענו שהיא עלולה לסכן את כל המדיניות הכלכלית. כלומר: על-פי המבחן הזה כל הדיבור הזה הוא דיבור ריק, כמובן, אין גבול ליעדים או לשיפורים שאפשר לשאוף אליהם. אבל גם לכן יש מחיר. כמובן, אילו השגנו ירידה בצריכה הפרטית לנפש בשיעור של יותר מ-3%, היינו יכולים לתבוע שהתקציב הנוסף יהיה יותר קטן, ולצפות לכך שהוא יהיה יותר קטן. בסופו של דבר דומני שהליקוי היה באי-התאמה בין החיזוי של התקציב הלאומי למתכנני התקציב עצמו. אבל בתוצאה הייתי אומר שהיכולנה שיש לי על התקציב הזה היא לסדר-גודל של מיליארד-וחצי גרעון שנשאר מעבר למיליארד-וחצי המקורי, ולא, כפי שזוהו מצולם, 5.5 מיליארד.

אבל גם באמירה כזאת אינני פוטר את עצמי. שכן אילו הייתי אני שם את עצמי במקום מי שאחראי — אינני יודע אם אני הייתי עומד, בעיקר שהחריגה בתקציב הבטחון בלבד היא מיליארד-וחצי, וגם בתקציב האזרחי יש סעיפים שאינני יודע מה כל אחד מאתנו במקום הממשלה היה עושה. ובכל זאת, לאחר שאמרתי מה שאמרתי, אני רוצה להצביע על כמה סעיפים שלדעתי כולם יחד נעים בסדר-גודל של 300 עד 500

עיוות ועושה את חוק הביטוח הלאומי פלסתר, דורש הגדלה "דומה להעלאת קיצבאות יוצאי-צבא" — לבחורי ישיבות ואחרים שאינם יוצאי-צבא.

השיטה הזאת של הקבלה תקציבית נוגדת את החוק, ואני קורא לשר האוצר, לוועדת הכספים ולאנשי משרד הדתות לחזור בהם מבקשתם בסעיף זה.

ומהקבלה תקציבית אחת להקבלה תקציבית נוספת. כשכא תורם ורוצה להקים לעצמו מונומנט, ייאמר לו "תבוא עליך ברכה", במיוחד כשהוא עושה זאת למען מטרות חשובות ובמטבע זר. אולם לא ייתכן ששר האוצר יתן הקבלה תקציבית בלירות ישראליות לכל תרומה מסוג זה. בתקציב הנוסף של משרד הדתות מופיע סכום של 18 מיליון לירות נוספות לתקציב שהן במסגרת של הקבלה תקציבית.

אדוני שר האוצר, חברי ועדת הכספים: מי קובע את המסגרת הכוללת של הקבלות תקציביות אלה? האם יש עליהן פיקוח פארלאמנטארי בכלל, או שהן משולמות באופן אוטומטי, וכל תרומה מתקבלת? מי בודק אם למקבלי התרומה אמנם דרושה התמיכה הזאת? ומי קובע מדוע ישיבת "איתרי" קיבלה למעלה מ-4 מיליון לירות מתקציב המדינה, וישיבה אחרת רק 20 אלף? יש לזכור כי הקבלות תקציביות כאלו קיימות גם לגבי תקציב משרד החינוך, וגם כאן אין הצדקה לקלות שבה ניתנים סכומים אלה, ללא בדיקה, ללא קריטריונים וללא קביעה של סדר העדיפות.

העיוותים הללו שהזכרתי בתקציב משרד הדתות מאפיינים את התקציב הנוסף כולו. הנצחת עיוותים קיימת גם במשרד השיכון. הקפיצה הגדולה ב-1974 במחירי הדירות הונצחה והפכה לבסיס לעליית מחירי רים לגבי העתיד.

עיוותים נולדים בקלות, אבל מתיים בקושי. וככל שהם מאריכים ימים — הם הולכים ומתחסינים, ולכן יש לחסלם בעודם חדשים וצעירים.

לפיכך נצביע נגד התקציב הנוסף.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת עדיאל אמוראי, ואחרי זה לחבר-הכנסת מאיר פעיל.

עדיאל אמוראי (המערך):

כבוד היושבי-ראש, כנסת נכבדה, עניין התקציב הנוסף הוא עניין שמטבעו נועד לענות על שאלות כמו הוצאות שלא ניתן היה לחזותן מראש, התייקרויות שלא ניתן היה לחזותן מראש. אבל כשתקציב נוסף כולל סעיפים אחרים, הרי זה אומר דרשני.

אפשר לבדוק את התקציב מבחינות שונות. בהינתן אחת — לאור היעדים או החיזויים של התקציב הלאומי, על-פי בחינה זו לא היתה הצדקה בתקציב נוסף. רובו בא לפצות על התייקרויות שנוצרו כתוצאה מפיחות או פיחותים וההשפעות האינפלציוניות המקומיות. אבל בתקציב הלאומי הוערך שמחירי התוצר יעלו ב-37%, מחירי ציוד להשקעות יעלו ב-33%, מחירים לצרכן יעלו ב-18%, מחירים מקומיים ליצוא יעלו ב-46%, ומחירים מקומיים ליבוא יעלו ב-39%.

מיליון לירות, שאותם אנחנו צריכים לבחון מחדש. ואביא דוגמאות.

אינני מדבר על דוגמה שהיא בגדר בכייה לדורות, ואינני מאמין שבזמננו נצליח לתקן זאת. משרד השי" כון — סובסידיה לשיכון — 57 מיליון לירות. ביטוח וצמדה מדגים את העיוות שקיים בשיטה ובמידה של סיבסוד ההון. אבל כשמדובר על מענקים והחזר לתה" בורה — 51 מיליון לירות — אינני מבין מדוע מענק לבניית אניית-מכולה לא מופיע בתקציב המקורי. אינני מבין למה תחבורה ופיתוח בתחבורה צריכים להיות 21 מיליון לירות, השקעות בנמל-התעופה בן-גוריון, או המסילה בקטע הור-ההר מדוע לא חזתה בתחילת השנה.

אז דבר ביחס להשקעה בתקשורת — 20 מיליון לירות. אני סבור שהיקף החריגה בתקציב הפיתוח, בשיעור של 14%, אפשר גם עכשיו לקצץ בו. אינני מבין מדוע תקציב הפיתוח של משרד הדתות צריך עלות ב-200%? אם בהתחלת השנה לא חשבו שהדבר נחוץ, מדוע עכשיו? אינני מסכים שהשקעות בענפי המשק צריכות להיות מעודדות אוטומאטית ב-57%.

כאמור, התקציב הוא בסך שלמעלה מ-9 מיליארד לירות, ואם יש מאות מיליונים שצריך לבדוק מחדש, אין ספק שאלה סכומים ניכרים, אבל רב המרחק מכאן ועד לתאניה ואניה. זה נובע מטעות קלאסית שכלכלנים שאין מקצועם בכך שוגים בה, שהרי מה שנוכח לגבי הפרט נכון לגבי המשק רק בתנאי תעסוקה מלאה. מה שנוכח לגבי הפרט, ההיפך ממנו נכון לגבי המשק כאשר אין תעסוקה מלאה והחשוב הוא באיזה מצב אנחנו עומדים, איך אנחנו אומדים וחשים את מצב התעסוקה העתידי ובאיזה שיעור אינפלוציה אנחנו מוכנים להכיר, כי הרי כל בעלי התביעות, מי במגזר זה ומי במגזר אחר, מהווים קבוצות לחץ. לכן אני שמח לציין שלאחר שנתפרסמו בציבור הנתונים על התקציב החדש, על התקציב בשנת 1976, שימשו נושא לביקורת כל אותם הסכומים המיתוספים כתוצאה מחיזוי פיתוחים והתייקרויות. יש שם המישה מדדים של חיזוי עליות והמדדים כבר הונחו בתוך התקציב, וזו תוצאה של המכלול בשנת 1975. העובדה שאמצעי התשלום עלו בפתח מההתייקרות היא הנותנת שאם כי התופעה כולה איננה מרנינה, הרי אין היא בבחי" נה נזק שאי-אפשר לעמוד בו.

אני מסכים שהמאבק על ההוצאה הציבורית היא הנקודה החלשה במדיניות הממשלה וצריך לחזק את שר האוצר במאבקו בתוך הממשלה.

הו"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מאיר פעיל, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

מאיר פעיל (מוקד) :

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, אנסה לחלק את הדקות המעטות העומדות לרשותי בערך מחצה על מחצה — להערות לתקציב ההוצאה, שהיא בעצם הב-עיה, ולתקציב ההכנסה שאליו חייבים להתייחס אם מעריכים שההוצאה היא חיונית.

אתחיל בתקציב ההוצאה. עקרונות, אילו היו מחש-בים בחישוב מדוקדק ומשגיחים בפחותים שחלו,

יש בכך עירעור השלטון, ולפי דעתי, זה דבר חמור.

אביא שלוש דוגמאות שאינן מוצאות חן בעיני בתקציב ההוצאות. כדרכי בקודש, אתחיל בתקציב הבטחון. מחצית ממה שרוצים להוסיף, נניח 1.7 מיליארד או 1.5 מיליארד לירות, נובעת מן הפיחותים, ואילו השאר, וחבר-הכנסת אמוראי הזכיר זאת, זוהי סתם שערוריה. אני פותח את עמוד מס' 18 בתקציב הנוסף וקורא את הצידוק לכך שמבקשים תוספת לתק-ציב משרד הבטחון — 1.37 מיליארד לירות מעל לגדרש עקב הפיחותים. כתוב: התוספת המבוקשת להוצאות המקומיות בתקציב הבטחון מיועדת להתייקרות. מה משמע התייקרות? — לפעילות ולבינוי, בעיקר עקב פריסת הכוחות החדשה בסיני. כבוד שר האוצר, האם הולכים לקבור מיליארד לירות בקרקע, בבטון, כדי לפנות זאת בעוד שנה-שנתיים? אפילו אם מקווים לא לפנות, האם חושבים להילחם בסיני עוד פעם? אני מצטער לקבוע שלא למדו כלום ממלחמת יום-הכיפורים, וצריך להכות בפטיש על ראשיהם של האחראים למערכת הבטחון. אם צריך להילחם אחרת — דרוי שה מלחמה ניידת; ואם צריך לפנות — לא צריך להשקיע.

דוגמה שנייה: תשלומי חובות, עמוד 4, והעירו על כך קודמים לי. כתוב שם כך: תשלומי חובות — התוספת נובעת משינוי במודד יוקר המחיה ומתיקון אומדן לשנת 1975. היתה שם כנראה טעות בראשית השנה. חוששני שצריך לבדוק בציציותיהם של מחש-בי החישובים במשרד האוצר: אם הם טועים בזה כך, אולי הם טועים גם במקומות אחרים.

וברשותכם, עוד דבר קטן שהוא פוליטי, פוליטי במובן של היחסים עם המפלגות הדתיות.

הזכירו כאן את משרד הדתות, עמוד 22. אני ר"ו צה לומר שצריך היה לעמוד כאן ירמיהו הנביא שי-

מוכחת בתקציב נוסף זה בצורה פאנטאסטית. השנה עלה מדד המחירים ב-23%, שווה-ערך ל-2.3 מיליארד לירות מודפסות. הגרעון במאזן התשלומים עלה מ-3.4 מיליארד דולר לכמעט 4 מיליארד דולר. נעגל את הסכום והוא יהיה 600 מיליון דולר הא לכם עוד שווה-ערך של 4 מיליארד לירות מודפסות. הווה אומר שהניתוח החמור של פרופ' ברונו נתקיים. דבר אחד מתברר: מי שמדפיס כסף כדי לא לגעת בסובסידיות, מייקר את המחירים בלאו-הכי. עקרונות יעלו המחירים אבל בשיטה אחרת. הוא מייקר את המחירים או שהוא גורם להגדלת הגרעון במאזן התשלומים בשיטה אחרת.

מה יקרה בשנה הבאה? עד עכשיו השפעת הדפסת הכסף היתה מעורבת: אמנם נשמר המדד, אבל גדל הגרעון. אם בשנה הבאה נקבל עוד הלוואות, תשלומים ומענקים במטבע זר, אפשר יהיה לומר שנצליל להחזיק זיק מעמד בשיטה זו על-ידי כך שתמורת כל מיליארד לירות מודפסות נמנע גידול הגרעון במאזן התשלומים ב-150 מיליון דולר. אבל אם לא יבואו כל התשלומים, ההלוואות והמענקים במטבע חוץ? והרי נוצר הרושם שאנו מתקרבים סוף סוף לרגע היסטורי של אמת, שמתחילים לא לבוא מענקים, תשלומים והלוואות במטבע חוץ. דווקא היום, על רקע יציאתו של ראש ממשלתנו לארצות-הברית, כבר מדברים שם על קיצוץ של חצי מיליארד דולר —

שמואל תמיר (הליכוד):
אתה נראה די זוהר.

מאיר פעיל (מוקד):
אני אומר זאת בעצב.

— מה יקרה? בשיטה זו יהיה האפקט שב-אופן אוטומטי יעלה מדד המחירים, תהיה התייקר-רות. אין פלא שכבר היום אמורים אנשי בנק ישראל כי במקום התחזית הצפויה על-ידי האוצר בדבר התייקר-רות של 22% בשנת 1976, תהיה התייקרות של 40%. הלוואי וזה לא יתקיים, כדי שחברת-הכנסת תמיר יהיה שבע-רצון ולא יחשוד בי במאזוכיסם בהתנדבות. אבל יש חשש גדול שכאשר ייסגרו מקורות מטבע-החוץ, נמצא את עצמנו עומדים מול עצמנו ואז שיטת ההד-פסה תעלה און יוקר המחיה, תגביר את האינפלציה, תגביר את חוסר העבודה, תערער את המשק ואת החברה. ואז, לצערי הרב, יקומו אנשים ויגידו: יש צורך ביד חזקה במדינה. ואני אומר לך, שר האוצר: במקום לחכות למשבר שבעקבותיו יקומו כל מיני דמאגוגים ויגידו שיש צורך ביד חזקה, הגיע הזמן שאתה וחברך בממשלה תפעילו היום יד חזקה כלפי בעלי ההון ורווחי ההון ותוציאו מהם מיליארדים במקום להדפיסם. אז תהיה פחות אינפלציה, תהיה יותר עבודה, תהיה פחות תלות בהון מבחוץ. במקום לחכות לדמאגוגים שיציעו יד חזקה בעוד שנה-שנתיים, ואולי נעמוד אז לפני סכנה של עירעור הדמוקרטיה, מוטב להפעיל היום יד חזקה לגבי מי שיש להם כדי לא להגיע למצב כזה.

היו"ר פ. שינון:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת שמואל תמיר, ואח-רי לחברת-הכנסת יהודה בן-מאיר.

נפנף בעמוד זה לאמור: נבלה נעשית בישראל. קונים דתיים. משלמים כסף וקונים תמיכה פוליטית. זו נבלה לאלה שמשלמים, הפוליטיקאים למיניהם, ונבלה גדולה לדתיים עצמם. מה הם עושים, רבוננו של עולם, בשם רבון העולם שלהם?

היו"ר פ. שינון:

חברת-הכנסת פעיל —

מאיר פעיל (מוקד):
זה מה שעושים.

אני איש המאמין באמונה האידיאולוגית. אותי ואת חברי לא יקנו בכסף לא ב-6,150,000 לירות ולא ב-17,700,000 לירות לפיתוח מוסדות. מה שחמור ביו"תר הוא שכאשר אתה בודק מה קורה במוסדות דתיים אלה, אתה למד שצומחים בהם גושי אמונים למיני-הם, ולא רק אמונה בה'.

זלמן שובל (הליכוד):
לדעתך.

מאיר פעיל (מוקד):
בוודאי לדעתך.

מתרצים את הסכום הזה של 17.7 מיליון ליי-רות למוסדות דתיים בכך שהגיעה תרומה בסכום מקביל ו"אנו משלמים סכום מקביל". מה יוצא מכך? העשיר שגייס תרומות, נותנים לו עוד. הגיעו תרומות שוות ערך ל-17.7 מיליון לירות — יבנו ב-17.7 מיל-יון לירות. מדוע חייבת המדינה להוסיף להם טבין ותקלין על התרומות שקיבלו? תנו לאלה שאין להם תורמים.

ועתה הערות מספר לאומדן ההכנסות בתקציב הנו-סף המוצע. עיקר הכיסוי לתקציב הנוסף המוצע נועד להיעשות על-ידי הדפסת כסף. הכלכלנים משתמשים במלה יפה יותר: גרעון. אבל למעשה מדפיסים כסף. בתקציב המקורי דובר על הדפסת 1.5 מיליארד לירות, לכל היותר. ואמרו שמעבר לכך עלולה להיות שואה. בנק ישראל אמר שאם יהיה גרעון של 2 מיליארד לירות תהיה זו שואה, יהיה זה אסון. כיום מדובר רשמית על הדפסה של יותר מ-6 מיליארד לירות. והחשובים מעידים על כך שיודפסו, או כבר הודפסו, 7 מיליארד לירות.

עדיאל אמוראי (המערך):
5.5 מיליארד לירות.

מאיר פעיל (מוקד):

אחר-כך אעשה לך את החשבון מניין בא עוד מיליארד לירות. אבל לא אתוכח אתך. גם גרעון זה או הדפסת כסף בשעור זה — היא רעה חולה. אילו הקפידה הממשלה על משמעת תקציבית אפשר היה לחסוך 5.5 מיליארד לירות, ולא להשתמש במכונת הדפוס מעבר למתוכנן.

יתרה מזו: פרופ' ברונו, שהוא כיום יועצו של שר האוצר, אמר בערך כך: מיליארד לירות כסף מודפס גורם לאחת מן השתיים — או להתייקרות בשי-עור של 10%, או, לחלופין, לעליית הגרעון במאזן התשלומים ב-150 מיליון דולר. אני חושב שתזוהו זו

הברית "מוצצים" לעומק, עוד מגבית, עוד "בונדס", כולנו נירתם לפעולה אבל הגענו כבר לקצה הקערה, פחות או יותר. הממשל האמריקני כבר לא מאותת אלא אומר דברים ברורים, שבשנה הבאה יתן פחות. אין לך עוד נפט ומעברים למכור אותם בתמורה של 3, 2; וגם לא 1.75 מיליארד דולר.

זלמן שובל (הליכוד):
אני חושב שבזה אינך צודק.

שמואל תמיר (הליכוד):
אני צודק, אין עוד, לא נפט ולא מעברים. אנו מגיעים למצב של מבוי סתום, של שוקת שבורה. הגענו לפשיטת-רגל של קואופראטיב לתחבורה, לגרעון חמור בחברה הלאומית לתעופה, וממנה נלך לפשיטת-רגל של גופים ממלכתיים גדולים אחרים. זאת תהיה מפולת.

מחובתך, כשר האוצר, לבוא אל העם ולומר לו את האמת כולה. בראש וראשונה עליך לבוא הביתה, והביתה פירושו לממשלה שלך, להסתדרות שלך, למפ"ג לגה שלך. עליך לומר: אנו חייבים להיות מופת, באי-פן יסודי ואכזרי. שאם לא כן זה יהיה כאוב יותר. אתה ראתה את ההפגנה אתמול ליד הכנסת — לא הפגנה של חלשים, לא של מזוירעב, לא של עניים מרודים, אלא הפגנה של קבוצת לחץ חזקה. לדעתך, זה כאין וכאפס לעומת מה שצפוי לנו, לכולנו, ללא הבדל מפלגה, אם בעוד מועד לא יינתן המופת, לא תיאמר האמת במלואה ולא יוסקו המסקנות באופן היסודי ביותר. כל היתר, עם כל הכבוד למה שנאמר, הוא בחזקת הטלאת טלאים שאינם יכולים לקיים את הבגד ולכסות את העירום. אינני יכול לומר: יפה שעה אחת קודם. מבחינה זו כבר עברנו את השעה.

היו"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת יהודה בן-מאיר, ואחריה לחברת-הכנסת זלמן שובל.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קשה לדבר על תקציב נוסף המוגש לנו, כפי שכתוב, בעת נעילת שער, בערוב היום, בסופה של שנת התקציב, לאחר שהממשלה היתה עסוקה בוויכוח קשה ונוקב על הצעת התקציב החדשה וכאשר הממשלה כבר מכינה להנחה על שולחן הכנסת את התקציב לשנת 1976/77.

למעשה יודעים אנו כבר את תוצאות הוויכוח, ואין אני מסתיר את דעתי ששר האוצר עמד עמידה יפה וחשובה בשמירה על מגבלות התקציב — אני מדבר כרגע על תקציב השנה הבאה ולא על התקציב הנוסף; הוא הציע את הגבול של 84.2 מיליארד לירות ודאג שאכן לא תהיה חריגה מסכום זה. אני יודע שזה לא קל. אבל כאשר אנו צריכים עכשיו לקיים דיון על תקציב נוסף, הרי זה בבחינת "עבר זמנו" — בטל קרבנו". חוששני שזה פוגע הרבה בהישגים שהושגו בהצעת התקציב של השנה הבאה — אם אכן אותה הצעה תישמר במדויק, דבר המוטל בספק רב — ובחלקם יילכו לאיבוד על-ידי הצעת התקציב הנוסף המוגשת עתה. אם לגבי תקציב השנה הבאה הצליח שר האוצר לשמור על הגבול, לשמור על החבל,

שמואל תמיר (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במסגרת חמש הדקות שהקציב לי הליכוד אסתפק בהערות כלליות ספורות.

מנחם יריד (הליכוד):
כבר אמרת זאת פעמים מספר.

שמואל תמיר (הליכוד):
אחזור על כך בכל פעם שאקבל רק חמש דקות.

מנחם יריד (הליכוד):
כל עוד תהיה סיעה של שני חברים — — —

שמואל תמיר (הליכוד):
יש סעיף בתקנון הכנסת הקובע שחבר כנסת ידבר לא פחות מעשר דקות. ויש תקנון בליכוד הקובע אי-תו דבר. וכאשר נתנו לי חמש דקות, הפרו את התקנון.

היו"ר פ. שינמן:
דבריך אלה נאמרים על חשבון חמש הדקות שלך שותך.

שמואל תמיר (הליכוד):
כדאי להבהיר זאת לחברת-הכנסת ידיד. הוא ה"מצ" ליח" שלנו. כדאי שיידע זאת.

מנחם יריד (הליכוד):
אין תקנון כזה בליכוד.

שמואל תמיר (הליכוד):
זה הסכם חתום עם חברת-הכנסת בגין, וההסכם, שהוא גם התקנון, הופר.

היו"ר פ. שינמן:
חברת-הכנסת תמיר, אין מנהלים משאומתן מעל במת הכנסת.

שמואל תמיר (הליכוד):
אדוני שר האוצר, אתה נתון במצוקה, כיוון שכר-לנו נתונים במצוקה, ואתה — אשר על התקציבים. אולם אני חושב שהתקציב שאתה מגיש היום לבית — ואתה יודע זאת — בהכרח איננו אלא טלאי נוסף שלא יישאר אחרון, כאשר השיטה שעל-פיה אנו פועלים בארץ בשנים האחרונות היא שיטה שמוכרחה להביא לפשיטת-רגל כוללת.

לצערי, המועד הוא קרוב יותר מאשר רחוק, המועד שבו נגיע לשוקת השבורה ואי-אפשר יהיה עוד לטייח, גם לא על-ידי הדפסות וגרעונות, מכיוון שהמנגנון הענק של הראש הביורוקראטי העצום, הממלא שליח, הסוכנות, ההסתדרות, הרובץ על גוף יצרני קטן — המנגנון הענק הזה הוא מקור המחלה השר-שית שהגוף היצרני אינו יכול לעמוד בה, ואתה יודע זאת כמוני. הפרופורציה בין מי שיוצר — בין שהוא יוצר בעמל-כפיים ובין בדרך אחרת — לבין המכונה הענקית שהוא נושא על גבו היא בלתי-נסבלת, אין כמותה בשום ארץ נאורה.

אדוני השר, אין מקור כספי בעולם שיכסה זאת. את המקורות שלנו ניצלנו עד תום, את יהודי ארצות-

דברים ששר האוצר לא היה מוכנס בתקציבי המשרדים באופן רגיל, משום שזה היה מקומם את הכנסת ואת ועדת הכספים, אינם מופיעים בתקציב, אבל אחר כך, באמצעות הרזרבות, מועברים יום יום מיליונים ועשרות מיליוני לירות לכל מיני דברים מפוקפקים, לכל מיני צרכים מפוקפקים, לדעתי. לא, חלילה, מפוקפקים במובן זה שמישהו לוקח את זה לכיסו, אבל אלה צרכים מפוקפקים בהתחשב בשעת החירום ובמצב הכלכלי והמשקי שהמדינה נתונה בהם.

אני מבין שיש צורך ברזרבה כשמגישים תקציב לפני תחילת שנת הכספים. קשה לדעת בינואר 1976 איפה נעמוד במאוס 1977. אבל כשמגישים תקציב נוסף חודשיים לפני סוף השנה, הכל כבר מתוקצב, למה צריכים להקציב עוד כ-250 מיליון לירות לרזרבה? בשביל מה? אילו צרכים יכולים להיות פה ב-250 מיליון לירות שעדיין לא ברורים? כל אגורה אפשר לתקצב עכשיו עד הסוף. נניח שיהיה עוד פיתוח וזחל של 2% בחודשיים אלה. אבל שום שינוי לא יהיה עד 1 באפריל שיכול לשנות בחלק של מאות מיליוני לירות, ובכן למה דרושה רזרבה כזאת?

בוועדת הכספים אציע למחוק בכלל את הרזרבות הנוספות. אם יש צרכים נוספים, תאמר הממשלה באיזה סעיף, באיזה תת-סעיף, וועדת הכספים והכנסת יוכלו להחליט אם הן בעד זה או לא. אבל אין צורך ביד רחבה כזאת בסעיף הרזרבות. זהו פתח לדברים לא טובים.

בלב כבוד אצביע בעד העברתה של הצעת התקציב הנוסף לוועדת הכספים, ושם נצטרך לעשות מאמץ רציני כדי להביא לשינוי בתקציב הזה.

היו"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחבר הכנסת שובל, אחרון המשתתפים בדיון זה.

זלמן שובל (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, שלושה חברי כנסת סבלניים, חברי הכנסת ארלין אמר ששר האוצר הוא תלמיד חכם. אני מצטרף בהחלט לכינוי זה, אבל אני חושב שהוא לא עשה לו צדק במידה מספקת. אני חושב ששר האוצר הוא גם אמן. הוא מגיש לנו היום יצירה אמנותית לפי מיטב המסורת האבסטרקטית, כאשר בין הנתונים המספריים המופיעים בתקציב לבין דברי ההסבר המוצמדים אליהם אין שום קשר, או בכל אופן יש קשר מועט מאוד.

אגב, אינני שותף לביקורת הכוללנית או הקטלנית על עצם ההחלטה להגיש תקציב נוסף, בתנאי שהמצב מחייב זאת. אדרבה, לפעמים שואל אני את עצמי אם המציאות הכלכלית שבה אני חיים כיום אינה עושה את הנוהג של הגשת תקציבים שנתיים מלאכותי כלשהו. אבל אני חולק, בהחלט חולק, על הנוהג הפסול של הגשת תקציב שנתי כאשר מתכנני יודעים מראש שהוא בלתי-מציאותי ולא מבוסס, רק כדי להיחלץ אחר-כך, כעבור שמונה, תשעה או עשרה חודשים, מן המשעול הצר שנקלעו לחוכו, על-ידי הגשת תקציבים נוספים בסכומים לגמרי לא-מבוטלים. ושכום של 9.3 מיליארד לירות הוא סכום לגמרי לא-מבוטל.

לא לתת לסכר להתפרץ — לצערי, אינני רואה זאת לגבי התקציב הנוסף.

חושבני שאני מבין לרוחו וללבו של שר האוצר שענינו היו נתונות למאבק ולקרב הגדול על תקציב השנה הבאה, ומטבע הדברים הוא שכאשר אתה נכנס לקרב גדול אתה אומר: על הפרט הקטן לא כדאי להתעכב כרגע. אולם אין זו דרך נכונה. התקציב המורגש הוא תקציב גרעוני בסכום של 4.5 מיליארד לירות. פירוש הדבר שתקציב שנה זו ישא גרעון לא של 1.5 מיליארד לירות אלא של קרוב ל-6 מיליארד לירות, עם כל המשמעותיות החמורות, עם כל ההזרמה הקשה של מיליארדים בחודשים ינואר, פברואר ומאוס.

אני חושש שזה יפעל בכיוון הפוך ונגד המדיניות הכלכלית של הממשלה ושל שר האוצר, מדיניות שעקרונית אני תומך בה, מדיניות של נסיון האטה ועצירת הדהירה לדולר האחרון. כאן אני חושב שנפרצו הסכרים, ואינני יודע מדוע. אמנם התקציב מובא היום לקריאה ראשונה וברצוני לציין שאני, במידה שזה תלוי בנו — ואני מדבר גם בשם סיעתי, סיעת המפד"ל — נעשה מאמץ רציני בוועדת הכספים לעמוד בסכרים שנפרצו בתקציב הזה, כדי שיוגש לקריאה שנייה ושלישית בכנסת בהפחתה רצינית של מאות מיליוני לירות מהסכום המוגש עתה לקריאה ראשונה. דבר זה צריך להיעשות בשיתוף עם שר האוצר, ואני מקווה שאמנם כך יהיה.

יש כאן גרעון שחלק ממנו הוא בלתי-נמנע. יש תוספת בתקציב הבטחון שלדעתי בקושי רב מספק את הצרכים. מדובר על 1.6 מיליארד לירות כתוספת להוצאות בארץ, ואני חושב שאלה הוצאות חיוניות, הוצאות לצרכי בטחון. אך בקושי יספק הסכום את הצרכים, ואני תומך בהגדלתו. יש גם תוספת של כ-100 מיליון לירות שהיא בלתי-נמנעת, אם כי אני יכול לומר שאפשר היה לדעת מראש את הסכומים המיועדים לתשלום חובות. אנו יודעים את מצבת חובות המדינה. אולם יש פה סכום בעייתי של 1.5 מיליארד לירות, תוספת לתקציבים האזרחיים. אני חושב שזה מעבר למה שמתחייב מן ההתייקרויות, משינוי השערים וכיוצא בזה. לא מדובר פה על סובסידיות שעליהן יש לנו ויכוח גדול, ולא אחזור עליו היום. בוודאי לא מדובר על תוספת לעידוד היצוא, דבר שאני מחייבו. אבל חריגות מסכומים בהיקף של 1.5 מיליארד לירות לתקציבים אזרחיים — דבר זה לא היה צריך לקרות. יכול להיות שסכום של חצי מיליארד לירות הוא בבחינת הכרח בלי-גונה ואולי צריך לאשר את הדבר. חצי מיליארד לירות מתוך 9 מיליארד זה אולי לא הרבה, אם כי כל אגורה חשובה, אבל חצי מיליארד מתוך 1.5 מיליארד הוא שלישי. אלה אינן הוצאות חיוניות אלא חריגות שלא במקומן ולא צריך לאשרן. אם ההוצאה כבר נעשתה, כפי שאני חושש, עליה להתכסות מתקציב השנה הבאה של אותה משרד. אם לא נלך בכיוון זה נחטא לעיקרי המדיניות הכלכלית ששר האוצר דוגל בהם ואני מאמין שהוא רוצה בהם.

ודבר אחרון: אני רוצה להביע כאן פליאה והתייחסות נגדות לסעיף מזור מאוד בעיני המופיע בהצעת התקציב, סעיף הנגרא: תוספת לרזרבות. בכלל אביע את דעתי בדיון על התקציב הבא שמסעיף הרזרבות תיפתח הרעה. חברי ועדת הכספים יודעים זאת. אמנם הרבה

להיריהורים ולמסקנות. אחת העובדות הבולטות היא שכמחצית מעליית המחירים בשנה שעברה היתה מחוץ דש אוקטובר ואילך — כלומר מאז הפיחות "הבלתי-זוחל" של 10% והועלת כמה מהמסים העקיפים. צריך לשאול — נדמה לי שזוהי שאלה טרורית היום — אם הצעדים הכלכליים של ספטמבר בכלל השיגו מטרה כלשהי, חוץ, כמובן, מאותן המטרות הבלתי-רצויות של זעזועים, אי-ודאות, עירעור היציבות, עידוד הספקולאציה וכל מה שסכר בזה. לנו, לאופוזיציה, היתה עמדה ברורה בסוף חודש ספטמבר: אמרנו ששום תועלת לא תצמח מהצעדים האלה.

היה מעניין מאוד לשמוע מה אומרת היום הממשלה על הצלחתה או אי-הצלחתה של התכנית מחודש ספטמבר שעבר. אני יודע שקברניטי המשק סובלים אצלנו לפעמים משקיי זכרון. כשזה נוח — זוכרים; כשאין זה נוח — אינן זוכרים. האם לא דיברתם אז על עליית מחירים בשיעור של 5% מחודש ספטמבר? וכמה היתה העלייה למעשה, אדוני שר האוצר?

שר האוצר י. רבינוביץ:

חבר הכנסת שובל, העלייה היתה פחות מאשר 5%. חשבנו שהתוצאות של ספטמבר יתנו מאקסימום 5% והם נתנו פחות.

זלמן שובל (הליכוד):

מחודש ספטמבר עד היום היתה עלייה של פחות מ-5%? כן, מפני שאתם מבחינים בין ההתייקרות שחלה בכביכול עקב הצעדים של ספטמבר והתייקרות אחרת. אבל אינני בטוח אם הכל שותפים ל"פילפול" הזה, כי דובר על התייקרות ולא דווקא על מרכיבי ההתייקרות. אבל — נחא.

הטענה שהגדלת הסובסידיות בסכום של 800 מיליון לירות היא פרי גורמים שאין לממשלה שליטה עליהם איננה משכנעת כל-כך, כי עלייה זאת נבעה, כאמור, בעיקר מהפיחותים ולא מעליית מחירים בחוץ-לארץ. זאת אומרת שהממשלה יכולה היתה וצריכה היתה לשקול לפני שהודיעה על המדיניות החדשה שלה בספטמבר אם באמת מוצדקת ההחלטה על שמירת מחירי מוצרים מסוימים ואם באמת מוצדקים כל מיני צעדים נוספים, כשהמחיר שאנו משלמים בעד זה הוא הגברת האינפלציה.

בזמן האחרון מדברים אצלנו רבות על חוסר אמינותה של הממשלה הזאת: מפרסמים תחזיות ללא ביסוס מספיק; מצהירים וזהירות ללא כיסוי; מרדיעים על החלטות "נחושות" ו"נחרצות" בארץ וביחוץ-לארץ ואחר-כך חוזרים בהם בקול דממה דקה. זה מאפיין, לצערי, את הממשלה בכל התחומים, לא רק ולא דווקא בתחום הכלכלי, אלא גם בתחום המדיני. הדברים קשורים זה בזה. כמה פעמים, אדוני שר האוצר, הכרות אתה, הכריזו אנשי האוצר ואנשי המשרדים הכלכליים האחרים, שהממשלה תשמור על מסגרת התקציב — והנה אנחנו רואים תקציב שונה לחלוטין. האם לא נאמר לנו בפברואר 1975 שיש לכם מדיניות ברורה? והנה עשיתם תפנית כעבור שבעה חודשים. האם לא התחייבתם שלא תורמו למשק יותר ממיליארד-וחצי לירות? ומה קרה באמת? וירינו — בין שאומרים 7 מיליארד, ובין שאומרים, כפי שעשה

אומרים, למשל, שהממשלה לא רצתה לפרסם מראש איזה שיעור של פיחותים, של שינויים בשער החליפין, היא חזרה במרוצת השנה, ושלכן לא יכלה לתקן צב מראש את ההתייקרות הנובעת מכך. אבל, רבותי חברי הכנסת, האם באמת זו היתה הסיבה לאותן הערכות לא מדויקות, לא נכונות, בסעיפים המתאימים, או שזה תירוץ שלאחר המעשה? ועובדה היא שבתקציב הבא שנדון בו בעוד כחודש אין נוהגים כך.

גם את הטענות באשר לרפורמה במס הכנסה קשה לקבל. באשר האוצר ואומר לנו: בגלל הרפורמה יש תוספת הוצאות בסך של מיליארד ורבע לירות בקירוב, ומסבירים לנו שכ-800 מיליון לירות הן תוספת השתתפות בכיטוח הלאומי. זה מצד אחד, ומצד השני — שהיה אבדן הכנסות בגלל הרפורמה בסך כ-500 מיליון לירות, אבל ההפסד הזה קוזז על-ידי הגברת הקצב של עריכת השומות ועליידי העמקת הגבייה. אם כן, נניח לרגע שדברי ההסבר האלה נכונים. לפי החשבון הזה צריך היה להיות עודף תקציבי של 200 מיליון לירות בקירוב ולא תוספת הוצאה של מיליארד ורבע לירות. החשבון פשוט מאוד: תוספת לכיטוח הלאומי — 800 מיליון לירות; הפסד הכנסות — 500 מיליון לירות; סך הכל — 1.3 מיליארד לירות. העמקת הגבייה — 1.5 מיליארד. עודף של 200 מיליון לירות.

נדמה לי, אם כן, שכל הסיפור הזה על "הפסד" כתוצאה מהרפורמה איננו נכון. והא ראה שבאומדן ההכנסות ממסים יש תוספת הכנסה צפויה בסך של 2.5 מיליארד לירות בקירוב. כלומר, אם אינני טועה, תוספת של 25% בקירוב מהתקציב המקורי.

תמיהות נוספות מתעוררות לאור דברי ההסבר על מה שקרוי "צרכים חדשים". למשל, בסעיף תש"לום חובות נאמר שהתוספת בסך 1.150 מיליון לירות נובעת בעיקרה משינויים במדד ומתיקון האומדן לשנת 1975. בעברית פשוטה: האומדן של משרד האוצר לשנת 1975 לא היה נכון. כי הרי השינויים במדד המ"חריים שהיו חזויים בראשית השנה התקציבית היו גדולים, לא קטנים, מאלה שאירעו למעשה. אם כן, בעצם צריך היה לתקן את האומדן כלפי מטה, לא כלפי מעלה.

אשר למשרדי הממשלה, גם אם לא נתייחס לטעות המזורה, וזאת אחרי כל העריכות וההגהות, שמדובר שם פעמיים על אותו עניין, "כבישי גישה ליישובים חדשים", וזה מעיד אולי קצת על הבלבול ועל חוסר ההקפדה שבעריכת התקציב; גם אם נתעלם מהפרט הזה — יורשה לי לשאול: מה זה, למשל, "הכנת התשתית להפעלת מס ערך מוסף"? האם לא ידעתם שבפברואר של השנה שעברה שאתם עומדים להנהיג מס ערך מוסף ושלשם כך צריך תשתית? אורבה, הרי רציתם להנהיג את המס עוד לפני אפריל 1976. דיברתם על חודש אוקטובר, על נובמבר, על דצמבר 1975. האם לא עשיתם את ההכנה התקציבית לתשתית הדרושה לגביית המס הזה? אגב, האם המס באמת ייגבה החל ב-1 באפריל 1976?

חברי הכנסת, אינני מזולל בהישגים, והיו הישגים. למשל, העובדה שההתייקרות ב-1975 היתה מתורנה יחסית היא עובדה מעודדת. אבל גם כאן יש מקום

שר האוצר ואומר שרוב רובו של התקציב הנוסף נובע משינויי שער או מתוספת לצרכי בטחון. עובדתית זה נכון, זה באמת "רוב רובו". אבל כשאתה אומר "רוב רובו" אפשר להבין מזה כאילו 90%, אולי 95%, אולי 85%, אבל אין זה כך, כי כ־3 מיליארד לירות בכל זאת הולכים לצרכים אחרים, לרבות הסטייה בהחזר חובות. או אם נגדיר זאת כפי שהגדיר זאת חבר-הכנסת אמוראי — 1.5 מיליארד לירות. גם סכום של 1.5 מיליארד לירות אינו סכום מבוטל. צרכים אלה הם ברובם חריגה של משרדי ממשלה מהתקציב שאוֹ-שר להם. לפי עניות דעתי, זו לא רק חריגה מהתקציב אלא גם עבירה על החוק, מפני שמשרדי ממשלה עברו על סכומים שהוקצבו להם בחוק התקציב שאושר בכ־נסת הזאת לפני פחות משנה.

מצטרף אני לדברים שאמר כאן חבר-הכנסת יהודה בן-מאיר שאם התקציב הזה יאושר — ואני מקווה שהוא לא יאושר — רצוי שוועדת הכספים תקח על עצמה את הזכות והחובה לערוך בתקציב הנוסף הזה שינויים וקיצוצים משמעותיים מאוד.

בכל אופן, על רקע זה ולאור הוודאות המוחלטת שגם תחזיות הממשלה לשנה הבאה אין להן כל סיכוי להתממש — דוגמה לכך אנחנו רואים, לצערי הרב, כבר בסעיף האמיסיות על רקע מה שמתחולל היום בשוק ההון לאחר הצעדים האחרונים של הממשלה בעניין זה — לאור כל זאת מצטרף אני להצעה של כמה מקודמי, להחזיר לממשלה את התקציב הנוסף הזה, לטובה, כדי שנעניק לה שהות נוספת לה־כנת תקציב יסודי יותר, מבוסס יותר, ולא רק זאת אלא גם כדי להביא לנו בעוד חודש תקציב שנתי מתוקן ומבוסס על תחזיות שסיכוייהן להתממש הלכה למעשה יהיו רבים יותר מאשר התחזיות לשנה הזאת.

היו"ר פ. שינמן :

חברי הכנסת, סיימנו את הדיון על חוק התקציב מס' 2 לשנת הכספים 1975. תשובתו של שר האוצר וכן ההצבעה על חוק התקציב תבואנה באחת הישיבות הקרובות.

הישיבה הבאה תתקיים, אם ירצה השם, מחר בשעה שלוש אחר-הצהריים. היו ברוכים. הישיבה נעולה.

חבר-הכנסת אמוראי — 5.5 מיליארד לירות, ויכול להיות ויכוח, אבל ודאי שלא 1.5 מיליארד לירות. הגרעון הוא פי ארבעה מן הגרעון החזוי. אולי מגיעה לכם תודה על כך שחלה האטה ביבוא האזרחי, על כך שהצריכה הפרטית כמעט שלא עלתה, אבל איזו ת־עלת יש להידוק החגורה של האזרח כאשר אינכם מסוגלים לרסן את הצריכה הציבורית האזרחית ?

לבי לבי עם מנכ"ל משרד האוצר, ידידי ארנון גפני, על שצריך לספק לנו הסברים כל־כך צולעים למה שקרה. כפי שאמרתי, כבר אינני מדבר על הפיחותים ולא על הבטחון אלא על כל היתר. אני בטוח שהוא איננו עושה את מלאכת ההסברה שלו בלב שלם, כי אחת מהשתיים: או שזו הודאה בתיכ־נון לקוי בזמן הגשת התקציב, או שיש כאן מה שמישהו הגדיר כ"תכססנות תקציבית מפולפלת".

לפני כמה זמן ניסה היועץ הכלכלי לשר האוצר להסביר לנו שההאטה במשק היתה עמוקה יותר מהצפוי ושלכן אפשר לעמוד גם בהזרמה של 3.5 מיליארד ל־רות מבלי להאיץ את האינפלציה. עכשיו בא מנכ"ל האוצר ואומר לנו שהזרמה של 6 מיליארד לירות הי־תה יכולה להיות בלתי־מויקה, אולם שמעבר לכך צריך היה למנוע את הדבר. איך אפשר להתייחס לכל ההצהרות האלה ברצינות? פעם אומרים שכל הזרמה מעבר ל־1.5 מיליארד לירות היא מסוכנת; אחר־כך — מעבר ל־3.5 מיליארד לירות; אחר־כך — 6 מיליארד לירות. ולמעשה תגיע ההזרמה ל־7 מיליארד לירות.

אדוני היושב־ראש, קשה להשתחרר מן הרושם שמה שהממשלה עושה כאן זה כמו מעשהו של אותו קלע היורה ירייה ואחר־כך מסמן עיגול סביב המקום שבו פגע הכדור.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, מעבר לכל דבר אחר מוכיח התקציב הנוסף הזה שהממשלה איבדה כל שליטה על הנעשה בכלכלה. כמובן, יש גם סיבות חשובות אחרות — סיבות חשובות, כמובן, לא סיבות מוצדקות — ובעיקר הרצון להבריח בדרך זו הוצאות של השנה הבאה, להזרים לכמה משרדים ממשלתיים סכומים נוספים כדי לפצות אותם על סכומים שקוצצו או יקוצצו לקראת התקציב של השנה הבאה. בא היום